Glas zaveznikov

Informacijski dnevnik A. I. S.

Leto I - Št. 160

Cena 2 liri

TRST, ponedeljek 24. decembra 1945

UREDNIŠTVO: Via S. Pellico 8 - Telefon št. 93851 in 94443

OGLASI: Cena za milimeter višine (širina ena kolona): trgovski L. 7, mrtvaški L. 18 (osmrtnice L. 36), objave L. 9, finančni in pravni oglasi L. 12. V vsebini lista (tekstni oglasi) L. 12. Davek ni všteť. Plačljivo vnaprej. Oglase sprejema izključno: S. P. I., Società per la Pubblicità in Italia, Trst, via Silvio Pellico št. 4, tel. 94044. Cena posamezne številke L. 2 (zaostale L. 4). Rokopisov ne vračamo.

Ob rojstvu Človekovem

Nekaj čudovitega je v mirni ubranosti božičnega večera. Sredi hladne, spokojne narave, ko je vse odmrlo in se predalo spanju, ki je videti, da bo trajalo večno, se s pobožno poglobljenostjo spominjamo betlehemskega dogodka, poglabljamo se v skrivnost rojstva Človekovega, v skrivnost velikega prerajanja v naravi, ki ji je vdihnila osnovni zakon modrost vseuravnavajoče sile, ki obvladuje vse na svetu.

Nikdar ni med naravo in človekom tolikega soglasja, tolikšne povezanosti kot ravno na ta dan, ko se vsakdo rad umakne v svoj tihi kotiček in prisluškuje utripu velike resnice: sredi mraza, sredi počivajoče umirjenosti, sredi spanja se je utrnila zvezda in kot klic k novemu življenju švighila preko neba. Sredi noči, v trpljenju in boli se je rodil Človek. Pognala je nova rast, začelo se je novo življenje.

Koliko simbolike za ves svet, ki se iz trpljenja in boli po strahotah vojne spet preraja v novo življenje.

Če je Božič vsako leto simbol novega rojstva, je letošnji Božič za nas še pomembnejši simbol. Ta Božič je prvi Božič po komaj končani neusmiljeni ihti, ki je šla preko nas. V temeljih je pretresla vse in svet pred nami je danes najžalostnejša podoba opustošenosti, ki si jo je mogoče predstavljati. Materialno opustošenje podaja roko duhovnemu in moralnemu. Ta svet ni podoba počivajoče zimske narave, ki bo jutri v vsej pestrosti spet vzklila v novo življenje; bedna podoba ruševin je, ki se same ne bodo dvignile in spremenile v mogočne palače, v katerih bo plalo pestro življenje, ne bodo se spremenile v prijazne kmetske domove, kjer bo utripalo in žehtelo delo, iz njih se ne bodo dvignila gojena polja, na katerih bo veter kodral žitno klasje, kruh in življenje milijonov ljudi, ki žive na tej zemlji.

Ta vojna ni bila početek narave; bila je trpljenje, ki je omrtvičilo ali skoraj celo uničilo samo kal življenja. Ničesar se ne bo spremenilo, če se v tej noči spomina na rojstvo Človekovo resnično ne bo rodil novi človek, ki bo začel oblikovati novo življenje, boljše in trajnejše, kakor je bilo pred sedanjo vojno. Nič se ne bo spremenilo, če tega človeka ne bodo navdajali visoki ideali človekoljubja, odpuščanja, strpnosti in želje, pa tudi volje po novem, boljšem, plemenitejšem.

Kot je vsakoletni Božič prelomnica v večnem preobraževanju narave, tako mora biti letošnji Božič — Božič med vojno in mirom — velika prelomnica med dvema obdobjema tega sveta. Biti mora prelomnica med uničenjem in grajenjem, med strastjo in strpnostjo, med nagoni in pametjo, razvratom in streznjenjem, med majhnimi in velikimi po duhu.

Biti mora obračun vseh ljudi dobre volje, ki jim je simbolika Kristusovega rojstva tudi vir utemeljenosti duhovnega poslanstva človeka na zemlji, z vsemi silami duhovnega in tvarnega mračnjaštva in z vsemi posledicami, ki iz njega izhajajo. Biti mora osebni obračun vsakega posedinca o njegovem dosedanjem mišljenju in delu, ki je v času vojne in nenavadnih okoliščin morda krenilo na stranpot, nevredno človeškega dostojanstva in velikih vrednot, za katere in v imenu katerih se je bila komaj končana vojna in ki so edine lahko smer in zagotovilo boljšega, srečnejšega življenja vsakega poedinca in družbe.

Takšen obračun bo istočasno tudi najplemenitejša oddolžitev spominu tistih, ki so za te velike vrednote v vojni žrtvovali svoje življenje. Notranji sklep vsakega poedinca o duhovni in moralni preroditvi bo poroštvo novega človeka v novem času. Nihče potem ne bo mogel reči, da je kri tekla zaman; milijoni žrtev bodo tako vsaj delno v opravičilo te vojne, ne pa morda v satanski porog vsej bedi in vsemu trpljenju.

Življenje v miru, svobodi. Morda bo želja po miru v naravni tišini svetega večera in božičnih dni najmočnejše doživetje, ki ga bomo občutili. Po prestanih grozotah, ko se človek zaradi mrzličnosti časa in zaradi še vedno neurejenih razmer še ni otresel spomina na vojno vihro, ko v ušesih še vedno brni hrup letalskih motorjev in odmevajo eksplozije bomb, bo ta želja zaživela v vsej pristnosti.

Vendar pa želja po miru ne sme biti zgolj odmev srca, posledica utrujenosti in naveličanosti, ki bi se ji podredil tudi razum. Cena žrtev je bila prevelika, da o miru ne bi spregovorila tudi pamet.

Mir, kakršnega si želimo in kakršnega si smemo želeti, je pravi in resnični mir, ki ga človeštvo išče in pričakuje že stoletja in stoletja, pa ga doslej še ni našlo.

To je mir, kjer bo vladala svoboda, kjer ne bo strahu in nasilja, kjer bo človek lahko mislil in govoril ter se udejstvoval po svoji svobodni volji in ga [illegible], ker se bo posluževal svojih demokratičnih svoboščin, nihče ne bo klical na odgovor, kjer bo imel delo in pravično plačilo, kjer bodo zavarovani njegovi osnovni življenjski interesi in kjer ne bo trepetal, kaj se bo z njim zgodilo, če pride nadenj nepričakovana nesreča. Takšen mir danes pričakujemo, za takšen mir se lahko navdušujemo.

Morda je takšno spoznanje nekoliko trpko, a tisti, ki danes takšnega miru se ne uživajo, poznajo njegovo vrednost in se zavedajo njegovega pomena. Vsem drugim pa narekuje človečanska dolžnost, da se potrudijo, da bodo po tej vojni takšen mir uživali vsi, veliki in majhni, bogati in siromašni, veljavni in preprosti.

Letošnji Božič še ne bo takšen, kakršni so bili praznični dnevi pred vojno. Preveč je bilo gorja, da bi lahko v tako kratkem času pozabili na vse, kar je bilo. Ni je družine na svetu, ki sredi težke zime na praznik Rojstva ne bi težko občutila, da ni zbrana v takšnem številu, kot je morda bila zbrana v predvojnih letih. Morda bo manjkal oče, brat, zet. Morda bo mož pogrešal ženo, morda mati ne bo mogla objeti svojega sina.

In vendar bo morda ravno zaradi tega letošnji Božič drugačen od vseh drugih — bolj doživet, globlji po svoji pomembnosti, jasnejši po svoji simboliki prerojenja in cene, ki jo je moralo človeštvo zanj plačati. Močnejši bo občutek globoke odgovornosti, ki jo imamo vsi do samega sebe, do soljudi, do vsega človeštva, večjo vrednost bo imela zavest, kako usodno smo vsi povezani med seboj in kako si moramo vsi prizadevati, da bomo postavili temelje novega sveta, kjer bo kraljevala sreča, blaginja, predvsem pa mir.

«Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje» — je stara božična želja. In v imenu ter v nadi tega miru — najvišjega odlikovanja, ki ga Usoda lahko pripne na prsi v tej vojni ranjenega človeštva — blagoslovljen vam Božič.

UREDNIŠTVO

Prvi Božič v miru

Nauk in zgodba o Božiču se dviga iznad vere, rase in politike. V sedanjem položaju na svetu pa ima zgodba ljudstva na begu in zasilno zatočišče v hlevu še poseben in skoraj značilen pomen.

Vsem Slovencem je Božič vedno bil in je tudi danes posebno pomemben. Božič je eden izmed najbolj demokratičnih praznikov katoliške cerkve. Pripoveduje o hlevu, jaslih, živini, rojstvu, darovih, igračah in otrocih, ki se igrajo v naročju mater. Njegov osnovni nauk je mir na zemlji in dobra volja do vseh ljudi.

V raznih deželah je bila v božičnem času dolgo navada, da so se spravili sovražniki, da so pomiloščali zločince, siromašnim pošiljali darove in poravnavali vse spore. Ta duh bo gotovo zavladal tudi na letošnji prvi Božič v miru. Toliko ljudi je na svetu, ki imajo za posteljo le jasli. Z vestjo vsakega Slovenca bo združljivo, da se bo poglobil v dobroto svojega srca in v resničnost ter častivrednost svojega verovanja. Vsi ne moremo biti trije modri, ki prinašajo darove. Vsi ne moremo biti angeli, ki nosimo pomembne vesti, vsi pa smo nekako lahko podobni pastirjem, ki ponoči čuvajo svojo čredo; tako kot varjejo svoj trop pastirji pri Postojni ali Gorici ter se zahvaljujejo za rešitev izpod sovražnika in za vse dobro, kar danes imamo.

Vsi se lahko zamislimo v trdoto svoje maščevalnosti in pomislimo, ali ne bi bil v tem božičnem času za vse Slovence duh odpuščanja in razumevanja drugih ljudi velike duhovne, enako pa tudi moralne vrednosti. Na letošnji Božič se ne bodo v celoti zbrale vse družine, da bi praznovale in se zahvaljevale, kot je bilo to v mirnih časih. Toda duh in tradicija bosta ostala. Vendar pa je v tem modernem duhu in tradiciji Božiča še nekaj novega. To je velika vez prijateljstva in razumevanja med vsemi, ki so se častno skupno bojevali proti skupnemu sovražniku bodisi odkrito ali pa tajno.

Mnogo Slovencev je zdoma. Zdoma je tudi mnogo britanskih in ameriških vojakov. Toda ideja doma in Božiča ne bo manjkala.

Risba akad. slik. prof. F. Goršeta

Kajenje in kropljenje

Med temi obredi pridejo v mnogih slovenskih pokrajinah pod okno koledniki, ki zapojo stare kolednice. Fantje iz vasi se zbero in hodijo od hiše do hiše, postavijo na okno zvezdo in zapojo dolgo in zategio, nekam otožno melodijo. Običaj je živ predvsem na Koroškem, marsikje na Gorenjskem, na Dolenjskem pa pojo tudi na Silvestrovo in na večer pred Tremi kralji.

Na božični večer gospodar tudi kadi in kropi hišo, gospodarska poslopja in dvorišče. Če ne bi pokadili in pokropili, pravijo na Koroškem, pride huda «pehtra baba». Med obhodom molijo in ko pridejo v hišo, jih čaka gospodinja. Oče vošči vsem srečne praznike. V Idrijskih hribih se že pred mrakom zbere vsa družina v hiši in ko zazvoni avemarijo, prižgo leščerbo, pastir vzame križ, hlapec gorečo svetilko, gospodinja blagoslovljeno vodo, oče-gospodar pa v levo roko lonec z žerjavico, v desni pa drži rožni venec. Iz zavezanega predpasnika jemlje vejice z blagoslovljene cvetne butare in jih poklada na žerjavico. Uvrstę se v procesijo in molijo. Spored krene pod kozolcem in dalje v hlev, v vse shrambe in prostore ter nazaj v hišo. Na Štajerskem še skoraj povsod kropijo. V Halozah in po Ptujskem polju vzame gospodar blagoslovljeno vodo in pokropi vsa poslopja «da bi jih Bog varoval ognja in strele, varoval poljske sadeže, da jih ne bi stradali, živino, da bi bila zdrava...» Tudi v Prekmurju kropijo in prosijo varstva pred požarom in pred drugimi nesrečami. Na Gorenjskem začno kropiti «o Marijah», ko zvoni angelovo češčenje. Oče hodi naprej, za njim ostali. Mimogrede zlijejo tudi nekaj vode v vodnjak, da bi bila pitna voda zdrava, nato pa se vrnejo v hišo ter pokadijo in pokropijo še najlepši hleb božične peke, «poprtnjak» na mizi. Ponev denejo nato pod mizo, da vonj in dim napolnita vso hišo.

Dom je blagoslovljen, napravljene so jaslice in miza pogrnjena. Ta večer navadno ne sede družina za mizo k večerji, ampak poje kaj malega kar na klopi vsak zase. Ponekod pa imajo navado jesti predpisano jed in imamo tako v nekaterih krajih prav «obredno večerjo». Vendar je nocoj post in v splošnem jedo malo.

Ded sedi v zapečku in pripoveduje o skrivnostih svete noči. Otroške oči žarijo v čudoviti fantaziji. Potem zapojo božične pesmi in čakajo polnočnice. Vmes govori ded o prihodu Boga na zemljo.

Medtem stopijo še v peči svinec. Dekleta prineso v hišo škaf vode in stopljen svinec. Potem vlivajo svinec v vodo. Morda «se vlije ženin», potem se bo dotično dekle v prihodnjem letu poročilo. Drugemu se spet vlije mošnja! Modrujejo: to pomeni dediščino. In tretjemu se vlije palica. Tega čaka popotovanje. Otroku knjiga-pridno se mora učiti! Hlapcu konj-žrebička bodo dobili! Itd.

Božična noč je sploh med slovenskim ljudstvom znana kot noč čudovitih skrivnosti. Koroška narodna pesem pravi, da so v tej noči «vse hore zvatę bie, so vode z vinam tekle» (vse gore zlate bile, so vode z vinom tekle). V Beli krajini vedo povedati, da je to noč nebo odprto. Kdor to doživi, dobi vsega, česar si poželi. V božični noči, prav opolnoči — pravijo na Notranjskem — pojejo golobice, kakor so pele ob Jezusovem rojstvu. Na Dolenjskem in v Soški dolini pripovedujejo, da to noč v studencih izvira čisto zlato in srebro. «Na sveto noč, med polnočnico ob povzdigovanju teče iz vseh studencev zlato, a natoči ga le tisti, ki ne misli na to in ga ne žene pohlep po bogastvu. V božični noči se živina razgovarja med seboj — to vedo Belokranjci. Pa tudi konji se pomenkujejo, trdijo na Koroškem. Njihovo govorico pa slišijo «sveti» ljudje, pravijo na Štajerskem, ali kdor je še «nedolžen», kakor trdijo pri Rajhenburgu, ali kdor je «v milosti božji», menijo na Gorenjskem.

Ljudje pa se boje to noč tudi besov, zlih sil, čarovnic, to je strah in temna bojazen poganskih in srednjeveških časov. V Halozah zabijajo vrata na skednjih, hlevih in svinjakih, da ne bi čarovnice, ki imajo to noč največjo moč, škodovale živini, ali da ne bi sosedov hlapec prišel domačim konjem krast sena, da bi ga dal svojim konjem. Potem bi se njegovi konji drugo leto lepo redili, domači pa bi bili mršavi. Tudi v Beli krajini je bila ta vera. V Prekmurju skušajo priti gospodinje na sosedovo dvorišče in si tam nabrati «skalnic» (tresk), ker bi jih rade po domačem kurniku natrosile. Potem bi domače kokoši bolje nesle kot sosedove. Seveda stoji soseda pridno na straži. Tudi gospodar skrbi, da se mu kdo ne vtihotapi v hlev. Pred vrata postavi zato brano. Slovenec ob Rabi pa ta večer odganja od hiše dihurja, tako, da gre drva «kolat» (cepit) in s tem dela trušč.

Ko pa se ob enajstih oglasi veliki farni zvon, takrat se odpravi staro in mlado k polnočnici. Osamele hiše na gričih in vasi v dolinah, vse oživi, iz vseh domov se pomikajo skupine ljudi proti farni cerkvi. S slamo in s trskami si svetijo na poti, nekje pokajo možnarji in svetijo rakete. Fantje srečavajo svoja dekleta, voščijo si praznike in si dajejo «lešnike» — to so pravi lešniki, a tokrat so lešniki tudi sladkorčki in srčki z napisi.

Doma je ostal samo varuh, največkrat stari oče ali pa stara mati, ki varuje dom in da opolnoči živini sena. Nocoj mora goreti luč vso noč v vseh prostorih domačije. Dedje navadno molijo doma in čakajo, da se bodo vrnili ostali od polnočnice.

Medtem pa je v farni cerkvi polnočnica. Praznično opravljena hiša božja je vsa preplavljena s svetlobo. Pod strop se dviga dim kadila, širi se po vsem hramu, ki je prepoln ljudi. Otroci se drenjajo okoli jaslic, ki so razpostavljene v sredini cerkve.

Orgle bučijo v tej čudoviti noči lepše in bolj polno, kot običajno. Oglasijo se pevci. Najprej odpojejo Glorijo, za njo pa se vrste stare božične pesmi. Počasi se pesem razširi na vso cerkev. Vsi pojejo. Obrazi so popolnoma spremenjeni, skoraj zamaknjeni.

Pred oltarjem se odvija slovesna maša z božičnim evangelijem. Ponovno se dvigne pod nebo hrama dim kadila. Stari župnik dvigne Najsvetejše — skrivnost, učlovečenja Sinu božjega.

Ko se vrnejo od slovesne maše, je večerja pripravljena. Varuh je pazil, da ni ogenj v peči ugasnil. Post je minil in navadno pridejo zdaj na mizo koline. Prazniki so nastopili.

e. a.

Božič med Slovenci

«Kdor potuje po slovenski zemlji in opazuje ljudstvo, ki na njej prebiva, bo videl živo pisanost in pestrost pokrajin in svojskost življenja, čustvovanja, navad in običajev ljudi. Spoznal bo lahko tudi vrednote, ki jih ustvarja ljudstvo, odkril bo ljudsko kulturo, ki je pri vsakem narodu neobhodno potrebna podlaga visokega narodnega življenja».

Slovenske pokrajine so med seboj čudno ločene, zaokrožene, vsaka je nekako svet zase. Valovito Dolenjsko, posejano z grički in vinskimi goricami, zasajeno z gozdovi in s posejanimi polji, ločijo Gorjanci od Bele krajine. Med Belokranjci in med Hrvati pa teče Sotla, na drugi strani pa zapirajo pogled iz Bele krajine Kočevski gozdovi ter Miklavžev in Trdinov vrh v verigi Gorjancev. Preko zelene, gozdnate Notranjske s prvimi kraškimi pojavi pridemo na Primorsko, v povsem kraški svet, s skalami in bori, s skopo zemljo in z morjem. In če gremo proti severu, pridemo preko Žabnice tja čez na Koroško. Tu je povsem drugačen svet. Odpre se lepo, širno polje, preorane njive, travniki in jezera in zadaj gore. Proti vzhodu utone pot v Madžarski ravnini, a v tihi dolini Rabe žive še Slovenci. Tej zemlji je najbolj sorodno Prekmurje, širna ravnina, brez vzpetin, s cestami in visokimi topoli ob njih. Mura zaključuje in dela mejo tej zemlji, na drugi strani pa preide v štajerski svet s Pohorjem, s Slovenskimi goricami in z zemljo ob Dravi. In tam, kjer kraljujejo gore, kjer se visoke planine zrcalijo v jezerih-je Gorenjska. Kakor srce sredi med sestrami; v Triglavu se povzpne najviše in motri življenje pod seboj.

Vsaka teh pokrajin ima na sebi nekaj svojega, nekaj značilnega. Zemlja pa oblikuje človeka in mu vtisne v dušo svoj pečat. Zato je tudi temperament in značaj Slovencev v teh pokrajinah tako različen. Dolenjec je vesel in živahen, njegova duševnost je razgibana, kakor je razgibana in valovita zemlja, na kateri živi. Dober je in radodaren in rad se razneži, kakor nebo, ki mu namaka polje in blagoslavlja njive. Belokranjec je še mehkejši-to je čista lirika slovenskega sveta, kjer rastejo bele breze in kjer plešejo Belokranjice kolo v belih, narodnih oblekah, stkanih iz lanu in konoplje, lirika, katera ni slučajno rodila najizrazitejše slovenske pesnike-lirike. Tudi v Notranjcu je mnogo mehkobe, predvsem pa gospodari v duhovnosti notranjskega človeka močno čustvovanje, prirodnost in vesela sproščenost. Primorcu deli zemlja skopo kruh, zato je večkrat resen, včasih vase zaprt, a izredno prizadeven. Njegov intelekt je močan, njegova predvsem praktična, usmerjenost in sposobnost med vsemi Slovenci največja. V borbi s skopostjo zemlje si je utiral pot v življenje. Zato je večji individualist kot na primer Dolenjc. Korošec pa je tisti mirni, zamišljeni, dobri človek, ki mnogo potrpi, mnogo prenese, dobro hoče, a manj doseže. Zato je prav na tem delu slovenska narodna meja tako popustila in se je germanski val tako daleč pomaknil proti Karavankam. Mehek, včasih nekoliko naivno nastrojeni Korošec je trčil na izredno brutalnega in grobega Germana in ni pač čudno, da se je v tem stiku Korošec umikal in umaknil tako daleč. Rabski Slovenec je, v občutku, da je pozabljen, ker ima najmanj stikov z ostalimi Slovenci, bolj otožen, včasih zagrenjen. Prekmurec pa je ves priroden, miren, sem in tja melanholičen, toda notranje umirjen, kot je mirna njegova ravna zemlja. A veter včasih razgibije in upogiba vitke topole, grom ob nevihtah razburi širno žitno polje. Tako včasih tudi notranjost Prekmurca vzvalovi, vztrepeta njegova prirodnost in vitalnost, takrat je Prekmurec nepreračunljiv v svojih dejanjih. Štajerska je zemlja slovenskih filozofov. Ljudje tu več mislijo kot čustvujejo. So preračunljivi, premišljeni, vodilni, zaradi te svoje lastnosti niso zmerom najboljši družabniki. Kar je bilo med Slovenci večjih mislecev, filozofov, jih je rodila Štajerska. Gorenjc pa je trd, kot so trde skale njegovih planin, manj radodaren, vase zaprt, svojih čustev ne razkriva. Zato je navarno ponosen, včasih malo robat, odsekan, kratek in odrezav. Če je Bela krajina domovina lirikov, bi morala biti Gorenjska domovina epikov, čeprav ni dala v književnosti tako močnih pripovednikov, kakor bi jih po oblikovanju zemlje lahko.

Lepa je ta zemlja in zanimivo in pestro je življenje na njej. Kljub različnosti in svojskosti pokrajin in ljudi, so vendar Slovenci nekako uglašeni na isto struno. Nekaj močnega je, kar jih druži in veže v narodno občestvo. Morda niso najmanj značilne stare navade in običaji, vernost, navezanost na zemljo, predanost tradiciji... Morda zato božični praznik najbolj vse ta ljudi poveže v neko skupno družino. Takrat si postaneta čudno podobna Primorec in Štajerec, Korošec in Belokranjec, Prekmurec in Dolenjc, Gorenjc in Notranjc. Vsi postanejo tiste dni dobri kot otroci, radodarni, tihi in srečni, zbrani in zamišljeni...

Navadno tiste dni zapade sneg, v vseh slovenskih pokrajinah, razen morda ob morju. In tej čisti belini se nekako približa tudi Slovenec tiste dni. Kako bi tedaj hodil neumit in nepočesan, z umazanimi škornji in raztrgano obleko okol', ko pa je že hiša vsa urejena, in veža pomita, hlev pometen in pod pospravljen. Že nekaj dni pred božičnim večerom so pridne roke delale vse to. Zadnji dan je že praznik. V Beli krajini pravijo božični vigiliji «badnik», to je bedinji ali bedenji večer. Na Koroškem in Štajerskem je ta dan «božična bilja» ali «bilja», «sveta bilja» ali pa «božična vilja» kot pravijo temu dnevu na Goriškem.

Kmalu popoldne, včasih tudi dopoldne, gre dolenjski vinogradnik s steklenicami in s «putrhi» (to so 3 do 10 litrski sodčki) v zidanico po vino za praznike. Navadno vzame s seboj soseda, ki nima vinograda in zidanice. Natoči mu steklenice, da ne bo o Božiču stradal vina. Gospodinja je pripravila «založek», kruh, da bosta laže s sosedom pila pri zidanici. Sicer pa je ta dan strog post. Navadno se vračata domov že proti mraku in lovita ravnotežje. Enako navado imajo Belokranjci. Tu je navadno še večja družba in Belokranjci so še manj zadržani in praznično razpoloženi; veseli so in glasni. V Slovenskih goricah je ta dan nekaka sprava med gazdo in viničarji. Gospodarji (gazdi) so ta dan zelo radodarni, viničarji pa se zahvaljujejo in voščijo vesele svetke. Vsi se čutijo ena družina. Na Koroškem pa, kjer ni vina, obdarujejo kmetje na božično bilo domače reveže s kolinami. Podobno pozabljajo spore, si odpuščajo in pomagajo tudi v drugih slovenskih pokrajinah.

Mrak nastaja. Živina je ta dan že zgodaj nakrmljena. Gospodinja pripravlja in peče kruh in potice, fantje nosijo drva v kuhinjo in pomagajo, da gre vse hitro od rok. Ko nastopi noč, so družine že zbrane v hiši. Ob topli peči govore, mislijo in se razgovarjajo o bratih, sestrah, ki so morda kje daleč v svetu in ne bodo mogli ta večer domov. Nocoj so si vsa srca čudno blizu.

Sveti večer

Ko se oglasi večerni zvon, je nastopilo tudi popolno božično razpoloženje. Otroci ali pa dekleta kjer ni otrok, pripravljajo v «bogkovem kotu» jaslice. Pritrdijo desko v kot, gori nalagajo mah in narede hribček. Po hribčku potrosijo moko in narede tako steze in ceste, ki vodijo vse k hlevcu, ki ga postavijo na vznožje hriba. Drugi spet izrezavajo pastirce, jih pritrjujejo na les in nato zatikajo v mah. Oče opazuje navadno to delo iz zapečka in svetuje, kako bi bilo bolje. Izpod stropa obesijo na dolgo konjsko žimo angela, pod jaslice pa pripno bel ali barvast prtič ali pečo. V Beli krajini navadno okrase kot z različnimi zvezdicami, na Štajerskem in v Prekmurju pa s smrekovimi in bršljanovimi vejicami. Na vejice potem navežejo orehe, jabolka, navadno ovite v «srebrn» in «zlat» čokoladen papir.

Ponekod na Slovenskem, posebno po mestih, je jaslice nadomestilo božično drevesce. Ni moglo povsem prodreti, posebno ko je prišlo ljudem do zavesti dejstvo, da je ta navada prišla k nam iz Nemčije. In čim bolj so se tega zavedali, tem bolj zavestno so drevesce odklanjali — vsaj v nekaterih krajih — in se oklepali spet jaslic. Jaslice so bolj domače, bolj enostavne in preproste. Drevesce je bolj prodrlo na Primorskem, kjer je sploh mnogo starih običajev in navad že izumrlo, in pa na Koroškem. Seveda so tudi marsikateri tistih dolenjskih, štajerskih in prekmurskih hiš, kjer so hoteli posnemati gosposke družine (učitelja, trgovca, gostilničarja...) postavili božično drevo, vendar navadno niso jaslic povsem opustili.

Med tem ko mladi pripravljajo jaslice, peče gospodinja kruh in potice, na Dolenjskem navadno tudi purana. In med tem enkrat pride gospodinja (v okolici Novega mesta) s peharjem v hišo, v katerem ima orehe, lešnike, jabolka, včasih tudi koščke sladkorja in potrese vse te «lešnike» po tleh. Kot da je prinesla kokošim hrane: «Čiba, čiba!» in vrže prgišče lešnikov na sredo sobe, da se razlete pod mizo, pod klopi in pod postelje na vse strani. In družina skoči s peči, izza mize, od jaslic in pobira in grebe k sebi. Med tem je ves dom poln smeha. Nerodnežu pade klobuk na tla in zdaj pobirajo vsi še njegov delež.

Počasi se dom umiri, otroci pridno jedo nabrane lešnike, potem se vračajo k jaslicam, da jih dokončajo.

Kruh je pečen in gospodinja prične pripravljati družinsko mizo. Pogrne jo z belo «krušnico» (belim platnenim prtom), nato pa položi nanjo božični kruh. Mati opravlja to delo nekam zbrano, bolj slovesno kot sicer. Zdi se, kot da je svečenica, kakor sta bila nekoč v poganskih časih oče in mati družinska svečenika. Nekak ostanek iz tistih dni je tedaj priprava mize-domačega žrtvenika. Poleg kruha polože navadno na Dolenjskem na mizo blagoslovljeno vodo, križ in svečo. V okolici Št. Jerneja je ta večer na mizi tudi klobuk, denarnica in krtača za obleko. Klobuk-oblast, denarnica-premoženje, krtača-očiščenje in prenovljenje; vse to hoče družina ta večer izročiti Bogu. Tudi v Beli krajini pogrnejo mizo z «robom» (prtom). Pod rob dajejo ponekod slamo in vse vrste žita: pšenico, koruzo, proso in razna semena. Zraven prilože ključ, pa tudi brus in nož. Vrh prta pa položi gospodinja praznični kruh «božičnik». Pri peki tega kruha zelo zanima mater, še bolj pa domača dekleta, proti kateri strani bo božičnik počil, ker od tam — po ljudski veri — utegnejo priti snubci. Na Notranjskem položi gospodinja na belo pogrnjeno mizo pet hlebov kruha, dva bela in tri črne in vse tri pregrne s prtom. Pred hlebe postavi križ, dve sveči in skodelico z blagoslovljeno vodo. Za mizo pod jaslice na klop dene sejalnico z vsemi vrstami poljskega pridelka, z žitom in sočivjem. Tako pripravljeno mizo in ves dom pride v Črnem vrhu blagoslovit duhovnik, kar po drugih krajih ni navada. V Benečiji, zlasti v Čedadskem okraju, položijo na mizo pšenično pogačo ali hleb belega kruha «gubanico», ali «gubanice» imenovano. Nadevajo jo z jedri orehov, lešnikov in strdjo, zraven gubanice pa postavijo križ. Podoben običaj imajo tudi v zahodnjih Brdih, le da tam orehe, lešnike in suhe fige nalože okoli gubanice. V Soški dolini denejo na mizo potico (poprtnjak) in okoli nje venec jabolk. V Ločniku pri Gorici pa spečejo za praznike poseben kruh, ki ga zamesijo iz moke vseh žit in mu pravijo «božič».

Na Koroškem se zelo slovesno pripravijo na božično «bilo», družinsko mizo. V Železnj kaplji kmalu popoldne ali proti večeru postavijo v hiši na mizo tako imenovano «kopo». Gospodinja položi sredi mize majhen križ iz blagoslovljenega lesa in pogrne čezenj bel domač prt. Potem postavi na ta križ tri velike hlebe kruha, drugega nad drugega, na nje pa še «šarkelj» (potico). Ob ta stožec nasloni še tri hlebe: hleb boljšega rženega «mižnjeka», hleb navadnega in še hleb belega kruha. Čez vse pogrne lep prtič. To je «kopa». Na vrh kope postavijo jaslice in križ, na prt pa položijo velike in majhne podobe svetnikov in svetnic. Na en vogel mize postavijo v skodelici nekaj žita, na drugega pa rožne vence in blagoslovljeno vodo.

Štajerska in Prekmurje ne zaostajata v teh navadah. V Halozah spečejo po tri poprtnike. Imenujejo jih «pomižnjeki». Po nekod jih napolnijo s suhimi hruševimi in jabolčnimi krhlji. Na vrh tretjega pomižnjeka postavi gospodinja še manjši hleb; ta hlebček je namenjen živini. Marsikje denejo pod mizo tudi verigo, srp, «telege» (jarem) in razno poljedelsko orodje. Na mizo k poprtniku postavijo lonec pšeničnih otrobov, nož, ki z njim na sv. Tri kralje režejo božični kruh ter ključ, ki ga poleti zatikajo v vrata, da ne bi treščilo v hišo. In s srpom ob hudi uri «sekajo» oblake. Poprtnjak mora biti na mizi vse tri svete večere Božič, silvestrovo in na predvečer Treh kraljev). Ni pa kot drugod pokrit, ampak odkrit, da ga more vsakdo videti. Pravijo, da se v tem kaže gorenjska bahavost.

Navada ob božični mizi v vseh slovenskih pokrajinah, smisel in pomen teh obredov razloži morda najbolj jasno gorenjski gospodar in gospodinja.

Vsa družina stopi okoli pogrnjene mize in gospodinja položi nanjo hleb-poprtnjak. Da ga na mizo s prošnjo: «Bog, daj nam kruha, da ne bomo lačni! Naša hiša pa ga bo povrnila vsakemu, ki bo potrkal kdaj na vrata!»

In gospodar priloži k hlebu ključ s prošnjo: «Naj bo hiša varna pred tatovi! Žehtar pod mizo in na mizi pinja naj dasta kravam mleka, da ga ne bo hiša stradala in da ga bo lahko dala se tistim, ki so ga potrebni. Žito v slamnici naj daje mnogo jajc kokošim, otrobi pa naj pospešujejo živini rast. Ovčji zvonci naj blagoslavljajo drobnico! Motike, kose, lopate in grablje pa naj da Bog uporabljati zdravim na duši in na telesu in svojemu bližnjemu v korist.»

OSVOBOJENA EVROPA JE VOLILA

ANGLIJA

Komaj se je končala vojna v Evropi, se je že oglasilo angleško javno mnenje z zahtevo, da se po načelih angleškega demokratičnega izročila izvedejo volitve.

Zaradi vojne, ki je izbruhnila leta 1939, ko je parlamentarna doba šla h kraju in bi moral angleški narod pri splošnih volitvah izbrati novo spodnjo zbornico, ni bilo v Angliji splošnih volitev deset let. Toda kljub temu je imelo angleško javno mnenje priliko, da izraža svojo voljo ne samo v časopisih, ampak tudi pri volitvah. Zakaj za vsako izpraznjeno mesto, bodisi da je poslanec umrl, ali iz kakršnega koli vzroka odstopil, so po veljavnih zakonih razpisali nadomestne volitve v volivnem okrožju, kjer je bil izvoljen.

Takšne nadomestne volitve so vladi in strankam dobro merilo, ki kaže, kako se spreminja volja volivcev v dobi med volitvami.

V desetletni poslovni dobi angleške spodnje zbornice je Anglija imela štiri vlade: vlado Stanleya Baldwina, Nevilla Chamberlaina, prvo koalicijsko vlado Winstona Churchilla in drugo prehodno vlado Winstona Churchilla. V spodnji zbornici je konservativna stranka imela močno večino, ki je znašala 531 poslancev, laburisticna opozicija pa 154 poslancev; manjše stranke so imele: liberalci 21, komunisti 1 in ostale stranke 8 poslancev. Spodnja zbornica je štela 615 poslancev.

Ko se je končala vojna v Evropi, je Winston Churchill kot ministrski predsednik in voditelj konservativcev povabil laburistično stranko, naj da svoj pristanek za podaljšanje koalicijske vlade do zaključka miru v Evropi. Po mnenju konservativcev bi volivni boj oslabil položaj Anglije pri mirovnih pogajanjih. Sklicevali so se na to, da je najbolje ce vlada, ki je vodila državo skozi vse vojne težave, urejuje državne posle tudi do sklenitve miru na mirovni konferenci. Toda laburistična stranka je predlog odbila.

Koalicijska vlada je sprejela nekaj sprememb volivnega zakonika, med katerimi so bile najvažnejše sledeče: število volivnih okrožij so zvišali od 615 na 640, s tem da so nekatera številnejša razdelili v dvoje ali troje novih okrožij, od katerih je vsako volilo svojega poslanca. Uvedli so tudi volivni postopek za vojake, ki so mogli tudi sami glasovati z glasovnicami na katerem koli koncu sveta, kjer so služili pod orožjem. Po dotedanjih določbah so mogli glasovati samo po svojih pooblaščencih, ki so bili najbližji sorodniki, žena, starši ali bratje.

Volivni boj je bil zelo oster. Konservativci so se sklicevali pri svoji volivni propagandi na dejstvo, da je država pod njihovim vodstvom prebrodila težavni vojni položaj. Veliko vlogo v konservativni propagandi je igrala osebnost ministrskega predsednika Winstona Churchilla, ki je bil nekakšna poosebljenost vojnega napora Velike Britanije v drugi svetovni vojni. Konservativna stranka je trdila, da mora ostati na državnem vodstvu tudi pri mirovnih pogajanjih ista stranka, ki je vodila državo v vojni. Zakaj, kdor je dobil vojno, mora dobiti tudi mir. Sposobnosti, ki jih je pokazal Winston Churchill, pri vodstvu vojne, naj bi bile zagotovilo, da ne bo Velika Britanija izgubila miru. V notranji in gospodarski politiki je konservativna stranka obljubljala odstranitev vojnih omejitev, pri čemer je predvsem mislila na ukinitev načrtnega gospodarstva in nadzorstva nad cenami, mezdami ter razdelitvijo in uporabo proizvodnje.

Laburistična stranka je poudarjala svojo prisotnost v vladi v najbolj kritičnih letih vojne, zasluge in prispevek svojih ministrov v vladi in potrebo po novih smernicah v gospodarstvu in notranji politiki. Na trditev konservativcev, da bi nadzorstvo gospodarstva povzročalo nered in zmedo, so laburisti odgovarjali, da nadzorstvo ne predstavlja prav za prav nič novega, ker so ga uvedli z najboljšim uspehom v času vojne, tako da bo nered in zmedo povzročilo samo konservativno rušenje teh vojnih ureditev, ne pa njihovo nadaljevanje za dosego mirnodobskih namenov, kot to želi laburistična stranka. Tako je laburistična stranka izbila konservativcem iz rok eno izmed najboljših volivnih gesel.

Liberalna stranka se je udeležila volivnega boja na osnovi velikega socialnega načrta, ki je znan pod imenom «Beveridgeov načrt». Poskus ustvariti načrtno gospodarstvo, ki bi omogočilo največjo zmogljivost gospodarstva, odstranitev brezposelnosti in socialno varnost, pri tem pa neokrnjena načela svobode v življenju družbe na političnem, gospodarskem in vseh drugih področjih človeškega udejstvovanja, to je osnovna zamisel načrta. Načrt, o katerem se je mnogo razpravljalo med vojno, je angleški parlament sprejel v nekoliko spremenjeni obliki, ki je znatno okrnila prvotni obseg.

Tako so tri glavne stranke stopile v volivni boj, ki se je odločil v glavnem 5. julija, ko so bile splošne volitve v vsej Angliji, razen v nekaterih okrožjih, kjer so glasovali pozneje. Ker so morali počakati na prihod glasovnic vojakov, ki so bili raztreseni po vseh svetovnih bojiščih, so kot dan štetja glasov in objave volivnih izidov določili 26. julij, tri tedne po dnevu volitev.

Napovedi o izidih volitev so bile zelo maloštevilne in še te zelo oprezne. Vsakdo je vedel, da bo laburistična stranka znatno povečala število svojih glasov, in sedežev v poslanski zbornici, vendar pa so bili vsi oprezni pri napovedih, ali bo dosegla večino in kakšna bo njena moč.

Toda že prva poročila o izidih štetja glasov so kazala, da moramo pričakovati veliko zmago laburistične stranke. Do opoldne je dosegla takšno prednost pred konservativci, da je bilo gotovo, da jih bo prekosila. Ob 13. uri je dosegla toliko poslanskih mest, da ji je bila zagotovljena absolutna večina v spodnji zbornici. Tako je laburistična stranka prvič v zgodovini Velike Britanije razpolagala z zadostno večino, da sama vlada Veliki Britaniji. Pred tem smo sicer imeli že dvakrat laburistično vlado, prvič manjšinsko vlado pod ministrskim predsednikom Ramsayem Macdonaldom, drugič pa v zvezi s konservativno stranko pod vodstvom Winstona Churchilla. Volitve dne 5. julija so dale laburistični stranki večino v spodnji zbornici, imenovanje nekaterih laburističnih pristašev za člane lordske zbornice pa je omogočilo laburistični stranki tudi vpliv med lordi v gornji zbornici.

Koncni izidi splošnih volitev v 627 volivnih okrožjih in v 13 vseučiliščnih kolegijih (številke v oklepaju) so bili naslednji:

laburisti	11,951.501	390	posl.
konservativci	9,056.672	195 (12)	»
liberalci	2,221.145	11 (1)	»
narodni lib.	779.781	14	»
neodvisni	539.228	10	»
nacionalci	137.718	1	»
Commonwealth	124.730	1	»
komunisti	102.780	2	»
neodv. laburisti	16.779	3	»

poslancev: 627 (13)

Pri primerjavi gornjih številk, pri katerih je posebno značilno nesorazmerje med glasovi liberalne stranke in številom njenih poslancev, pride do izraza angleški volivni ustroj. Po tem ustroju je izvoljen tisti kandidat, ki prejme največ glasov v posameznem volivnem okrožju, medtem ko vsi kandidati drugih strank propadejo, prav tako kot njihovi glasovi. Če je torej v kakšnem okraju štiri ali pet kandidatov, tedaj se lahko zgodi, da je izvoljen kandidat, ki ni dobil več kot kaksnih 30 odstotkov oddanih glasov, ker so bili glasovi približno enakomerno razdeljeni med ostale poslanske kandidate.

Zgodilo se je že dvakrat v zgodovini angleškega parlamentarizma, da je zmagala pri volitvah stranka, ki ni dobila največ glasov, pač pa jih je imela tako razdeljene, da je dobila največ poslancev. Takšen ustroj daje navadno trdne večine v parlamentu, zmanjša število važnih strank na zelo nizko število, navadno na dve, vendar pa že majhen presun volivcev od ene stranke k drugi lahko povzroči veliko spremembo pri izidu volitev.

Iz gornjih izidov je razvidno, da laburistična stranka ni dobila absolutne večine glasov, pač pa znatno več kot polovico (320) poslanskih mest. Volitve so dale laburistični stranki priliko, da v prihodnjih štirih letih izpelje svoje načrte, ker ima zdaj zadostno večino v parlamentu. Samo nenavadni dogodki, vojna, razcep in podobno, ji lahko preprečijo izpolnitev danih obljub.

Velika Britanija je v tem letu imela tudi občinske volitve. Tudi to so bile prve volitve po 1936. Tudi te volitve so prinesle laburistični stranki veliko zmago, ki odgovarja po svojem značaju izidu parlamentarnih volitev. V mnogih mestih in podeželskih občinah, kjer so imeli doslej večino konservativci ali liberalci, so zmagali laburisti.

Od dneva volitev do danes je bilo že sedem nadomestnih volitev za spodnjo zbornico. Volili so nove poslance na mesta tistih, ki so umrli ali odstopili. Zmagali so kandidati tistih strank, ki so doslej držale tiste volivne okraje. Vendar pa je pri enih volitvah konservativni kandidat zvečal število svojih glasov od približno 2.000 na 5.000, kar pomeni, da se je zvečala naklonjenost volivcev za konservativno stranko.

Tako bodo mogli pozorni opazovalci pri nadomestnih volitvah, ki bodo skozi vso štiriletno poslovno dobo, opazovati, kako valovi politično razpoloženje angleških volivcev.

GOSPOD CLEMENT ATTLEE

predsednik vlade Njegovega Veličanstva kralja Velike Britanije, Irske in dominionov, eden izmed vodilnih članov angleške laburistične stranke.

DANSKA

Danska se je zadnja otresla nemške zasedbe. Vso dobo sta danska vlada in parlament precej samostojno vodila notranjo upravo. Pod zasedbo so svobodno izvolili novi parlament, v katerem so bili socialni demokrati najmočnejša stranka. Edino komunistično stranko so Nemci razgnali, le ta pa ni mnogo pomenila, ker je prejela pri zadnjih predvojnih volitvah komaj 41.000 glasov. Nove danske parlamentarne volitve so bile 29. oktobra, pri katerih so dobili socialni demokrati 671.664 (222.968 manj kot 1939), radikali 166.845 (8.336 manj) konservativci 373.854 (47.669 manj), liberalci 480.000 (103.750 več), krščanska ljudska stranka 38.412 (7.089 več), 255.183 komunisti (214.290 več) in danska stranka 63.580 (20.213 več) glasov. Glavno sporno vprašanje je bil obseg socializacije. Odgovor volivcev na to vprašanje je bil «ne». Za socializacijo sta bile socialno demokratska in komunistična stranka. Proti so bili liberalci in konservativci. Socialni demokrati so izgubili 16 izmed svojih 66 sedežev, komunisti so napredovali od 3 na 18. Liberalna stranka je pomnožila svojih 28 na 38 sedežev, konservativna je zadržala od 31 samo 26 sedežev. Celoten izid pomeni odklonitev socializacije.

ČEŠKOSLOVAŠKA

Češkoslovaški narodni odpor je imel kot večina srednje in vzhodnoevropskih držav dve središči narodnega odpora. Prvo v Londonu, drugo v Moskvi. S sestavo začasne vlade v Košicah sta se obe gibanji zedinili v skupni upravi znova nastale republike. Čehi so s tem pokazali svojo politično zrelost in bi bili lahko vzor mnogim drugim narodom. Nova vlada je po daljših pogajanjih sklenila sklicati novo narodno skupščino. Na «volitvah», ki so bile v vseh okrajih, razen v Roudnicah, javne, so si štiri stranke, ki so tvorile narodno-osvobodilne odbore, razdelile med seboj poslanska mesta. Bila so to javna zborovanja, kjer so predlagali kandidatne liste, katere so prisotni sprejeli. Tako so izključili tista gibanja, ki niso sodelovala v teh narodnih odborih, katerih večina se je stvorila šele neposredno pred ali pa celo po zlomu Nemčije. Nova narodna skupščina se je sestala na češkoslovaški narodni praznik dne 28. oktobra. Parlamentarne volitve bodo prihodnje leto. Iz izjave predsednika Beneša je videti, da češkoslovaško politično življenje čuti neprisotnost izvestnih političnih struj, ki bodo morale priti do izraza, če naj se češkoslovaško narodno življenje v redu razvija.

MARŠAL JOSIP BROZ-TITO

predsednik vlade in minister za narodno obrambo Federativne ljudske republike Jugoslavije, ki je bil kot nosilec liste vsedržavne Ljudske fronte z volitvami dne 11. novembra 1945 znova potrjen na svojem visokem položaju.

FRANCIJA

Francija je morala pred razpisom volitev prebroditi vrsto političnih težav, ki jih je ta dežela parlamentarne demokracije imela že toliko v svoji zgodovini. V ospredju težav je stalo vprašanje spremembe ustave, katera je služila tkzv. tretji republiki skoraj tričetrt stoletja. Sprejeli so jo 1875 po izgubljeni vojni s Prusijo in po zatrtju vstaje komunardov v Parizu 1871.

Tedaj je Francija postala republika prav za prav proti volji večine narodne skupščine, ki je želela dati državi obliko kraljevine pod kralji iz rodbine Burbonov. Ker pa kralj ni hotel sprejeti trobojnice za državno zastavo, temveč je vztrajal na burbonski zastavi, modri z belo lilijo, je narodna skupščina sklenila proglasiti republiko, dokler se kralj ne premisli. Ni hotela opustiti slavne trobarvne zastave francoske revolucije iz 1789.

Toda sčasoma so republikanci dobili premoč in republika je ostala.

Doba med dvema svetovnima vojnama je pomenila za Francijo dobo propadanja, ki je privedlo do katastrofe v poletju 1940.

Po osvoboditvi Francije je nastalo veliko politično vrenje zaradi dogodkov, ki so privedli neposredno do poraza in ki so sledili po nemški zasedbi. Voditelj francoskega narodnega odpora v tujini, general Charles de Gaulle, je sestavil začasno narodno skupščino kot posvetovalni organ začasne francoske vlade. Namen vlade je bil uprava dežele do izvolitve novega narodnega predstavništva, izvedba najnujnejših sprememb v političnem ustroju države in nadaljevanje vojne ob strani zaveznikov.

Čiščenje političnega življenja je zavzelo velik obseg. Francoska narodna skupščina, ki je delovala ob francoskem zlomu, je izglasovala v Bordeauxju pooblastilo maršalu Pétainu, ki je upravljal Francijo za časa nemške zasedbe. Za predlog je glasovalo mnogo francoskih poslancev. Francoska socialistična stranka je odločno postila v vrstah svojih poslancev ter izključila iz stranke 159 svojih poslancev, ker so v Bordeauxju glasovali za Pétainovo pooblastilo. Komunistična stranka je izključila komaj desetino svojih poslancev. Njen generalni tajnik Maurice Thorez, ki je po vojni napovedi pobegnil iz Francije v nacistično Nemčijo, odkoder je pozival Francoze po radiu naj položijo orožje, nato pa nadaljeval pot v Sovjetsko zvezo, se je vrnil nemoten v Francijo in zopet stopil na svoje staro mesto glavnega tajnika komunistične stranke. Različne druge politične stranke so tudi izvršile čiščenja v svojih vrstah, ker vsaka je našla ljudi, ki za časa sovražne zasedbe niso očuvale svoje narodne časti neomadeževane.

Splosna je bila zahteva po sklicanju ustavodajne skupščine, ki naj bi dala novi Franciji boljšo ustavo. Predvsem so zahtevali odpravo senata, ceš da bi to v znatni meri olajšalo parlamentarno delo. Nadalje so zahtevali spremembo volivnega reda, pri čemer naj bi zamenjali volitev po volivnih okrožjih z glasovanjem po listah in uvedbo proporcionalnega ustroja pri razdelitvi poslanskih sedežev.

General Charles de Gaulle je kot predsednik začasne vlade zahteval, naj volivci s splošnim glasovanjem odločijo o nekaterih vprašanjih osnovne važnosti. Začasna francoska vlada je končno sklenila postaviti francoskemu volivstvu dve vprašanji. Prvo se je glasilo, ali naj bo nova skupščina ustavodajna in spremeni ustavo iz 1875 v roku sedmih mesecev. Drugo vprašanje je tikalo ojacenja oblasti predsednika republike in vlade. Pri tem je imel general de Gaulle pred očmi vzorec ameriške ustave, katera daje predsedniku republike veliko izvršno oblast.

Za volitev skupščine, o kateri naj bi v smislu prvega vprašanja odločili volivci sami, ali naj bo ustavodajna ali redna, oziroma ali naj dobi v smislu ustave iz leta 1875 še senat kot drugo zbornico, je začasna francoska vlada pod vodstvom generala de Gaullea spremenila tudi volivni zakon. Ukinila je glasovanje za posdine kandidate po volivnih okrožjih in uvedla kandidatne liste za vecje skupine okrajev, pri katerih velja proporcionalna razdelitev mest.

Delavske strokovne organizacije pod vodstvom glavnega tajnika Jouhauxa, Zveza za človečanske pravice in druge levičarske organizacije, socialisticna in komunistična stranka so vložile protest pri generalu de Gaulleu, češ da razdelitev volivnih okrožij daje prednost poljedelskim krajem pred delavskimi mestnimi volivnimi okrožji. To je kršitev načela enakopravnosti državljanov, ker glas volivca na deželi več velja kot volivca v mestu. Očitali so de Gaulleu, da skuša s tem pomagati desničarskim strankam. Toda de Gaulle je ostro zavrnil pritožbo, češ da je neosnovana. Razen tega pa poudaril, da delavske strokovne organizacije nimajo pravice vmešavati se v tako izrazito politična vprašanja. To je bil prvi spopad med levicarskimi strankami in generalom de Gaulleom. Takšen spopad se je ponovil po volitvah pri sestavi nove vlade. V obeh je obveljala volja generala de Gaullea.

Ljudsko glasovanje in volitve nove skupščine so bile 21. oktobra. Pri volitvah so sodelovale vse francoske stranke z ločenimi listami. Nobena stranka se volitev ni vzdržala, češ da ne bi bile svobodne.

Na prvo vprašanje, ali naj bo nova skupščina ustavodajna, ki naj v roku sedmih mesecev da Franciji novo ustavo, so vse glavne stranke priporočile svojim pristašem, naj glasujejo za predlog. Na drugo vprašanje, ki je omejevalo pravice nove skupščine, je odgovorila komunistična stranka z odločnim «ne», češ da pravice nove skupščine ne sme ljudstvo omejiti v tem smislu, da bi morala skupščina ojačiti položaj predsednika republike in vlade. Četudi komunisti povsod, kjer so na vladi, streme za močno izvršno oblastjo, vendar v deželah, kjer nimajo popolne oblasti, nasprotujejo takšnim ustrojem, ki jih sami uvedejo, čim se polaste oblasti.

Pritrdilno stališče k obem vprašanjem je zavzela socialistična stranka, ki je pod vodstvom svojega predvojnega voditelja Léona Bluma, ki se je vrnil iz nemškega koncentracijskega taborišča, vodila odločno politiko podpiranja stremljenj generala de Gaullea, ki je rešil ugled in položaj Francije v svetu kot velesile.

Pri volitvah, ki so potekle v redu in miru, so si tri glavne stranke skoraj enakomerno razdelile poslanska mesta: najmočnejša je komunisticna stranka s 156 poslanci, njej sledijo socialisti in njim zelo sorodne skupine, ki so dobile skupno 152 poslancev. Tretje je novo ljudsko republikansko gibanje zunanjega ministra Georgesa Bidaulta, ki je dobilo 146 poslancev. Ostala od 560 mest so razdeljena med druge manjše stranke desničarskega značaja, ki so dobile 77 sedežev. Radikalno socialistična stranka, ki je bila v dobi tretje republike most med levico in desnico, je zadržala neznatno število — 19 poslancev — kar predstavlja presenečenje francoskih volitev.

Komunistični uspeh ni tako velik, kot so pricakovali zaradi dobre organizacije, velikih sredstev in stremljenja prikazati sebe kot srce in dušo francoskega narodnega odpora v mnogo večji meri kot pa pristaše Marksa in Stalina. Gotovo je, da so morali nositi posledice razvoja mednarodne politike po zaključku vojne v Evropi. Tudi francoski vojni ujetniki, ki so se vracali iz sovjetskega dela zasedene Nemčije preko Sovjetske zveze domov, niso prispevali k njihovi priljubljenosti v domovini. Tudi socialistična stranka ni dosegla tistega uspeha, ki so ga od nje pričakovali mnogi prijatelji, posebno v Veliki Britaniji. Ni znala zajeti tistih slojev, ki so hoteli pokazati svoje razočaranje nad obnašanjem desničarskih strank pod zasedbo, ne da bi se pri tem spustili v novo pustolovščino drugače pobarvane diktature, tako zvane diktature proletariata. Največje presenečenje je bil uspeh republikanskega ljudskega gibanja, ki je pobral vse, kar je izgubila radikalna socialisticna stranka in še mnogo več; okoristilo se je tudi z glasovi žena, ki so verjetno sledile papeževemu pozivu dan pred volitvami, naj uveljavijo svoj vpliv v korist doma, družine in družbenega reda.

Te tri stranke držijo v svojih rokah usodo Francije, njenega imperija in njenega poslanstva v svetu in posebno v Evropi.

Njeno nalogo je deloma določil izid ljudskega glasovanja. Na prvo vprašanje je francoski narod z veliko večino odgovoril pritrdilno: 19,081.808 proti 800.884. Na drugo vprašanje o omejitvi pravic ustavodajne skupščine je bil odgovor pritrdilen, toda razmerje je bilo neugodnejše: 13,224.753 za in 6,613.630 proti. Pri tem je igrala glavno vlogo komunistična stranka.

Francija je imela 23. in 30. sept. tudi že občinske volitve, ki so napovedale izid parlamentarnih volitev. Posamezne stranke so dobile večino v naslednjem številu občin: socialisti 879 prirastek 434 proti 1939; komunisti 349 prirastek 272; rad. socialisti 565 padec 413; desničarji 633 padec 623; rep. ljudsko g. 198 prirastek 198.

Pri krajevnih občinskih volitvah so radikalni socialisti zadržali še precej manjših občin, kjer so njihovi kandidati uspeli, ker je šlo v večji meri za osebne sposobnosti kot za politični program in splošno politiko. V dveh mesecih, ki so minuli med občinskimi in parlamentarnimi volitvami, je zelo pridobilo republikansko ljudsko gibanje.

AVSTRIJA

Avstrijska republika je bila prva žrtev nacističnega napada v Evropi.

Že takoj ob ustanovitvi avstrijske republike je socialno demokratska stranka pod vodstvom dr. Karla Rennerja postavila kot eno izmed svojih zahtev združitev z Nemčijo, čemur pa so se velesile odločno uprle ter preprečile ostvaritev te zahteve. Tudi vse poznejše vlade so gojile željo, vsaj na zunaj, da bi se v tej ali drugi obliki navezale na Nemčijo. Najstvarnejšo obliko je dobila ta želja v pogodbah z nemško predhitlerjevsko republiko, katerih namen je bila nemško-avstrijska carinska zveza kot prvi korak k združitvi obeh republik.

Način zasedbe Avstrije je narekčil iz avstrijskega položaja po vojni vprašanje svetovne politike, s katerim so se morali baviti tudi zavezniški državniki pri izdelovanju načrta za neposredni čas po vojni.

Res so na moskovskem sestanku zunanjih ministrov v času od 19. do 30. oktobra 1943 sklenili obnoviti pod izvestnimi pogoji avstrijsko neodvisnost. Izjava o Avstriji pravi: «Vlade Velike Britanije, Sovjetske zveze in Združenih ameriških držav... proglašajo zasedbo Avstrije dne 15. marca 1938 za nično. Vlade ne priznavajo nobenih sprememb, ki so nastale po tem dnevu v Avstriji. Izjavljajo, da žele obnovo svobodne in neodvisne Avstrije in hočejo pomagati avstrijskemu ljudstvu in tistim obmejnim državam, ki bodo morale rešiti podobna vprašanja. Pomagale jim bodo, da bi našle gospodarsko in politično varnost, ki je edini temelj trajnega miru. Pripominjajo pa, da ima Avstrija sama zaradi sodelovanja v vojni na strani hitlerjevske Nemčije veliko odgovornost, katere se ne more otresti, in da bodo ob zaključku vojne upoštevali, v koliko bo sama prispevala za svojo osvoboditev».

Po zasedbi Dunaja so sovjetske oblasti postavile vlado pod predsedstvom voditelja socialnih demokratov dr. Karla Rennerja, katere pa ostale zavezniške vlade niso hotele priznati, tako da je segala njena oblast do konca meseca oktobra samo do meje sovjetskega zasedbenega področja. Po izmenjavi mišljenj in ustanovitvi skupnega nadzorstvenega sveta za Avstrijo, so vse zasedbene oblasti priznale upravo začasne avstrijske vlade na vsem ozemlju Avstrije.

Začasna avstrijska vlada se je trudila, da bi čimprej uvedla redno upravo. Za to je bilo potrebno izvesti volitve novega narodnega predstavništva na način, ki ne bi vzbudil ugovorov niti v deželi, niti pri vladah, katere so bile članice nadzorstvenega sveta. V veliki meri se je to vladi dr. Rennerja posrečilo.

Vlada je razpisala volitve za 25. november. Volitve so bile istočasno za državni parlament in za pokrajinske zbore. Udeležile so se jih stranke z ločenimi listami: katoliška ljudska stranka, socialni demokrati in komunisti.

Značilno za volitve je bilo dejstvo, da je bilo 61 ostotkov volivk. Skupno število volivcev je bilo za 400.000 manjše kot pri volitvah 1930.

Volitve so potekle v redu in miru. Najmočnejšo propagando je razvila komunistična stranka, ki je s svojo organizacijo in z velikimi sredstvi, prekosila vse druge stranke. Opazovalci bi po obsegu in intenzivnosti propagande sodili, da je komunistična stranka najmočnejša stranka v Avstriji. Njeno geslo je bilo naslonitev na Sovjetsko zvezo, prisotnost njenih čet v izvestnem delu je bila nazorna podkrepitev tega gesla. Katoliška ljudska stranka je zagovarjala stremljenja, ki so bila bližja zahodnim zaveznikom. Socialno demokratska stranka je vodila samostojno avstrijsko politiko, ki je težila za čimprejsnjo izločitvijo vpliva tujih sil iz avstrijskega političnega življenja.

Zunanji izraz tega stremljenja je dal sam predsednik vlade in voditelj stranke dr. Karl Renner, ki je postavil zahtevo po umiku zavezniških čet iz Avstrije, češ da je avstrijski narod s svojim obnašanjem in izvedbo volitev pokazal, da je prežet z demokratičnim duhom in zrel za samostojno politično življenje.

Izid volitev je pokazal, da nacistična zasedba, ki je v Avstriji trajala sedem let, ni mogla zbrisati politične razdelitve prebivalstva v dve veliki skupini: katolisko ljudsko stranko in socialno demokracijo. Komunisti so kljub vsej propagandi doživeli popoln poraz. Končni volivni izidi so pokazali, da je dobila katoliška ljudska stranka 85, socialni demokrati 76 in komunisti 4 poslance v državnem parlamentu.

Na Dunaju je zmagala socialno demokratska stranka z 527.000 glasovi, na drugem mestu je bila katoliška ljudska stranka, ki je dobila 311.000 glasov, kot tretji pa so sledili komunisti, ki so dobili 74.000 glasov. Na dunajski občini imajo socialni demokrati 59, kat. ljudska stranka 35 in komunisti 6 mest. Na Koroškem so dobili socialni demokrati 5, kat. ljudska stranka 4 in komunisti 1 poslansko mesto. Na Gradiščanskem je dobila katoliška ljudska stranka 68.221, socialni demokrati 59.106 in komuniti 4.301 glas. Na vzhodnem Tirolskem je dobila kat. ljudska stranka 12.233, socialni demokrati 2.568 in komunisti 160 glasov.

PORTUGALSKA

Antonio de Oliveira Salazar, voditelj portugalskega naroda, je stopil kot univerzitetni profesor v politično življenje. General Carmona, predsednik portugalske republike, ga je poklical 1928 za finančnega ministra. Kmalu je postal ministrski predsednik in uvedel enostrankarski politični ustroj s tem, da je onemogočil vsem opozicijskim strankam delo in jih nato razpustil. Leta 1933 je izdal novo ustavo, ki je zagotovila njegovemu političnemu gibanju popolno oblast v državi. Namen ustave je bil izražen z besedami, da «je državna oblast tu, da zagotovi sadove narodne revolucije». Izvajal je svobodne volitve po vzorcu drugih narodnih voditeljev, pri katerih je n. pr. leta 1938 dosegel 84% volivne udeležbe.

Portugalska je tudi letos volila. Zlom nacisticnih diktatur v Evropi je prinesel na Portugalskem možnost opozicijskim strankam, da zopet oživijo. Postavile so zahtevo o svobodi volitev. Opozicijski listi, ki izhajajo pod vlado narodnega voditelja Salazarja, so uspeli doseči, da jim ni bilo potrebno objaviti člankov, ki so bili naklonjeni narodnemu voditelju. V Lizboni so opozicionalci zbrali 50.145 podpisov na izjavo o svobodi volitev. Notranji minister je sklenil, da bodo oblasti preučile izvirnost podpisov.

Volitve so bile 18. novembra, katerih pa se opozicija ni udeležila, ker narodni voditelj Salazar ni izpolnil njenih zahtev. Vendar pa je imel pri volitvah manj srece kot njegovi vrstniki, ker je dopustil, da je samo 56% volivcev prišlo na volišča. Opozicija je objavila v svojih listih izjavo, da ne priznava, da ji je vlada dala možnost nadzorovati potek volitev.

Poročila pravijo, da volitve niso bile svobodne in demokratične ter da pri njih ni prišla do izraza prava volja naroda v smislu resnicne ljudske demokracije.

FARERSKI OTOKI

Pri volitvah meseca novembra so dobili separatisti največ glasov, vendar nimajo zadosti moči, da bi izvedli nameravano ločitev od danskega kraljestva. V parlamentu je na podlagi izidov volitev enajst separatistov, šest pristašev zvezne in šest pristašev socialno demokratske stranke.

MADŽARSKA

Madžari, ki v svoji polfevdalni preteklosti niso nikdar poznali tega, kar svobodni narodi imenujejo svobodne volitve, so se znašli po porazu osnih sil, katerim so pomagali pri boju proti zaveznikom, pred novim položajem, katerega posebnost je bila prav v tem, da niso bili prav tako kot večina ostalega sveta prepričani, da se bo pod zasedbo na stopnji svobode volitev kaj spremenilo.

Vsi so dvomili o tem, kako naj bi takšne volitve rešile deželo pred zmedo, katera ji je grozila kot posledica ropanja, kateremu je bila izpostavljena od nemških armad, zdaj pa zaradi zasedbe — četam, ki štejejo skoraj milijon mož.

Ze izidi občinskih volitev v mestnih delih Budimpešte so pokazali, da zavezniško nadzorstvo jamči madžarskim volivcem možnost svobodne izbire med različnimi strankami, ki so se organizirale na osnovi različnosti kulturnih, gospodarskih in socialnih skupin, ki nastajajo pri naravnem in svobodnem razvoju v vsakem narodu. Izid je pokazal življenjsko silo madžarskega naroda, ki je kljub sovražni zasedbi in prisotnosti sovjetskih čet celo v Budimpešti, ki je tudi v predvojnih časih pokazala pri volitvah svoje levičarsko razpoloženje s tem, da je poslala vedno po več socialnodemokratičnih poslancev v parlament, dal večino stranki, ki se ni predstavljala za zagovornico in predstavnico sovjetskega ustroja. Pri občinskih volitvah, pri katerih je glasovalo 568.300 volivcev, je stranka majhnih posestnikov dobila 290.000 glasov, zveza socialnih demokratov in komunistov pa 245 tisoč glasov, medtem ko so manjše desničarske stranke dobile komaj 35.000 glasov. Neuspeh socialistično-komunistične zveze, kateri so pred volitvami napovedovali dvetretjinsko večino, je bil predznak za izid volitev, katere je madžarska vlada razpisala za 4. november.

Med občinskimi in državnimi volitvami je postal položaj znatno jasnejši. Dva činitelja sta bila posebno jasna: proti sovjetsko usmerjeni komunistični stranki in njeni politiki je bilo opaziti močno opozicijo, katere nosilka je bila stranka majhnih posestnikov; njeno stremljenje je bilo liberalno. Drugi činitelj je bilo ravnanje komunistične stranke, ki je bila kljub sovjetski podpori prisiljena na obrambo. Tudi socialno demokratska stranka, ki je pri občinskih volitvah bila še v zvezi s komunisti ter je z njimi delila mesta v občinskem svetu na polovico, je sklenila samostojno nastopiti, ker se je čutila močnejšo od komunistov, katerim je prisotnost sovjetskih čet bolj škodila kakor koristila.

Tako je opozicija imela ne samo dovolj odločnosti, ampak tudi, kar je v takšnih prilikah mnogo bolj važno, možnost, da se je pomerila s komunistično stranko in mnogo močnejšim možem, ki je stal za njo, maršalom Rdeče armade Klimentijem Vorošilovom. Priliko za to je dalo priporočilo maršala Vorošilova, naj vse stranke nastopijo z enotno listo, tako priljubljenim sredstvom v vseh državah, ki jih obvladujejo komunisti, da si zagotovijo nadoblast nad vsemi drugimi. Ker so se zelo dobro zavedali, da bi enotna lista omogočila v bodočem narodnem predstavništvu komunistični stranki mnogo večjo moč, kot pa odgovarja njeni resnični sili v narodu, sta stranka majhnih posestnikov in deloma tudi socialno demokratska stranka, odklonili priporočilo in zahtevali, da vse stranke predložijo ločene liste.

Bilo je precej prerekanj zaradi tega, toda končno so se glavne stranke sporazumele, da bodo brez ozira na izid volitev, stopile v bodočo koalicijsko vlado.

Volitve so bile 4. novembra in so prinesle predvidevani izid: stranka majhnih posestnikov 242, socialni demokrati 79, komunisti 70, narodni kmetje 23 in demokrati 2 poslanski mesti v parlamentu.

Izid volitev je stranki majhnih posestnikov, katero vodi Zoltan Tildy, protestantski pastor, ki je nekaj časa študiral v Belfastu, dal potrebno večino v parlamentu, da bi mogla sama sestaviti vlado. V položaju, v katerem je zdaj Madžarska in z ozirom na sklenjeni dogovor, je voditelj stranke majhnih posestnikov sestavil vlado, v kateri ima stranka majhnih posestnikov šest mest, socialni demokrati tri in komunisti tri.

Nova Madžarska vlada je dobila svarilo že iz ust jugoslovanskega maršala Tita, ki je izjavil, da bodo odnošaji med Jugoslavijo in Madžarsko prijateljski, če ne bo nova madžarska vlada vodila «reakcionarne politike». V danem položaju to pomeni, da bo morala voditi nova vlada politiko svojega velikega vzhodnega soseda. Tega se je zavedal novi ministrski predsednik Zoltan Tildy, ko je izjavil, da se bo trudil, da bo živela madžarska država v prijateljskih vezeh s Sovjetsko zvezo, ne da bi pri tem zavzemala sovražno stališče do svojih zahodnih zaveznikov.

Ta njegova naloga verjetno ne bo težka, ker je sovjetska vlada v znani gospodarski pogodbi prevzela polovico vsega madžarskega gospodarstva ter tako dobila znaten vpliv na madžarsko gospodarsko in s tem tudi politično življenje. Zato je mogel tudi maršal Vorošilov izjaviti, da se Rdeča vojska odreka znatnemu delu madžarskih dobav za vzdrževanje zasedbenih čet v obliki zelo nepriljubljenih rekvizicij, saj bo iste dobave zdaj prejemala Sovjetska zveza na podlagi sklenjene pogodbe o soudeležbi sovjetske vlade na polovici madžarske industrije, trgovine in ostalih gospodarskih panog.

JUGOSLAVIJA

Po umiku nemških čet iz jugoslovanskega ozemlja so narodno osvobodilne odblasti prevzele upravo države v svoje roke. Dale so izvoliti v vseh krajih na javnih ljudskih shodih ali na podlagi določenih seznamov kandidatov narodno-osvobodilne odbore, ki so prevzeli naloge krajevne uprave in postali vršilci državne oblasti. V zelo številnih primerih so bili izidi takšnih glasovanj 100 odstotni. Narodno-osvobodilni odbori so imenovali komisije za sestavo volivnih seznamov, v katere so po določbi zakona vpisali vse volivce — moške in ženske, ki so dopolnili 18 leto ozir. tudi mlajše, v kolikor so sodelovali v bojih narodno-osvobodilne vojske. Po zakonskih določbah niso vpisali v volivne imenike vseh tistih, ki so jih vojaška, redna in izredna ljudska sodišča in sodišča narodne časti obsodila, dalje tudi takšne, ki jih te volivne komisije niso imele za vredne narodne časti. Po uradnih podatkih so vpisali 8.283.45 volivcev v seznamo.

Ker se opozicijske stranke niso udeležile volitev, je bila pri volitvah samo lista «Ljudske fronte Jugoslavije», katere nosilec je bil maršal Josip Broz Tito. Pri volitvah je glasovalo za listo poslancev v zvezno skupščino 90.48%, proti 9.52% pri udeležbi 88.66%, za listo predstavnikov v domu narodov 88.69%, proti 11.31% pri udeležbi 88.43%. Bili so izvoljeni vsi kandidati vladne liste. V dobi pred volitvami sta izhajala dva opozicijska lista: «Demokratija» bivšega ministra Milana Grola, ki je izdala sedem številk, ko je bila na ukaz oblasti ustavljena ter so delavci odklonili tiskanje lista. V Zagrebu je izhajal tednik «Narodni glas» vdove Stepano Radiča, ki je po poročilih uspela izdati samo eno številko.

Poročila pravijo, da so bile volitve svobodne in demokratične ter da je prišla pri njih do izraza prava volja naroda v novem tipu resnične ljudske demokracije.

LUKSEMBURŠKA

Tudi v osvobojenem Luksemburgu so imeli 21. oktobra volitve v parlament. V parlamentu imajo po izidih volitev krščanski socialisti 24 doslej (25), socialisti 12 (18), demokrati 8, neodvisni demokrati 2 (6) in komunisti 5 poslancev.. Novost v luksemburškem parlamentu so komunistični poslanci.

EVROPA JE VOLILA

ALBANIJA

Po italijanskem zlomu je nastalo v Albaniji narodno-osvobodilno gibanje, katerega voditelj je bil generalni polkovnik Enver Hodža. Bilo je v tesni zvezi s podobnimi gibanji v Jugoslaviji in Grčiji ter se je po umiku nemških vojnih edinic polastilo oblasti. Ustvarilo je svojo politično organizacijo pod nazivom «Demokratska fronta».

Generalni polkovnk Enver Hodža je kot voditelj «Demokratske fronte» sestavil albansko vlado. Pozval je bivšega ministrskega predsednika Fan Nolija, naj se vrne v domovino, da se udeleži volitev. Fan Noli mu je odgovoril, da je vesel vabila in bi se rad vrnil v domovino, pravi pa, da mu za zdaj ni mogoče. Trdi, da ga najrazličnejši vzroki ovirajo, da se ne more udeležiti volitev. «Poslužite se vedno mojega imena, ko boste vabili ljudstvo, da glasuje za demokratsko fronto. Naj vas Bog blagoslovi pri prihodnjih volitvah v ustavodajno skupščino».

Tako je moral ministrski predsednik Albanije in vrhovni poveljnik narodne armade generalni polkovnik Enver Hodža sam na volitve. Ker ni imela njegova lista po načelih in praksi novega tipa ljudske demokracije nobenega tekmeca, je dne 2. decembra zmagala ter so bili vsi njeni kandidati, 82 po številu, izvoljeni v novo ustavodajno skupščino. Volivcev je bilo okoli 800.000, mož in žena. Glasovali so lahko pritrdilno, ali pa so vrgli kroglico v skrinjico brez liste. Pri volitvah je dobila vladna lista 88% glasov, kolikor je bila udeležba volivcev. V večjih mestih je bila večja, na deželi pa je dosegla 72%. Volitve so bile dobro organizirane in so potekle v redu.

Poročila pravijo, da so bile volitve svobodne in demokratične terda je prišla pri njih do izraza prava volja naroda v novem tipu resnične ljudske demokracije.

BOLGARIJA

Po zasedbi Bolgarije po sovjetskih četah je bila sestavljena nova vlada narodnega osvobojenja, ki je upravljala državo pod nadzorstvom zavezniške komisije za Bolgarijo. Nova vlada je razpisala parlamentarne volitve za 26. avgust, katerih pa se opozicijske stranke niso hotele udeležiti, češ da jim ni podana zadostna varnost. Ker so Združene države in Velika Britanija vložile protest pri Nadzorstvenem odboru, je bolgarska vlada volitve neposredno pred volilnim dnevom preklicala in odložila na poznejši čas. Bolgarska vlada je izvršila nekaj malenkostnih sprememb v volilnem in tiskovnem zakonu, ki pa opozicijskih strank niso zadovoljile. Iz vlade so odstopili tudi nekateri ministri, med njimi znani zemljoradniški voditelj Nikola Petkov. Opozicijski listi so morali prenehati izhajati, ker je državna monopolistična ustanova za razpečavanje časopisov izjavila, da jih ne more prevzeti, ker njeni nameščenci odklanjajo razpečavanje opozicijskih listov. Šlo je za glasilo opozicijske zemljoradniške stranke «Zastava kmetskega ljudstva», ki ga je izdajal Nikola Petkov, bivši minister v bolgarski vladi «Domovinske fronte». Drugi list, ki ga je zadela podobna usoda kot beograjsko «Demokratijo» in nekatere romunske liste, je list «Dan», glasilo opozicijske demokratske stranke. Tiskarji so ga «odklonili» tiskati, ker je napadel komunističnega kandidata Georgija Dimitrova.

Ker niso svojih pristašev »hoteli izpostavljati vladnemu terorju» se opozicijske stranke niso udeležile niti ponovno razpisanih volitev. Tako je 18. novembra zmagala lista «Domovinske fronte», ki je dobila 82% glasov. Izvoljeni so bili vsi njeni kandidati, ki izdijo, da pripadajo različnim strankam.

Poročila pravijo, da so bile volitve svobodne in demokratične ter da je prišla pri njih do izraza prava volja naroda v novem tipu resnične ljudske demokracije.

NORVEŠKA

Osvobojena Norveška je po vrnitvi vlade in kralja Haakona izvedla volitve dne 7. oktobra. Sest večjih strank je predložilo ločene liste. Norveški parlament šteje 160 poslancev, kateri so po izidu volitev razdeljeni takole: socialni demokrati 76, agrarci 10, liberalci 30, konservativci 25, krščanski socialisti 8 in komunisti 11 mest. Pri občinskih volitvah dne 2. decembra so socialni demokrati dobili 2.368 občinskih svetovalcev in komunisti 475. Obe stranki sta ojačili svoje položaje na račun strank sredine in desnice.

ŠVICA

Zvezna država Švica, dežela neposredne demokracije, je volila letos samo v občine. Ene izmed zadnjih so bile volitve v ženevskem kantonu, kjer je dobila komunistično usmerjena «Stranka dela» Leona Nicolea 36, socialisti 9, radikali 25, krščanski socialisti 14 in narodni demokrati 16 mest. Stranke narodnega sporazuma — radikali, krščanski socialisti in narodni demokrati — so s 55 mesti obdržali večino v kantonskem svetu.

MALTA

Pri volitvah mestnega upravnega sveta meseca novembra je bilo izvoljenih devet članov laburistične stranke in eden neodvisen. Vodja laburistov, Paul Boffa, je dobil največ glasov. Njemu je sledil neodvisni poslanec.

MAGNA CHARTA

Listina, ki je izpremenila angleško zgodovino

Angleški baroni so se v trinajstem stoletju — kakor že večkrat prej in tudi večkrat pozneje — uprli svojemu kralju Janezu in ga prisilili, da je 19. junija 1215 na runnymedskem travniku, na obali Temze, podpisal in pritisnil svoj pečat na listino, ki jo imenujemo «Magna Charta» — velika listina.

Angleška zgodovina v srednjem veku je bila polna takih uporov in prepirov med kraljem in baroni. Ali moramo — se sprašuje J. Saltmarsh — imeti te spore za boj med trinoštvom in svobodo, ali pa za boj med redom in anarhijo? Ali so se baroni upirali za to, da bi zadržali osebne povlastice, s katerimi so hoteli zrušiti nadmoč angleške monarhije in poizkušali razdeliti deželo na majhne fevdalne tiranije?

Kakšen je bil namen upornih baronov

Angleski baroni leta 1215 niso imeli namena zrušiti kraljevo nadmoč. Takšne smotre so najbrže imeli njihovi predniki. Sedemdeset let prej so namreč baroni poizkušali, da bi izkoristili anarhijo, ki je vladala v državi za časa kralja Stefana (1135-1154): takrat so nameravali ustanoviti majhne države v Angliji, namesto osrednje kraljeve oblasti. Toda še preden je bilo konec Stefanovega kraljestva, je že propadla separatistična politika baronov, kajti namesto reda se je pojavil nered v deželi in namesto urejenih prilik — zmešnjava, ki je niso želeli niti uporni baroni.

Stefanov naslednik Henrik II. (1154-1189) je uspel vzpostaviti močno kraljevsko oblast. Ta kralj je ustanovil tudi najboljše kraljestvo, kolikor so jih angleške dežele dotlej poznale. Zmanjšal je zakonodajne pravice, ki so jih imeli dotlej baroni, ter je povečal svoje pravice na tem področju. Ali so se baroni uprli Henrikovemu sinu, kralju Janezu, da bi uničili njegove pravice?

Njihovi nameni dokazujejo nasprotno resnico. Sami so zapisali, da je kralj Henrik II. ustanovil nove pravice, ki so povečale njegovo moč. Leta 1215 baroni teh pravic niso hoteli odpraviti. Videti je, da so se baroni vdali v svojo usodo: uvideli so, da je pametnejše biti voditelj celokupnega angleškega naroda, kot pa da bi bili gospodarji v majhnih fevdalnih pokrajinah.

Upor proti kralju

V resnici se baroni niso uprli proti družbenemu ustroju, temveč proti kraljevi osebi. Niso se pritoževali, da je kralj Henrik II. ustvaril preveč močno kraljevsko oblast, temveč zato, ker jo je izrabljal v svoje sebične namene, v svoje zasebne koristi in brez kakršnega koli ozira na pravice svojih podložnikov. S podpisom Magnae Chartae je moral kralj Janez obljubiti, da tega več ne bo delal. Moral je sprejeti točno določene obveze, da ne bo delal določenih krivic. Razumljivo je, da so baroni najprej gledali na svoje koristi, ki so jih dobro zaščitil: obvezal se je, da od njih ne bo izsiljeval denarja ali drugih dragocenosti. Zapisali pa so tudi krivice, ki jih kralj ni smel delati proti drugim družbenim razredom: proti trgovcem, londonskim meščanom in celo proti tlačanom.

V listini je malo abstraktnih načel, vendar je njen ogromni pomen za angleško zgodovino razviden načeloma v vsakem členu. Baroni so na runnymedskem travniku dobili to, kar je še danes ena izmed osnov angleške svobode — da je tudi kralj, ali pa njegova vlada, dolžna poslušati zakone. Zahtevali so, da vlada in vladani spoštujejo zakone, ki jih kralj in vlade ne morejo izpremeniti ali ukiniti. Baroni so zatrjevali — in kralj Janez je priznal — da angleški kralj nima pravice, da bi vladal po svoji volji, temveč da lahko vlada samo tako, kakor mu nalagajo zakoni.

Nesoglasja med baroni

Niso vsi priznali tega načela. To, kar je Cezarju všeč, ima zakonsko veljavo, pravi načelo rimskega prava. Toda tudi v Angliji leta 1215 ni bilo neznano načelo zakona, ki je nad kraljem. Poznali so ga že v prisegi, ki jo je moral kralj izreči pred kronanjem: prisegi je moral, da bo spoštoval pravico pri vseh svojih dejanjih. To se pravi z drugimi besedami, da bo poslušal zakone morale.

To načelo je bilo izrečeno že tudi v pogodbi, s katero so baroni dobili od kralja zemljo v uporabo. Baroni so moran kralju delati usluge, toda kralj je moral spoštovati njihove pravice. Kralj in baroni so bili zvezani s pogodbo, ki je dajala pravice obema pogodbenikoma. S to pogodbo so priznali zakon, ki je bil nad obema strankama. Torej vidimo, da je to načelo Anglija tedaj že poznala. Za runnymedske barone je bila Magna Charta obnovitev starih pravic in ne revolucija. Ta listina je bila zanje nova izjava, točnejša označba tistega zakona, ki ga je kralj Janez prekršil, ki pa je še vedno bil zakon.

Zakaj je Magna Charta zgodovinsko važna

Kako moremo torej govoriti o zgodovinskem pomenu te listine, če je samo potrdila staro načelo? Predvsem zaradi tega, ker je bilo to načelo za časa Janezovega kraljevanja prekršeno; prav to kršitev pa so z Magno Charto baroni onemogočili. V drugi vrsti je zgodovinski pomen v dramatskem prizoru na runnymedskem travniku. Tam so namreč kralja prisilili, da je priznal svoje kršitve ter je s prisego obljubil, da jih ne bo več ponavljal. Ta dogodek je ostal ljudem v spominu in še pozni rodovi so o njem govorili. Ostal je v spominu kot vzpodbuda zatiranim in opozorilo zatiralcem.

Magno Charto so z majhnimi izjemami javno proglasili pametni ministri mladoletnega kralja Henrika III (1216-1272). Na ta način je postala ta listina del neizpremenljivega zakona Anglije in je služila v bodočnosti vsem kraljem za zgled, kako naj se ravnajo. Vsi pa, ki so se upirali samovolji, so imeli v listini največjo zaščito.

Vsi kralji so listino priznali

Drug za drugim so morali vsi kralji obnoviti prisego Magni Charti. Ker so po daljšem času pozabili na pravi pomen členov te listine, so jih tolmačili na način, ki si ga gotovo baroni v Runnymedu niti mislili niso; njihovi potomci so razširili pomen listine.

V sedemnajstem stoletju je opozicija proti samovoljnim kraljem iz dinastije Stuartov uporabljala določbe Magnae Chartae kot vzrok, da je zahtevala svoboščine za vse Angleže. V eni točki, so zatrjevali, je bilo določeno, da ni mogoče nobenemu Angležu odvzeti življenja, svobode ali lastnine prej, preden ga ne obsodi porotno sodišče. Ta točka prav gotovo ni bila tako mišljena ob priliki podpisovanja na runnymedskem travniku.

Po drugi točki ni bilo kralju dovoljeno razpisovati novih davkov, če tega prej ni dovolil parlament. V resnici pa so podpisali Magno Charto mnogo let prej, preden se je sestal prvi angleški parlament.

Ugled Magnae Chartae

Magno Charto so imeli že v sedemnajstem stoletju za sveto listino. Nova načela, ki so jih čitali v njenih starih členih, so sama po sebi dobila ugled stare listine.

Od sedemnajstega stoletja naprej ni Magna Charta imela vpliva samo na Angleškem, temveč tudi v angleških deželah po vsem svetu in celo v drugih državah. Lord Bryce, slavni angleški državnopolitični pisatelj, pravi, da «so določbe Magnae Chartae svečano obnovili v znani izjavi v parlamentu leta 1628, ki se imenuje «Petition of Rights», ter jih leta 1689 sprejeli v «Zakon pravic». Zakon pravic je vodil tiste Američane, ki so sklenili prve ustave Massachusettsa in Virginije, ko so se severno-ameriške kolonije uprle gospodarstvu angleške krone. Te stare določbe so prešle, skoro z istimi besedami, v federalno ustavo Združenih držav. Ameriška ustava je prenesla vpliv angleške Magnae Chartae v revolucijsko Francijo ter v ustave španske Amerike. Nekateri njeni členi, ki jih nikoli niso odpravili, so še danes v veljavi na sodiščih v Angliji, Avstraliji ali pa v ameriškem Illinoisu».

Delo runnymedskih baronov je doseglo uspeh, ki ga sami nikoli niso pričakovali. Če bi jim povedali, kako danes tolmačijo njihove besede, bi se gotovo čudili. Toda načelo, ki so ga postavili — vlada mora vladati v soglasju z zakoni — že leta 1215, danes ni prav nič izpremenjeno.

Sledovi eksplozije prve atomske bombe

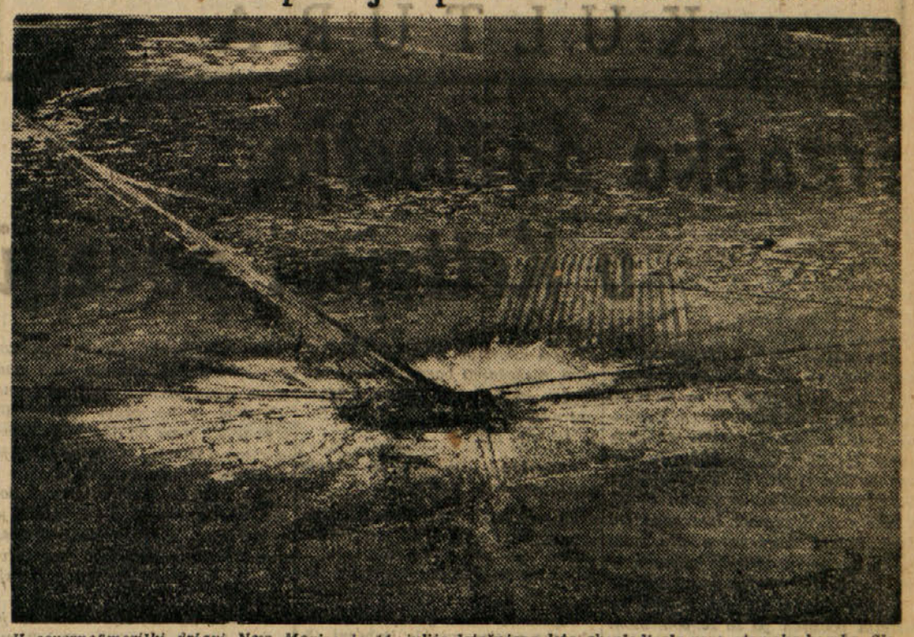

V severnoameriški državi New Mexico je 14. julija letošnjega leta eksplodirala prva atomska bomba. Slabih sto kilometrov od mesteca Alamogordo je v puščavi nastala nova tvorba, ki bi presenetila vsakega geologa, ki bi jo našel. Zaradi vročine, hujše, kakršna vlada na površini sonca in priliska, kakršen je v naravi nepoznan, se je kilometer zemlje in puščavskega peska spremenil v zeleno stekleno skorjo. Sredi steklene površine, ki je na našem posnetku zaradi sončnega loma bela, pa je okoli sto metrov širok in osem metrov globok lijak — lijak prve atomske bombe. Potzkus so pripravili z vso skrbnostjo. Precej vstran od kraja eksplozije bombe, ki je bila pritrjena na 30 m visokem jeklenem stolpu, so uredili opazovalno postajo. Kraju eksplozije so se po poizkusu približali s posebnim tankom.

Dvanajst atomskih točk

Ameriški tednik «Time» je zbral podatke in zaključke iz ogromnega gradiva izjav in odkritij o atomski bombi:

1. Atomska orožja bodo zakrila možnosti mirne uporabe atomske energije, dokler svet ne bo zaupal, da ima ta orožja pod nadzorstvom. Gradivo, ki ga uporabljajo v tovarnah za atomsko energijo, je z lahkoto mogoče izpremeniti v bombe.

2. Ni mogoče pričakovati vojaške ali znanstvene obrambe.

3. Razselitev velikih mest je edina praktična obrambna misel, ki jo doslej poznamo. Po enem načrtu za razselitev ameriškega prebivalstva in najvažnejših industrijskih podjetij bi znašali stroški 250 milijard dolarjev.

4. Pričakujemo lahko iznajdbo mnogo močnejših atomskih razstreliv. Zdaj mislijo, da je najprikladnejše spuščati atomske bombe z letali. Toda že zdaj poznane atomske bombe lahko pošiljajo na namembno mesto z raketami, robotnimi letali ali pa v navadnih kovčegih, v katerih couo določen čas eksplodirajo.

5. Atomsko orožje lahko ubije 20% prebivalstva katerega koli naroda v eni uri. V vseh letih druge svetovne vojne ni noben narod na svetu izgubil zaradi vojaškega delovanja več kot 10% prebivalstva.

6. Atomske bombe ne ščiti nobena velika tajnost. Zrušene države poznajo samo nekatere tehnične podrobnosti pri izdelavi, ki jih bodo druge države lahko odkrile v nekaj letih.

7. Vse velesile imajo dostop do potrebnih surovin. Uran je porazdeljen po vsej zemlji in v bodočnosti bodo pridobivali atomsko energijo iz mnogo manj redkih rudnin.

8. Cena za izdelavo atomskega orožja ni izredno velika. Vsaka država, ki lahko vzdržuje veliko vojsko in mornarico, lahko utrpi te stroške.

9. Večja proizvodnja ne pomeni dosti v atomskem vojskovanju. Dve sto atomskih bomb je morebiti boljše kot sto, vendar imeti 10.000 atomskih bomb je prav tako dobro kot 5.000, kajti z njimi lahko razrušijo vse valne tovarne in druge objekte v kateri koli državi. Zato bo lahko manjša in ubožnejša država premagala večjo in bogatejšo.

10. Atomska orožja samo navajajo ljudi na nove napade, ker imajo prednost iznenadenja.

11. Mednarodno nadzorstvo bo izredno težavno. Posebni nadzorniki bodo morali zasledovati surovine, iz katerih lahko pridobivajo atomsko energijo, v vsakem stadiju predelave. To bo skoraj nemogoče v državah, ki se bodo hotele izogniti nadzorstvu.

12. Objava podrobnosti o atomskih raziskovanjih bo zmanjšala nezaupanje, toda povolno narodno ali mednarodno nadzorstvo nad atomskimi raziskovanji je nemogoče.

ZAKON PRAVIC

Ustavodajni zbor Združenih držav je sklenil ameriško ustavo leta 1787. Sprejeta je bila 1788, a v veljavo je stopila naslednjega leta. Z njo so Američani postali gospodarji svoje usode.

V obliki izpreminjevalnega predloga so 3. novembra 1791 sprejeli v federalno ustavo «Zakon pravic». To poroštvo človeških pravic je bilo v ameriški zgodovini glavna trdnjava svobode in državljanskih pravic posameznika. Za njenim mogočnim obzidjem, ki ga predstavlja naslednjih deset členov, so se branili — in se še danes branijo — pred katerim koli trinoštvom.

Člen 1. Kongres ne sme sprejeti zakona, ki bi meril na ustanovitev državne religije; ali prepovedoval svobodno izvrševanje verskih dolžnosti; ali omejeval svobodo govora, tiska, mirnega združevanja in zahtevanja od vlade, da popravi krivice.

Člen 2. Ne sme biti kršena pravica naroda, da nosi orožje in to v obliki dobro urejenega brambovstva, ki je potrebno zaradi varnosti svobodne države.

Člen 3. V mirnem času ne sme nihče pošiljati vojakov stanovat v zasebne hiše, če tega lastnik hiše ne dovoli. To je mogoče storiti le v vojni, pa še takrat samo na način, ki ga predpisuje zakon.

Člen 4. Nihče ne sme kršiti pravic, ki jamčijo posamezniku varnost pred neosnovanimi preiskavami in zaplembami hiš, listin in osalega premoženja ter oviranjem osebne svobode. Oblast sme izvrševati preiskave samo, če gre za verjetnostne primere, za katere morajo biti na razpolago dokazi in prisega prijaviteljev. Določiti mora natančno prostore, ki jih hoče preiskati, osebe, ki jih hoče zapreti in stvari, katere namerava zapleniti.

Člen 5. Nikogar ni mogoče klicati na odgovornost zaradi kakršnega koli zločina, če ga prej ne obtoži velika porota. Izvzeti so le primeri, ki se pojavijo v vojski, mornarici ali brambovstvu in to na službi v vojnem času ali v časih javne nevarnosti. Nikogar ni mogoče dvakrat kaznovati za isto stvar, ali ga prisiliti, da priča v kazenskem primeru proti samemu sebi. Prav tako ni dovoljeno nikomur odvzeti življenja, svobode in lastnine brez pravnega postopka. Zasebne lastnine ni mogoče vzeti v javno uporabo brez pravične odškodnine.

Člen 6. Pri vseh sodnih postopkih v kazenskih zadevah mora imeti obtoženec pravico hitre in javne razprave. Soditi ga mora nepristranska porota države in okrožja, v katerem je bil zločin izvršen. Z zakonom mora biti vnaprej določeno okrožje; obtoženec mora biti sporočena narava in vzrok obtožbe; ima pravico biti soočen z nasprotnikovimi pričami in pravico zahtevati, da privedejo priče, ki lahko pričajo v njegovo korist. Ima tudi pravico imeti pravnega zagovornika.

Člen 7. V sporih, ki jih je treba soditi po občem pravu, mora izreči pravdorek porota, kadar gre za vrednost sporne stvari čez dvajset dolarjev. O sporu, ki je bil razsojen pred poroto, lahko razpravlja kakšno drugo sodišče Združenih držav samo v soglasju z določbami občega prava.

Člen 8. Ni dovoljeno zahtevati previsokih kavcij, niti določevati previsokih glob in niti odrejati krutih in neobičajnih kazni.

Člen 9. Dejstva, da so naštete samo določene pravice, ni mogoče imeti kot vzrok za ukinitev ali zmanjšanje ostalih pravic, ki so jih imeli državljani pred razglasitvijo ustave.

Člen 10. Pooblastila, ki jih ustava ni dodelila federalni vladi, in ki jih ni zabranila posameznim državam, ostanejo v pristojnosti posameznih držav ali pa naroda.

POT PO EVROPI

Ameriški tednik «Newsweek» prinaša poročila svojih dopisnikov iz štirih evropskih mest. Evo, kaj vidijo Američani v starem svetu:

Helsinki

Finska prestolnica je El Dorado črnoborzijancev. Delavci so dobro plačani in kar lahko kupijo v prosti prodaji manj kot nič, delajo samo nekaj ur na teden, ostale pa porabijo na črni borzi. Jajce stane 30 lir, kg masla 800 lir. Plače so se zelo zvišale. Mehanik zasluži 200 tisoč finskih mark na leto (pred vojno je predsednik republike imel 300.000 mark plačo). Pijače je danes na Finskem verjetno največ. To pa zaradi nepričakovanega vzroka. Leta 1940 bi namreč morale biti olimpijske igre na Finskem. Trgovci so nakupili ogromne zaloge najboljšega vina za goste iz vsega sveta. Ker zdaj ni upanja, da bi Finska lahko spet kmalu priredila olimpijske igre, so vinsko zalogo začeli prodajati na črni borzi.

Stockholm

Čiste ulice, dobro oblečeni ljudje, veliko avtomobilov in taksijev, bogate izložbe, luksuzne restavracije, vse polno zabavišč: to je Stockholm! Videti je kakor muzej v katerem so shranili predvojno evropsko življenje. Toda ta muzej je precej drag. V boljših hotelih stane soba 500 do 700 lir na dan. Toda k temu pribijejo še 15 do 25% za napitnine, ki jih itak tudi sami še posebej plačate. Kosilo stane 400 lir, pa tudi več. Taksiji so poceni. Za 100 lir vas že daleč pripeljejo. Toda kravate stanejo 500 lir in srajce 1.500 lir. Ženska obleka: od 10.000 lir naprej. Vkljub tej draginji pa imajo Stockholmčani zdrav, čist in dobro oblečen videz. Odgovor na to tajnost je, da večina Švedov je doma in potroši svoj denar za obleko. Posebno varčne so Svedinje, ki imajo edino slabost: nakupovanje oblek. Zato so po večini tudi izredno elegantne. Če se sprehajate po Stockholmu, srečate tucat Svedinj, ki imajo prav tako lepe postave kot Greta Garbo ali Ingrid Bergman.

Nürnberg

Grand hotel je poln vojske Združenih držav. Del poslopja je še vedno v razvalinah, toda pod vodstvom ameriških inženirjev nemški delavci hite in obnavljajo nadstropje za nadstropjem. Za mizarji pa prihajajo tolmači, odvetniki, prevajalci in strokovnjaki.

Na drugi strani ulice žive v vlažnih kleteh Nemci. Kuhajo si na prostem nad odprtim ognjem. V jedilnici hotela pa nosijo natakarji frake, prti so brez madeža in povsod se bleščí srebrno jedilno orodje. Kosilo stane tri do štiri marke.

Novinarsko središče je v gradiču, ki je bil last Ernsta Faberja, tovarnarja svinčnikov. Ta gradič je ogromna stvar, izdelana pa s slabim okusom: tla so iz marmorja, na stropih visé kristalni lestenci, po stenah pa slabe oljnate slike.

Pariz

Francosko glavno mesto ima veliko težav zaradi pomanjkanja električnega toka. Večkrat na teden se zgodi, da ga primanjkuje po več ur. Potem seveda nastane težava s kuhanjem, gretjem in razsvetljavo. Sveča je ena izmed najbolj redkih stvari v sodobnem Parizu. Gledališča in kinematografi so večinoma dobro zasedeni. Vzrok: zakurjena so in veliko Parižanov se hodi gret v kino.

ZGODOVINA IN POTEK REVOLUCIJ

Ameriški zgodovinar L. P. Edwards je napisal knjigo: «Natural history of Revolution», v kateri obravnava zgodovino in potek revolucij. Posebno zanimivo je pisateljevo mnenje o raznih stopnjah, po katerih gre v glavnem vsako revolucionarno gibanje.

Vkljub različnim smotrom, stanjem civilizacije in kulture, različnim narodom, ki so jih poedine revolucije v zgodovini prizadele, lahko ugotovimo, da so se vse te revolucije razvijale v glavnem, sociološko in politično gledano, po enakem osnovnem zametku. Pot, po kateri mora vsako revolucionarno gibanje, deli Edwards v osem delov in sicer:

1. Prva stopnja obsega dobo dveh do treh generacij, ki žive v napetosti in nemiru. Ta napetost, prvi pogoj revolucionarne akcije, nastane tedaj, ko popusti na kakem mestu pritisk, kateremu je podvržen narod, razred ali druga sociološka edinica; ako se torej proti dosedanji oblasti, odnosno naziranju, lahko in tudi dejansko ustvari opozicija. Ako zdaj na ta protipritisk odgovori vladajoča skupina, odnosno predstavniki vladajočega naziranja, z represivnimi merami in ne da novemu gibanju možnosti, da se na miren in reden način uveljavi, potem pride do napetosti, ki ustvarja revolucionarno razpoloženje.

Upiranje dobi sijaj nečesa lepega, sodobnega, častnega. Tako negativno gledanje na problem obstoječega reda, pa naj bo več ali manj upravičeno, ustvarja podlago za prehod na drugo stopnjo revolucionarnega gibanja.

2. V tej fazi se priključijo k «nezadovoljnežem» močnejši vodilni intelektualni duhovi tistega časa in sredine. Take močne individualne duhove najdemo vedno kot predhodnike, a bolj redko kot realizatorje poedinih revolucionarnih gibanj. Ta realizacija namreč nastopa čestokrat s stoletno zamudo in pogostoma tudi takrat, ko so vodilni duhovi že daleč napredovali in našli boljše, pravilnejše rešitve, katerim pa množica še ne verjame, ker jih ne pozna. Za popularizacijo idej je namreč potrebna tretja stopnja, na katero prehajamo.

3. Intelektualni krogi pricno v vedno večjem številu sodelovati pri razširjanju novih idej. Pesniki in pisatelji slikajo lepo, srečno bodočnost. Pred očmi množic se ustvarjajo sanje, ki vodijo to množico do zanesenosti. Poleg čustvenih (zgodovina, slava, lepota) so pogostoma važni tudi čisto razumski razlogi (razdelitev premoženj, višje plače), vendar so prvi kot drugi vedno pretiravani do idealnega, iracionalnega. Glavni namen je namreč pridobiti za svoje ideje tiste kroge, ki so za uresničenje teh idej najvažnejši (n. pr. proletariat). Daleč smo od tega, da bi se te ideje poznéje v tej propagirani obliki tudi res oživotvorile. O tem tu, na tej stopnji, praktično ne razmišljajo. Tu je bistveno ustvariti čim lepši program, zasanjati čim lepše sanje, sanjati jih tako čvrsto, da jih gledamo in vidimo kot jutrišnjo realnost.

4. Narastla napetost in zadostno razširjenje revolucionarnih idej dovede na tej četrti stopnji do izbruha revolucije, ki jo vodijo posamezni fanatiki. Po mišljenju Edwardsa namreč ne smemo pripisovati prevelikega pomena valujočim množicam in tako imenovanemu množičnemu mišljenju in hotenju. Ameriški zgodovinar vidi povsod v preteklosti samo poedince, ali pa bolj in manj široke vodilne kroge, katerim množice zavestno ali nezavestno slepo sledé.

5. Peta stopnja predstavlja tako zvane «medene tedne» revolucije. Videti je, da je smoter dosežen. Duše prevzame omamljajoči občutek zmagoslavja in sreče. Množice zapadejo v pijanosti podobno zadovoljstvo. Saj smo pred uresničitvijo sanj, cilj je tu, samo zagrabiti je treba. Ta doba je relativno kratka. Kot je videti, postaja z rastočim tempom življenja pri novejših revolucijah vedno krajša. Mesto o mesecih bi lahko že skoraj govorili o tednih kot o času trajanja tega obdobja.

6. Kratki dobi vedrega in jasnega razpoloženja sledi kot šesta stopnja neusmiljena realnost, razočaranje. In kdo naj bo kriv, če se sanje niso mogle uresničiti v tako lepi obliki, kot so si jih zamislili in slikali? Vse slabo izključno pripisujejo pripadnikom prejšnjega naziranja, premaganega režima. Tej obtožbi in vsemu, kar ji sledi, se ne izognejo, naj se še tako mirno in lojalno obnašajo. Vsako razočaranje išče krivca, strastno in nerazumsko, tako tudi to.

7. Obtožbam sledi obdobje preganjanja in po možnosti izkoreninjenje vseh drugače mislečih. Tako je zmagoslavje krščanstva povezano s krvavim preganjanjem krivovercev, zmaga francoske revolucije z Robespierrovim terorjem itd. Ta stopnja revolucionarnega dodogajanja zavzema lahko različne oblike in trajanje. Običajno skušajo z manjšim številom žrtev ustvariti terorističen efekt in vnaprej preprečiti reakcijo. Toda stvar ni tako enostavna. Po prvih grozodejstvih prevzame povzročitelje podzavesten občutek strahu (v bistvu pred odgovornostjo za storjena dela), ki vodi do novih žrtev. «Za utrditev nove oblasti je vse dovoljeno» in teror se ustavi šele po velikih človeških in tvarnih žrtvah. Ta stopnja je stala v francoski revoluciji n. pr. okrog 1 milijon človeških življenj.

8. Kot zadnja stopnja sledi iztreznjenje, stopajo na pota kompromisa, ker vidijo, da popolnoma brez starega tudi novo ne more biti. Povsod je potrebna kontinuiteta. Več ali manj jasna zavestna ugotovitev, da je dosežena izprememba (za široke kroge interesiranih večinoma majhna, bolj fiktivna kot realna izprememba) ki so jo plačali z nesorazmerno velikimi človeškimi žrtvami in tvarnim uničenjem. To zaključuje ciklus revolucionarnega dogajanja.

OBLIKOVALCI ZGODOVINE

«Modri vragi» o poslanstvu zavezniškega nadzorstva in svoji dolžnosti v Julijski krajini

O važnosti našega bivanja tukaj so napisali že nešteto člankov in spregovorili že mnogo govorov, a človek ima občutek, da ne zvenijo ravno prepričljivo. Lahko je tako, lahko pa tudi ni, toda oglejmo si dejstva. O tem, da vlada tukaj napet politični položaj in da bi bile stvari še bolj zapletene, če ne bi bilo nas, ni vprašanja. Ravno zaradi tega, da to preprečimo, smo v tem področju. Ne bomo se spuščali v bistvo nasprotij med Jugoslovani in Italijani. Mogoče je tudi, da ne poznamo vseh dejstev, nekaj pa lahko ugotovimo: kdor koli ima pravico na tem spornem ozemlju, jo bo dobil, ko bo mirno ugotovljena za konferenčno mizo.

Jugoslovani in Italijani vedo, da nimamo namena, da bi se vmešavali v njihova nasprotja in zaradi tega prijateljsko sprejemajo našo navzočnost. Toda vedno nas je nekoliko, ki za ostale okušamo položaj. To pojasnjuje kopico disciplinskih vaj tu naokoli. Na nesrečo pa je stara resnica, da večino sodijo po nekaterih in da mora večina trpeti zaradi nekaj ljudi. Zaradi tega glejte, da se boste najboljše znašli v položaju, dokler spor o Julijski krajini ne bo dokončno rešen. Ta dan ne more biti daleč. Dejansko so spor več ali manj rešili na nedavni londonski konferenci, preden se je razšla.

Formalno bo določen dan in potem se bomo lahko vrnili k svojim dragim v Združene države. Do takrat pa pokažimo krajevnemu civilnemu prebivalstvu in svetu, da smo ljudje, ki iskreno mislijo in ljubijo svobodo. Kot takšne nas poznajo. S svojim obnašanjem jim pokažimo, da smo ljudje, ki spoštujejo zakon in njihove ustanove, navade in tradicijo.

To ni težko, posebno če upoštevamo, da smo se v teku ene generacije na evropskih tleh borili v dveh vojnah in naj naša prisotnost tu prepreči tretjo. Naša naloga je, da vzgajamo trezen, zdrav človeški razum in postopamo s tukajšnjimi ljudmi tako kot s svojimi v Združenih državah.

Vsakdo izmed nas je predstavnik našega naroda. Razveseljivo je, kako se posamezni vojaki tega zavedajo. Na straži ob Morganovi črti se imajo v resnici za osebne zastopnike vrhovnega poveljnika in Kongresa. Dobro je, da vemo, da nismo samo gledalci pri ustvarjanju zgodovine, marveč da jo tudi sami pomagamo ustvarjati.

...in nikoli nas ne pozabite

Pred štirimi leti je bila večina izmed nas še v civilnem življenju in življenjski tok se je spremenil samo za nekaj večerov, ko je bilo treba hoditi naokoli in iskati božičnih darov za mater, očeta, dragega prijatelja in strica Willija. Potem pa se je naši pacifiški pomorski predstraži Pearl Harborju nekaj pripetilo. To nekaj je privedlo do največje, najbolj krvave in najdražje vojne v svetovni zgodovini. Združene države, ki niso bile pripravljene in niso mogle odgovarjati na udarce, so bile zvezane in so morale pretrpeti najbolj vznemirljive trenotke v zgodovini, ko so se hrabro borile, da bi se obranile hitrih, rapirju podobnih sunkov oblasti lačnega sovražnika. Potem pa so ameriški možje in žene odgovorili na glas zvona za drugo rundo. Milijoni so stopili za stroje, da bi izdelovali orožje, drugi so se vstopili za topove, da bi poraz spremenili v zmago. Kakor koli smo bili v tistem času nepripravljeni, smo bili presenečeni celo sami nad seboj, ko smo v najkrajšem času, ki je bil mogoč, ustvarili največji vojni stroj na svetu — kopno vojsko, mornarico in letalstvo. Sovražnikove udarce prve runde smo junaško prenesli in tisti, ki so prestali vznemirljiv vihar, so se kmalu znašli ramo ob rami v boju z novo izurjenimi naborniki, možmi, ki so zapustili jarme, urade in tovarne, da bi tudi oni prevzeli na rame del najtežjega bremena v vojaški zgodovini. Zmagali smo, kot smo tudi v začetku vedeli, da bomo zmagali. Danes uživamo ceneno udobnost miru in čas je za nas vse skupaj, da pravilno razumeno, da bo naša stvar, da iz njega dobimo čvrsto zagotovilo o tej najbolj dragoceni udobnosti. Kako? Da nikoli več ne dopustimo nasprotniku, neglede na njegovo velikost, da bi nam zadal prvi omrtvujoči udarec. Biti moramo pripravljeni. Zapomnimo si Pearl Habor in nanj ne pozabimo nikoli.

KULTURA

Tržaška doživetja v Kettejevi poeziji

Po maturi se je Kettejevo notranje življenje poglobilo. Izpoved tega je njegova poezija, ki so jo tedaj oznaljšale nove, južne barve. Zaključek tvorita sonetna cikla «Adrija» in «Moj Bog», dopolnjujeje ju «Na molu San Carlo» in ostale sonetne skupine te dobe (Spomini, Slovo, Tihe noči, Črne noči, Izprehod). Od teh kažeta zlasti venca «Na molu San Carlo» in «Adrija» neposredne vplive dni, ki jih je pesnik zadnje počitnice prebil v Trstu. V vseh naštetih poezijah pa so še pomembni novomeški spomini.

Novo mesto je bilo začasno zatočišče več slovenskim pesnikom. Ustavljali so se za leto, dve na stari gimnaziji, da jim obogati duha, oplajala pa jih je tudi ljubkost narave. Tu so bili: V. Vodnik, S. Jenko, I. Tavčar, tu je prešivel svoj zgodaj «prisluženi» pokoj J. Trdina. Sem se je prišel rèševat tudi Dragotin Kette po letu in pol bohemskega življenja v Ljubljani. Uredil se je in dovršil 7. in 8. šolo. Podobe tega dolenjskega kosa zemlje prepletajo njegovo poezijo; najslajše navdihe pa mu je porajala neslišana ljubezen do Novomeščanke Angele Smoletove. Čista misel nanjo je obvladala zadnji dve leti njegovega življenja in spremljala njegov boj za resnico.

Po maturi se je pesnik napotil na počitnice k sorodnikom v Trnovo pri Ilirski Bistrici. Namenil se je, da izrazi nakopičena doživetja v sonetni obliki (pismo Stancarju 16. VII. 1898.). Prej se je še moral odpraviti v Trst, da poizve, koliko časa mu bo odjedla vojaška služba, po kateri se je odločil, da se bo vpisal na dunajsko vseučilišče.

Teh nekaj kratkih julijskih dni v Trstu je močno vplivalo na izvedbo sonetov. Pisal jih je po vrnitvi zelo naglo. Že pred 27. VII. je poslal Aškercu za Ljubljanski zvon «cel kos sonetov» (pismo Stancarju 27. VII.). Tudi Murnu jih je poslal (pismo Župančiču 11. VIII., še vedno iz Trnovega). S to plodno počitniško tvornostjo se konča Kettejevo pesniško ustvarjanje.

Notranji zgodbi obeh «tržaških» pesnitev sta si zelo podobni. Sedmero pesmi svobodne oblike, ki sestavljajo cikel «Na molu San Carlo», prikazujejo presunljivo notranjo dramo s temi stopnjami: 1. pesnikovo srce je prazno; 2. v njem vstajajo spomini na dobo ljubezni; 3. v živem južnem mestu se razvije nova ljubezenska strast; 4. preseka jo spomin na prejšnjo čisto ljubezen. Isto osnovo ima venec sonetov «Adrija». A tu je četrti del razširjen z opisom strastnega trenja med vabečo naslado in krepostjo. Zmaga poslednje je tu popolna in postane le stopnja k novemu spoznanju, k hrepenenju po Bogu.

Preletimo obe pesnitvi, da opozorim lahko vsaj na nekatere lepote!

«NA MOLU SAN CARLO». *Južno sonce in «mehko naročje vesoljnega morja» sta ji okvir in uvod. Kako raznovrstne predstave rastejo ob njuni očarljivosti in koliko hrepenenje! Peta pesem je vprav himna, ki opeva «juga sončni vrt»:*

«In rože nad valovi
in sončni čar v valeh,
narave tisočeri
šepet in jok in smeh,
ah, vse drhti v razkošju
in vse veselo je...»

A tudi strup je tu vmes, sluti ga pesnikovo srce:

«kjer se razkošne rože
valov dotikajo,
med njimi pisane kače
nakvišku sikajo
...krog žrtev se nesrečnih
drhteč ovijajo
in jim življenje sladko
do dna izpijajo.»

Vendar pozabi mladi človek na nevarnosti, predati se hoče uživanju (6. pesem). Čista ljubezen mu postaja le mrzla ovira do blaženstva. Čuti, kot da prehaja iz smrti šele zdaj v življenje — ob strani vesele ljubice, ob katere smehu...»

«...zasmejalo se morje prostrano
in zasmejal se je lahni zefir
in zasmejale se drobne zvezdice
v tihi, neskončni, brezdanji večer.»

Sanje o tej novi sreči razbije strogi klic prejšnje ljubezni (zadnja pesem).

«In vse luči potemnijo,
sladki vtihnejo glasovi,
zopet v trudno melodijo
me objamejo valovi».

Mladeniču sine

«da je čas kot brzi vranec
tam po stepah divjajoči,
a spomin pa samozvanec
lev, ki v hipu nanjga skoči...
Čas je sonce, ki nam večno
na visokem nebu sije,
a spomin z meglo nesrečno
našim ga pogledom skrije...»

Misel in vest sta mu neprijetni, brezobzirno posegata v čutno in čustveno opojnost.

S to disharmonijo se konča cikel.

Oblikovno je to ena lemed tistih Kettejevih pesnitev, o katerih pravi njegov prijatelj O. Župančič: «Njer kipi ideja prekrepko in presamovoljno na dan — tam se ne briga za formo... Zato je njegov sistem tako mnogovrsten in elastičen; ne ustreza sicer zmerom strogim pedantskim pravilom, a prav zato je poln žive organske lepote.

«V tem ciklu se uveriš, s kako živimi, raskošnimi barvami razpolaga njegov čopič, kadar ga sili k temu notranja potreba.» (LZ 1900 — Dela IV. str. 12).

«ADRIJA». *Ob prelesti morja oživi pesnikova notranjost.*

(«ah, več kot svetlih je zvezdic na [nebi
in več kot ladij — jadrnic tebi,
morje,morje, ti v srcu želj rodilo si.»
(1. sonet).

Sepetanje valov ga spominja na «kratke sanje» minule ljubezni (2. s.). Zdaj klije nova, strastna in mladenič občuti:

«Življenje mi je bilo dolga noč,
a zdaj je dan, prehitro končujoč,
poln straha, poln nadej in poln [nemira
kot širno morje, gnano od zefira.»
(3. s.).

Verjame si, da ljubi skrivnostno ženo brez mej, pa naj to vodi kamor koli (4. s.). V petem sonetu je slikovito prikazan boj med poželenjem in odpovedjo. Odloči misel na neomadeževano prvo ljubezen (6. s.). Zmago skuša omajati še duh cinizma, ki se ga je nasrkala pesnikova duša in ki namerava s smešenjem vsega vzvišenega okreniti napredujočega človeka (7. s.) (Enako vzdušje preveva sonetni cikel «Črne noči». Iz podobne utrujenosti je napisano tudi pismo prijatelju Sešku iz Trsta 18. I. 1899.). Po tem naskoku pa je duša še bolj trudna, odpirajo se ji nove višine (8. s.).

«O, ljubi duša, in v krepost verjami
in z dvomi se nikar nikdar ne nuči
in hrepeneč strastno vsekdar po luči
veruj, da tam izvira... nad zvezdami.
Tam biva On vesoljni Bog nad [nami,
v rokah so mu do vseh skrivnosti [ključi,
ki rad jih da — le trudi se, le uči,
le ljubi s srcem, z glavo in rokami!»

Zaključni kitici sta dodani nekako neorgansko, brez prave zveze z razvojem do tu — najbrž izraz še ne do kraja prečiščenega računa s panteističnimi nazori, ki so se tedaj vsiljevali pesniku. Značilna je tudi kar preočitna naslonitev na Gregorčičeve besede podobnega razpoloženja v poniižno-uporni «človeka nikar!» («In — smrti ni...»).

Ze ta cikel veljajo Župančičeve besede: «Od starih (mojstrov) se je navzel onega tako zvanega klasičnega miru — ne miru čustva, marveč miru ustvarjanja. Custvo globoko, venemirjeno, a umetnik stoji nad njim, vlada ga in temperira, da ne izbruhne v nervoznih presledkih brez prave zveze na dan. A pod tem mirom na površju — koliko gibanja v globini;» (na nav. m.).

Polna in razgibana vsebina je dobila obliko sonetov; nakazana je njena raznolikost s tem, da si nista niti dva soneta enaka po razvrstitvi rim, po izbiri ritma, po notranji zgradbi.

V boju za najvišje vrednote je nastal še sonetni cikel «Moj Bog», nadaljevanje dognanj iz «Adrije». V njem je prišel Kette končno do gotovosti in poguma:

«... Luč je samo ena, ena,
in več kot enega življenja vredna
in več kot ene, več kot ene smrti.
Prej bil podoben barki sem potrti,
a zdaj le jadra, ladija, razvij!
Ne boj se mi viharjev in pečil»

V vztrajnem iskanju resnice je prešivel trinajvajsetletni poet zadnje mesece življenja. Bolezen, ki je prej še razvnemala mlade telesne sile v strast, je zdaj krepila njegovo resnost; v njej je mladenič miselno dozorel. Poezija sama ga ni več zadovoljevala. V pismu Murnu iz Trsta 9-II.99 pravi: «...Skoraj čez vse sonete bi najraje naredil križ... Vidiš, jaz sem nehote zašel v gostobesednost, namreč v poeziji. Tako se Muza sama maščuje nad njim, ki jo hoče imeti tudi za molzno kravo.

Jaz sem z vsem nezadovoljen, kar koli čitam v verzih, meni se zdi vse prisiljeno, nenavadno (in moje stvari najbolj); ne samo jaz, ne samo Ti, ne samo On, vsi ne vemo, kaj hočemo: to je menda tudi znak našega veka...»

Na smrtni postelji je celo sklenil, da bo pustil poezijo, če ozdravi, in se posvetil znanosti in filozofiji.

Ko je potrkal na njegovo srce goreče iskani Bog, se mu je pesnik vdano odzval in se v zakramentih spravil z njim. Nedolgo potem (26. aprila 1899) je njegova duša stopila pred Njega, ki mu je nekaj mesecev prej zapela tele stihe:

«O Ti!... kedo? Ah, neizraženi
in neizrazni, naj srce te čuti
ne samo v sladki, kratki le minuti,
ne, večno, kakor tvoji blaženi!!»
(Moj Bog, VII.).

LOJZE MIROSLAVIČ

Sodobna ameriška književnost

V dvajsetih letih tega stoletja, piše kritik Henry Seidel Canby, je ameriška književnost dosegla zrelost in kakovost, v obliki in obsegu, ki sta podobni razvoju književnosti v ameriški pokrajini Novi Angliji pred sto leti.

Ameriški roman je dosegel tehnično usposobljenost, ki prekaša vse, kar so doslej dosegli v Ameriki. Ameriška satira, ki se je lahko razvila v novih življenjskih oblikah, ki so nastale v industrializiranih Združenih državah, je dosegla mednarodni sloves.

Ne glede na Prousta v Franciji, Joycea na Irskem in brez obzira na Galsworthyjeva znamenita dela na Angleškem — to so pisci, katerih tehniko so hitro začeli posnemati vsi progresivni pisatelji — je svet dobil vtis, da je ameriška književnost, v vezani ali nevezani besedi ter v gledališču, dobila izreden zagon. Istočasno so se začeli zanimati za književnost najširši sloji ameriškega prebivalstva in to tudi za take književne vrste, za katere so se v Angliji in drugod v Evropi zanimali samo redki izbranci.

SINCLAIR LEWIS

Ko so se mladi ameriški pisatelji vrnili iz prve svetovne vojne, se je začela nova doba ameriške književnosti. V prvih povojnih letih so romanopisci, n. pr. Scott Fitzgerald, pesniki, med njimi Robinson Jeffers in novelisti, kot n. pr. Sherwood Anderson, pokazali, da ameriškemu življenju primanjkuje zaupanja.

Scott Fitzgerald je že za časa, ko je še študiral na univerzi, opisoval mlade Američane kot ljudi, ki se oddaljujejo v moralnem pogledu od svojih staršev ter iščejo nove oblike intelektualne anarhije. Pesnik Robinson Jeffers je opeval kmetsko življenje v Kaliforniji v bolezenskih verzih, kar je značilno za ameriško književnost v vseh dobah duševne napetosti. Tako so občutili življenje tudi Hawthorne, Melville in Poe. Novelist Sherwood Anderson se je bojeval z vso srditostjo proti slabim posledicam ameriške industrializacije in mehanizacije.

Novi realizem je po prvi svetovni vojni temeljito načel viktorijansko moralo, ki je bila dotlej tudi v Ameriki v veljavi. Novi pisateljski rod, z Ernestom Hemingwayem na čelu, je nastopil celo proti tistim načelom, ki se jih niso upali lotiti niti humoristi.

Hemingwayu in njegovim vrstnikom se je zdela sama tvarina, kakor tudi zunanji videz ameriškega življenja, kot nekaj nezadovoljivega. Kot značilen Američan — brez ozira na nekatere bolestne strani njegove umetnosti — je Hemingway vnesel globok smisel človeškega trpljenja v ameriško književnost. Kakor žival, ki liže svoje rane, je začel s kultom grdih strani človeškega življenja, kot da se je odločil razbiti krhek ameriški idealizem in pogledati, kaj se skriva za njim. Kakor njegove evropske vrstnike, je obsedla tudi njega misel, da so propadle vse običajne vrednosti človeškega življenja. Sledil je Thoreauju in ne Hitlerju. Postavil je posameznika proti državi.

Medtem ko je Sinclair Lewis napadal vso človeško družbo zaradi njene izumetničenosti, je Hemingway uvedel v svoje knjige novi individualizem, ki je bil skoro že nasproten družbenosti. Opisoval je može in žene, katerih življenje je zgrožalo zakrknjenega čitalca, čeprav so njegovi junaki bili kot uporniki zares iskreni.

Ti novi pisatelji so prišli na površje še v vojnem času in nikoli niso imeli polnega zaupanja čitateljev. Njihovo posebno gledanje na svet se je kmalu znašlo pred poplavo dogodkov, ki jih je sprožila v Evropi nova in cinična vera v moč. V Ameriki pa so to vero označevale sile anarhije in nezakonitosti, ki so pretile Novemu svetu, da ga pokopljejo.

Vse je tedaj čitalo to «avantgardistično» književnost, toda malo ljudi je v njej našlo moralno zrno. Zanimivo je, da so največje pritožbe ter ugovori prihajali prav iz vrst poklicnih pridigarjev in moralistov.

Knjige, ki so izšle po letu 1930, so vnesle nov jezik in nov slog v ameriško književnost; čeprav je slog zadnja stvar, o kateri bi lahko pri njih govorili. V resnici je bilo videti, da je načelo poznega devetnajstega stoletja popolnoma obrnjeno. Namesto oblike so poudarili izražanje: izražanje, kakor v primeru Thomasa Wolfea, vsake stvari.

Ti sodobni pisatelji, z edino izjemo zakoreninjenih ameriških novelistov, niso prav nič pazili na obliko. Romani, maloštevilne dobre gledališke igre in izredno razvita lirična proizvodnja, vse to je v prejšnjem desetletju dokazovalo obstoj novega sveta. V njem so živeli pisatelji še zadržano, ker niso bili sposobni krotiti kipečega gradiva svoje domišljije. Izjema med temi pesniki in pisatelji je bil Stephen Vincent Benét (katerega kratka zgodovina Amerike je prevedena v slovenščino in je tudi v Trstu na prodaj, op. ur.). V obsežnih epskih pesnitvah «Telo Johna Browna» in «Zahodna zvezda» je zaključil drugo klasično obdobje ameriške književnosti. Benétovo delo dokazuje samo po sebi, da je to obdobje za vedno zaključeno.

Svetovni spor različnih ideologij, ki je razbil evropsko književnost in ki ima svoj spomenik v Hitlerjevem «Mein Kampfu», ni zajel ameriške književnosti. Nevarnost, ki jo je ta spor predstavljal za Ameriko, je prej opazilo pesništvo, ki se je držalo Benetovega ameriškega izročila, kot pa jo je poudarila umetnost uporniških pisateljev. Nekaj zdravega, mladostnega in samozavestnega v naporih, da bi pisatelji dali nov smisel ameriškemu življenju, je onemogočilo mladim Američanom, da bi računali s to nevarnostjo. Najbrže se to ni zgodilo zaradi omalovaževanja nevarnosti, temveč zaradi tega, ker so bili pisatelji prepričani, da je Amerika preveč bogata in ima še preveč možnosti za vsakega posameznika, da bi se morala bati evropske bolezni.

Zares so se v teh letih evropski pisatelji, posebno angleški, z občutkom olajšanja obračali na Ameriko. Njihovo obsežno delovanje je imelo pomen samo kot odmev ameriških novosti. Toda ti pisatelji so samo pripravljali pot slavnim beguncem — Thomas Mann, Hermann Broch, Franz Werfel, Stefan Zweig in še mnogo drugih — ki so morali bežati pred nasilniki v Evropi in so pognali v Ameriki nove korenine, kjer so nadaljevali in pogostoma celo okrepili svoje pisateljsko delovanje.

Tudi kratek val propagandne proletarske književnosti je zapljusnil v Ameriko. Toda Amerika je šele na pragu hitrih izprememb. Zadnji dve desetletji sta prinesli konec dolgega kulturnega obdobja v Ameriki in začetek novega.

Z ozirom na to so v Ameriki opazili, da se je njihovo osnovno gledanje na svet v zadnjih desetletjih izpremenilo manj, kot bi lahko pričakovali. «Val bodočnosti» je zajel z vso silo evropske obale, toda danes je že v polnem umiku. Stare vrednosti grško-krščanske civilizacije bodo zelo verjetno preživele vse barbarstvo. To dokazuje — in marsikdo bo zaradi tega presenečen — da so bile pravilne. Toda človeško poznavanje se je neverjetno razširilo in duhovno ter intelektualno ozračje, v katerem živimo, je temeljito izpremenjeno. Tako se je zgodilo tudi z ameriško ustavo, ki je dobila tolmačenje, ki bi ga še pred dvajsetimi leti ne razumeli. Emerson in Whitman sta za Američane zadržala še vedno vso svežost in moč.

Whitmanova «Leta sodobnikov» predstavljajo še danes berilo izredne važnosti. Prav tako «Pot v Indijo». Emersonove «Eseje» Američani danes bolje razumejo, kot so jih razumeli v letih, ko so bili tiskani.

Američani danes odgovarjajo starim mojstrom: «Teh in drugih stvari niste razumeli in jih tudi niste mogli razumeti. Vaša zastarela načela so stala pred dogodki, ki jih še zdaleč niste slutili. Lahko ste videli bodočnost v glavnih orisih, toda podrobnosti niste slutili: razvoja znanosti, industrializma, vojaške brutalnosti, lahkote, s katero more zločinec poveljevati nedolžnim. Vse to je samo po sebi veličastno, mešanica dobrega in slabega. Vse to mora dobiti novo teologijo, da bo pravilno uporabljeno in ukročeno».

Umetnost nima naloge, da bi ustanovila to novo teologijo. Vendar je umetnost, in še posebej književnost, poklicana, da zabeleži vse te izpremembe v vseh menjavah. Knjige, ki so izšle v Ameriki v zadnji četrti stoletja, so samo senca resničnosti. Toda preroška senca, ki se je pojavila že prej, preden je vzšlo sonce.

Takšna je moderna ameriška književnost, ki hoče korakati z novim časom. Morda se bolje izraža v poeziji kot v prozi. Njen razvoj lahko opazujemo v letnih literarnih zbirkah, kot je n. pr. «New Directions» (Nove smeri) in kjer sodelujejo značilni predstavniki novega časa: Conrad Aitken, Louise Bogan, Rolfe Humphries, Karl Schapiro, Muriel Rukeyser, Delmore Schwartz, Robert Fitzgerald, Marguerite Young in še mnogi drugi. Najznačilnejši med njimi je gotovo Karl Schapiro, ki je nedavno dobil znano Pulitzerjevo nagrado. Rojen je bil med prvo svetovno vojno, mobiliziran v drugi in danes je eden izmed najbolj reprezentativnih predstavnikov mlade ameriške literarne generacije, katere dela so nam bila doslej zaradi dolge vojne nedostopna, ki pa jo bomo imeli priliko kmalu spoznati.

Nova knjiga Louisa Adamiča

Newyorški založniki Harper in Brothers so 7. novembra izdali novo knjigo Louisa Adamiča. Naslov knjigi je «A Nation of Nations» (Narod, ki je nastal iz narodov) in je četrta v vrsti knjig, ki jih je Adamič namenil študiju različnih činiteljev, ki ustvarjajo ameriški narod. Prve tri knjige so «From Many Lands» (Prišli so iz mnogih dežel) «Two-Way Passage (Tja in nazaj) ter «What's Your Name?» (Kako se pišete?) Izdal jih je l. 1940, 1941 in 1942.

Poleg teh knjig je izdal še več drugih, med njimi «A Native Return», v kateri je popisoval krepko pobarvane vtise iz Jugoslavije ter silno ostro napadel pokojnega kralja Aleksandra, katerega gost je bil.

V uvodu pravi, da je nameraval po podelitvi Guttenheimove študijske podpore odpotovati v Evropo ter se nastaniti v italijanskih ali avstrijskih Alpah. Šele na vztrajno prigovarjanje svoje žene — rojene Američanke — se je odločil za nedeljski obisk v svoji rodni vasi. Iz tega obiska je nastalo več tedensko bivanje v Jugoslaviji. Bralec njegove knjige lahko to presodi, ko čita, da ga je že na ladji v Trstu sprejel posebni odposlanec, v fraku in s cilindrom v roki, kot pravi Adamič, kot zastopnik takratnega bana dravske banovine, dr. Natlačena. O sebi pravi, da sicer še razume slovenski jezik, da pa se je po svojem prihodu tako poameričanil, da zdaj čita, piše, misli in čuti samo ameriško. Na slovenska pisma odgovarja v angleščini.

Leta 1943 je Adamič izdal drugo politično knjigo «My Native Land», v kateri je poleg čisto propagandnega gradiva povedal veliko resnice o Jugoslaviji in Balkanu na splošno.

Poleg pisateljskega dela se Louis Adamič bavi v Ameriki s podpiranjem «Glasa naroda», najstarejšega slovenskega dnevnika, ki izhaja v New Yorku. On je tudi na čelu jugoslovanskega odbora, ki zagovarja politiko maršala Tita v Jugoslaviji. Med Američani velja za dobrega poznavalca jugoslovanskih prilik.

Louis Adamič se je rodil v Grosupljem pri Ljubljani, vendar je zapustil domovino že s 14 leti. Danes sicer še razume slovenski, vendar ne piše in ne govori slovenski. V Ameriko je prišel ubožen kot cerkvena miš. Ukvarjal se je z najrazličnejšimi posli. V prvi vojni je bil ameriški vojak, potem je vstopil med novinarje in se začel baviti z značilnimi ameriškimi vprašanji. Zadel si je nalogo pobijati misel, po kateri naj bi Združene države bile dežela, v kateri naj bi prevladovali Anglosaksonci. Dokazuje, da je osnova ameriške kulture mešanica vseh različnih elementov, ki so jih vnesli v Združene države mnogi narodi.

V uvodu poudarja Adamič, da je potrebno izpremeniti zgodovinsko naziranje Američanov ter porušiti mnogo zmotnih verovanj o ameriški kulturi. Adamič je zapisal: «Združene države predstavljajo novo obliko civilizacije, ki ima veliko zahvaliti Anglosaksoncem; mnogo dolguje za svoj razvoj in kulturno premoženje drugim elementom in končno so Združene države tvorba edinstvenih lastnosti in obsega tega ozemlja.»

Veličina Združenih držav je po Adamičevem mnenju v dveh elementih: «Amerika je dala političnemu ustroju miselnost, da so vsi ljudje rojeni enaki ter morajo imeti pravico odločati o obliki vladavine, pod katero hočejo živeti; Amerika ima tudi večbarvno tkivo svojega narodnostnega sestava».

Adamičeva najnovejša knjiga govori v vsakem izmed 13 poglavij o različnih narodnostnih skupinah, ki sestavljajo sedanje prebivalstvo Združenih držav. O vsaki narodnostni skupini opisuje najprej kratko zgodovino, prikazuje njeno kulturno in gospodarsko udeležbo v življenju Združenih držav ter našteva posamezne znamenite osebnosti.

Ameriška kritika je navdušeno sprejela novo Adamičevo knjigo in kritik Orville Prescott je zapisal v «New York Timesu»: «Ze samo dejstvo, da je Adamič zbral v eni knjigi takšno ogromno število dokumentov o vsem, kar so člani 13 različnih narodnostnih skupin dali Ameriki in njeni kulturi, pomeni samo po sebi izredno ustvarjalno delo».

FILM

Kako sem srečal pravo Ingrid Bergman

Hollywoodski dopisnik nekega londonskega tednika za kino in gledališče piše naslednji članek o «interviewih» in znani filmski zvezdi Ingrid Bergman. Da je zelo simpatična in dobra igralka, vedo tudi naši obiskovalci kinomatografov, saj so jo prav v zadnjem času imeli priliko videti v več predstavah.

Kako je treba «interviewati» slavno filmsko zvezdo? To vprašanje se mi samo od sebe zastavi, kadar koli me čaka takšen posel.

Ne morem si misliti nič prijetnejšega kakor pogovor z Ingrid Bergman. To je odgovor na vprašanje, kajti pogovarjati se je treba, ne pa izpraševati oziroma zasliševati. Formalni «interview», kakršni so v Hollywoodu v navadi, niso nič drugega kakor policijsko zaslišavanje, kjer se «žrtev» zaveda, da bo vsaka izjava prišla v javnost in jo bodo lahko celo uporabili proti njej.

Dvomim sicer, da bi se Ingrid Bergman bala zaslišavanja, toda tudi njo, kakor vse druge takšen način moti in ovira naravni tek razgovora. Rada sreča ljudi in se pogovarja, dokler čuti, da lahko pripoveduje o vsem, kar ji pride na misel in ve, da bi moglo zanimati tudi poslušalce. Tudi vam najbrže ne bi bilo prijetno sedeti dolgo uro in odgovarjati na vprašanja, ki jih zastavljajo radovedni novinarji.

Zato sem potrpežljivo čakal, da bi prilika nanesla in bi slučajno srečal Ingrid Bergman.

Nekega dne sem obiskal svoje znance v filmski družbi RKO, ko je prišla tudi ona tja.

Najbrže si predstavljate, da je v Kaliforniji vedno lepo vreme, vendar je ta dan lilo kakor iz čebra. Zato je imela na sebi dežni plašč, zelo običajni sivi dežni plašč, na nogah črno-sivo kockaste gumijaste galoše in na glavi kmečko ruto. Tudi ona je bila sveža in preprosta kakor dekle, ki bi pravkar prišlo z dežele. Na licu ni bilo opaziti sledu o šminki, ustnice so bile lepo oblikovane in rdeče, kakor jih ji je dala mati narava. Kako osvežujoče, sem si mislil, je srečati v Hollywoodu vsaj eno dekle, ki ima res ustnice, ne pa krvavo rdeče lise.

Oddahnila si je, da je ušla dežju in viharju, se vsedla v globok usnjeni naslanjač ter nas pogledala po vrsti s smehljajem na obrazu. Prišla je, da bi se pogovorila z režiserjem McCareyem o novi vlogi v filmu «Zvonovi Sv. Marije».

«Mislila sem, gospod McCarey, da bi vam morala povedati, da znam tudi nekoliko peti in znanci pravijo, da me lahko poslušajo.» Nekoliko je zardela, ko je to povedala.

«Radovedna sem», je dejala pozneje, «če bom lahko nekaj dni prešivela v samostanu? Kdo ve, če bodo nune lahko za nekaj dni sprejele v svojo sredino gledališko igralko?»

Rekel sem, da sem skoro prepričan, da jo bodo z veseljem sprejele. Vedel sem, da ne želi v samostan, ki bi bil odrezan od sveta, temveč k sestram, ki delajo več ali manj v javnosti.

Vsebina filma je namreč v zvezi z nekimi šolskimi sestrami. Ingrid Bergman ima vlogo sestre predstojnice Benedikte. Nasprotuje sprva prihodu novega župnika, patra O' Malleya (Bing Crosby), ki je prišel zato, da uredi denarni položaj cerkve in šole. Seveda se vse dobro izteče. Namen tega filma je, pokazati življenje nun, njihove značaje, običaje in delo. Ne bodo žene, ki hodijo s pajčolani na glavi in povešenimi očmi, kakor so jih do zdaj v filmih prikazovali, temveč delavne žene. In samo zaradi tega je Ingrid Bergman privolila ter sprejela vlogo.

Ker še nikoli ni imela ozkih stikov s sestrami in ne pozna samostanskega življenja, se želi zapreti za nekaj časa v samostan in se poglobiti v takšen način življenja, mišljenja in dela.

Želja, da se v vlogo res vživi in občuti z junakinjo, ki jo predstavlja, je značilna črta za veliko igralko. To je znak njene intelektualne občutljivosti in profesionalne intuicije.

Ingrid Bergman se razlikuje prav od vseh drugih hollywoodskih igralk, ker ni prav nič domišljava. Njen mirni nastop in neizumetničena naravnost jo ločita od ostalih in kažeta, da je res prava žena, ne samo na zunaj, temveč tudi po značaju in srcu.

Čudno je, da ji je ravno plemenita narava bila največja ovira ob začetku kariere v Hollywoodu. Ravno to, kar jo je usposobilo, da je prišla v vrsto največjih umetnikov platna. Ni treba zanikovati, da so njene lastnosti preredek pojav, da bi jih ljudje mogli takoj razumeti in ceniti. Kajti njen nastop je takšen — miren in lep — da ni mogla kot igralka imeti upanja na hitro priznanje.

Zato film «Intermezzo» ni bil samo prvi uspeh, temveč tudi dokaz, da so režiserji spoznali njene talente in veličino.

Kadar govori angleško, se ji pozna švedski naglas, vendar ni prisiljen, kakor pri Greti Garbo, ki ga je na platnu še poudarjala. Ingrid Bergman pa slišite na platnu prav tako naravno, kakor jo poslušam jaz tukaj v studiu RKO.

Ameriški vojaški filmi

Druga svetovna vojna z vsemi grozotami in splošnimi potrebami ni motila razvoja in delovanja ameriških filmskih podjetij. Nekateri slavni igralci so sicer bili mobilizirani, nekaj zvezd filmskega platna se je prostovoljno javilo v vojaško službo, vendar ni primanjkovalo ljudi, ki so igrali glavne in stranske vloge v novih vojnih filmih. Pojavile so se nove zvezde in tako vojna ni spremenila samo vsebine filma, ampak tudi igralce.

Filmi, ki so jih izdelali v ameriških ateljejih v drugi svetovni vojni, so nedvomno imeli več namenov. Prvič, pokazati ljudem to, kar jih je v tem času najbolj zanimalo, o čemer so vsi govorili in kar je neposredno vplivalo na njihovo vsakdanje življenje: vojna. Vzrok vojne, namen vojne, zavezniška vojska in sovražna vojska. Razmere v njihovi domovini in v domovini sovražnika. Drugi namen je bil dviganje ameriške morale in tretji pa zvočni tedniki, ki so prebivalstvo redno obveščevali o najnovejših dogodkih.

Najpriljubljenejši filmi so bili tisti, ki so imeli zabavni in poučni značaj obenem. Mnogi se gotovo še spominjajo filma «Mrs. Miniver» (Gospa Miniver) z Greer Garsonovo in Walterjem Pidgeonom v glavnih vlogah. Film prikazuje Anglijo v prvih mesecih vojne in obenem življenje angleške družine meščanskega sloja, ki živi na deželi. Njihov sin, študent univerze, postane pilot. Še preden zapusti dom, se zaljubi in poroči dekle, hčerko bogate vdove, ki živi v istem kraju. Le-ta pozneje tragično umre pri bombardiranju te vasi. Toda film «Mrs. Miniver» nam ne prikazuje samo tragične ljubezni teh dveh mladih ljudi, temveč tudi moralo in vero, ki je vladala pri angleškem ljudstvu v prvih, najtežjih mesecih vojne. Angleži so vedeli, zakaj se borijo in zaradi tega so tudi s samozatajevanjem prenašali vse grozote in težave vojne.

Zelo priljubljen je bil film «The Great Dictator» (Veliki diktator) z znanim komikom Charlie Chaplinom v glavni vlogi. Film je bil parodija na vse diktatorje. Chaplin je prav umetniško oponašal Hitlerja, njegovi sotrudniki pa njegove trabante. Film je jasno prikazal nacistično Nemčijo: Fuehrer je vsemogočen; ko govori, ljudje ploskajo na njegov ukaz, nehajo z «navdušenim» vzklikanjem na njegov ukaz, sploh vse se godi, kakor fuehrer želi. In gorje temu, ki bi se upiral. Opozicijo neusmiljeno preganja policija — toda zaman. Kljub vsem propagandnim govorom in čiščenju, se je njegovo cesarstvo zrušilo kot kup igralnih kart, ki jih je postavil norec, ki je hotel postati neomejeni gospodar sveta.

Hollywood je tudi objavil filme, ki so prikazovali boje majhnih evropskih narodov za svobodo. Tako so leta 1942 objavili film, katerega vsebina je bil boj jugoslovanskih rodoljubov za svobodo domovine. Film je prikazoval neustrašnost jugoslovanskih bojevnikov, nemško nasilje in strahopetnost italijanskih fašistov.

Najnovejši vojni film pa je «Hotel Berlin», izdelan po znanem romanu Vicki Baumove. Film prikazuje Nemčijo leta 1945 po ponesrečenem atentatu na Hitlerja. Ves film se odigra v 48 urah v hotelu Berlin, v porušeni prestolnici tretjega rajha. V filmu nastopajo nemški generali, podtalno gibanje in nemško prebivalstvo. Jasno vidimo ozračje v Nemčiji proti koncu vojne, ki je prineslo neizogibni poraz in polom Hitlerjeve Nemčije.

Hollywoodske tovarne še vedno izdelujejo filme. Brez dvoma pa so ta filmska podjetja tudi v vojni dokazala, da razumejo vojno in s svojimi filmi niso samo nudila vojaštvu in civilnemu prebivalstvu razvedrila, temveč, povedala so jim tudi, zakaj se Združeni narodi borijo za svobodo in kaj pomeni ta beseda, za katero je padlo toliko milijonov življenj v zadnji vojni.

K. R.

Božič v Jeruzalemu

Zima v Jeruzalemu je letni čas neviht in dežja; zelo odgovarja našemu aprilskemu vremenu. Tudi decembra, je za Božič lilo kot iz škafa. Nebo je bilo temno sivo, gosti oblaki so viseli nad svetim mestom v obliki ogromne pajčevine. Deževalo je že tri dni zaporedoma, kar je nekaj običajnega. Ljudje so hodili po ulicah večinoma v škornjih in zaviti v ogromne dežne plašče; vozila so škropila in že ob zgodnjih popoldanskih urah so se prižgale luči.

Da, luči so se prižgale. Kljub vojni in kljub strogi zatemnitvi so se prižgale luči. Luči na čast božičnemu prazniku. Ljudje nevajeni močne svetlobe so si včasih zakrivali oči, tako so bleščale cestne luči, ki niso bile zavite v običajno črno tkanino.

Šel sem po ulicah na trg, kjer se konča moderni del Jeruzalema in se začne staro mesto. Pred seboj sem videl stari mestni zid, katerega so osvetljevali ogromni prameni žarometov. Tudi druga poslopja, spomeniki starodavne kulture so bila vidna kljub temni noči in dežju, ki ni hotel nehati.

Slavnostna služba božja je bila v baziliki v Betlehemu, ki je mogoče pol ure avtobusne vožnje oddaljen od Jeruzalema. Ogromne kolone avtobusov in tovornih avtomobilov so stale na trgu pred starim mestnim zidom. Ljudje so jih stalno napolnjevali, med njimi tudi ogromno vojaštva. Polni avtomobili so vedno odpeljavali, prazni so brez prestanka prihajali. Skoraj nihče ni hodil.

V baziliki sami in okoli nje so bili postavljeni zvočniki. Slovesna služba božja se je začela. Verniki so do zadnjega kotička napolnili baziliko in tudi prostor okoli nje je bil nabito poln.

Polnočnica. Ogromni zvonovi so zapeli. Mir ljudem na svetu in blagor njim, ki so dobre volje. Zvonovi so peli svojo otožno pesem. Ogromna množica ljudi je bila združena v molitvi, da bi res prišel mir na ta svet.

Dež je padal na božično noč v Jeruzalemu.

K. R.

Prvi povojni Božič v Londonu

Murriel Harrisova je nekaj dni pred božičnimi prazniki napisala o svojih vtiskih v Londonu naslednje vrste

Londončani bodo letošnji Božič praznovali prav na svojski način. Sicer so obhajali božične praznike tudi med vojno, toda letos je opaziti veliko več omele in božičnih drevesc, dasi so ta po večini samo smrekove veje. Izložbena okna so skromno okrasili z rdečim papirjem in ljudje vse vprek kupujejo cenene božične razglednice. Vse to vzbuja videz, da bi imeli radi vsaj majhen simbol tega, kar jih utegne privesti k uresničenju prastare božične poslanice «Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem, ki so dobre volje!»

Božično razpoloženje prepleta mnogo spominov. Nihče še ni pozabil Božiča 1940, ko edino na svetu dan niso padale bombe na London, dalje strogih in čuječih mož protiletalske zaščite in končno raznih Johnov, ki so vprav na božični večer s srečnim ponosom in lahnim strahom obenem prvič oblekli častniško uniformo in ki naslednjega Božiča niso več dočakali...

Za vsako gospodinjo predstavlja božično kosilo veliko in sila zamotano vprašanje. Kokoši in purane je težko dobiti, piščance in sadje še težje. Isto je z božičnimi darili. Komur se posreči najti lepo iglo za samoveznico, dobro zobno ščetko ali nežno dišeče toaletno milo, je v resnici lahko zadovoljen. Lepe svilene nogavice, ki so bile včasi običajno božično darilo, so danes samo še sanje. Vsi vidijo, da jim mir ni prinesel izobilja, ampak da bodo posledice vojne in pomanjkanje ta Božič še posebno močno in živo občutili. Nekateri tarnajo nad pomanjkanjem otroških igrač. V resnici pa so odrasli mnogo bolj prizadeti, saj so vsi starši vsaj toliko spretni in iznajdljivi, da bodo znali obnoviti stare in že obrabljene igrače. Malčki bodo prav gotovo veseli tudi škatle za cigare, na katero bo mamica pritrdila kolesca, ki so včasi služila za pisalne stroje, jo napolnila z bomboni in vse skupaj lepo ovila s svilenim papirjem.

Ljudje se močno pritožujejo. Radi bi nadomestkov za sveče in celo za božična drevesca. Videti je, da bo letošnji Božič za Londončane eden izmed najresnejših, kar so jih doživeli. Vendar pa se dobro zavedajo, da imajo vsega vsaj toliko, kolikor potrebujejo za ohranitev življenja in zdravja in da istočasno, ko v Londonu marsikdo še vedno živi v izobilju, v razkošno opremljenem stanovanju s centralno kurjavo, se oblači v krzno in svilo, onstran preliva le nekaj milj dalec, na tisoče in tisoče ljudi dobesedno umira od gladu. Dasi je izvoz živil prepovedan, je za Božič po skrivni poti poromal iz Anglije marsikateri zavojček božičnih dobrot. Letošnji Božič je prebudil in okrepil čut vzajemnosti med Anglijo in celinsko Evropo.

Še neki razlog poostruje resnost tega Božiča — povratek odpuščenih vojakov. Na tisoče jih prihaja domov. Čudijo se, kako to, da jih ne sprejemajo s tisto radostjo, kot so jih sprejemali, kadar so prihajali na dopuste. Toda ko vidijo, da so bombe porušile toliko domov in ko pomislijo na to, da se bo zdaj treba spoprijeti z življenjem, jih prvo navdušenje hitro mine in bodočnost jih zaskrbi. Zaposlitev vseh teh povratnikov je silno težak problem, zlasti še, ko vsakdo izmed njih zatrjuje, da ne namerava več opravljati onega dela, kot ga je opravljal pred vojno.

Zaradi vsega tega bo London preživel prvi Božič v miru zelo resno in trezno. Londončan bo prižgal kako lučko več kot običajno, oddal in sprejel bo skromna božična darila, zraven pa bo že pomislil na to, kako bo v smislu one čudovite poslanice «in mir ljudem, ki so dobre volje» čimprej očistil in obnovil svoje močno prizadeto mesto.

Ali je res, da delate tako-malo?

Nekega dne je stopil nameščenec k svojemu gospodarju in ga prosil za povišanje plače. «Še na misel mi ne pride,» mu je odgovoril gospodar. Za to plačo, ki jo imate še tako premalo delate. Takoj vam bom dokazal:

Leto ima 365 dni. Osem ur na dan spite. Te ure znesejo v enem letu natančno 122 dni. Če to odštejete, ostane samo še 121 delovnih dni. Eno uro na dan porabite za kosilo. To znese na leto okroglo 15 dni. Torej ostane samo še 106 dni. Ob nedeljah ne delate. Torej morate odšteti nadaljnja 2 dneva, tako da ostane samo še 54 dni. Vsako soboto popoldne ste prosti, torej moramo spet odšteti 26 dni in nam ostane samoo še 28 delavnikov. Če od teh odštejete dva tedna počitnic in en teden bolezenskega dopusta, ostane reci in piši sedem delavnikov. Poleg tega niti praznikov nisem odštel.

«Zdaj upam, da vidite, da niste upravičeni zahtevati višje plače».

Mogoče še ne veste...

...da jeseni listje vseh dreves ne orumeni, preden pade z dreves; listje jelše na primer tudi v pozni jeseni, ko zabrije mrzla burja, ne spremeni barve svojega listja. Odpade prav tako zeleno, kakor je bilo poleti.

...da so črni lasje veliko močnejši od plavih. Medtem ko bi en sam črn las zdržal težo 110 gramov, bi plav las komaj lahko zdržal težo 55 gramov. Rjavi lasje pa vzdrže 90 gramov obtežitve.

...da na Norveškem kljub hladu ječmen prav tako hitro dozori kakor v Egiptu. Temu so vzrok izredno dolgi poletni dnevi na severu.

...da, živi v Srednji Evropi 40.000 vrst živali. Ta na videz visoka številka bo marsikoga presenetila, toda razumljivejša bo postala, če povemo, da pripada 28.000 živali žuželkam in «samo» 12.000 drugim živalim.

...da, (zdaj pa malo za šalo) kadar hoče moški osvojiti žensko, ji pravi: «Če vas pogledam, se mi pričnó porajati otožni spomini, ker imate prav takšne oči kakor ženska, ki sem jo ljubil prvič v življenju. Prav takšen ljubezniv pogled in prav isto materinsko črto okrog ust...»

Drago kratko znanje

Človek ni na potovanju nikdar dovolj previden. O tem se je prepričal tudi Jörgen Brunk, ko je v nekem zdravilišču predrzno nagovoril neko tujo damo:

«Oprostite, mislim, da se že poznava», jo je vljudno vprašal in snel klobuk.

«Ne, ne poznava se».

«Potem je že skrajni čas, da postaneva prijatelja».

«Ali se vam zdi?» je še dokaj prijazno odvrnila tujka.

«Morda imate danes zvečer čas, gospodična?»

«Nisem gospodična, poročena sem».

«Tako? Škoda. — in vaš mož?»

«Mož je ostal doma. Sama sem v zdravilišču».

Jörgen je še zmerom upal.

«Potem bi kljub temu lahko....»

«Ne, res ne mórem,» je resno rekla dama. «Prvič nisem ena tistih, ki si kaj takšnega privoščijo, drugič vse zdravilišče ve, da sem poročena in da mojega moža ni tu. Pomislite, kaj bi rekli ljudje, če bi me na lepem videli z vami».

«Saj bi lahko rekli...»

«No?»

«Lahko bi rekli, da sem vaš mož in da sem vas nenadno obiskal».

Dama je obstala in se nasmehnila. Smeh jo je še polepšal.

«Neumni ravno niste», je priznala.

«Torej drži?» je silil Jörgen.

«Ne, nemogoče!»

A čez čas je vendar privolila.

Ko je Jörgen čez tri ure s svojim kovčegom stopil v hotel, v katerem je Irena že šest tednov stanovala, je vprašal vratarja:

«Ali je moja žena naročila zame sobo?»

«Da, v drugem nadstropju».

«Hvala».

Jörgen je zadovoljen in dobre volje odnesel svoj kovčeg v sobo, se preoblekel in odšel nato v hotelsko jedilnico. Bil je na moč ponosen zaradi svojega uspeha. Nasproti mu je prišel natakar.

«Z ženo bi rad večerjal v zimskem vrtu,» je dejal Jörgen.

«To žal ne bo mogoče,» se je priklonil natakar.

«Ali so vse mize zasedene?» se je začudil Jörgen.

«Mizo bi že še dobili, — a milostljiva gospa...»

«No?»

«Gospa je pred četrt ure odpotovala».

«Odpotovala?» Jörgenu so se zašibile noge. «In ni ničesar naročila zame?»

«O pač,» je odgovoril natakar. «Dejala je: Moj hotelski račun za zadnje tri tedne bo poravnal moj mož, ki je pravkar prišel».

ZABAVNI KOTIČEK

POKORA

Mati: «Zakaj jokaš?»

Sin: «Za pokoro moram zmoliti deset očenašev, znam pa samo enega».

PROFESORSKA

Profesor na pošti: «Prosim znamko za 50 centezimov. Koliko plačam?»

MODERNA DRUŽINA

«Poglejte ono gospodično. Oblečena je kakor moški. Kaj neki pravijo k temu njeni starši?»

«Prosim, ona je moja hči!»

«Oh, oprostite, nisem vedel, da ste njen oče!»

«Saj tudi nisem. Njena mati sem!»

ZAMENJAVA

«Veš... Ko sem bila še majhna; sem bila zelo lepa. Toda v porodnišnici so me zamenjali z nekim grdim otrokom. Nimaš pojma, kako se jezim, kadar se spomnim na to!»

KAJ JE VDOVEC?

«Vdovec je kaznjenec, ki je svojo kazen že odslužil!»

IZ OTROSKIH UST

«Ali veš, da dobimo novega očka?»

«Res, katerega?»

«Tistega gospoda, ki nama nikoli nič ne prinese.»

«Tisti naj bo najin novi očka? Prav mu bodi!»

SMESNO

Pred neko izložbo je stal gospod, poleg njega deček, ki se je neprestano smejal.

«Kaj te tako veseli, da se tako smeješ?»

«Tega ne povem», je odgovoril skrivnostno deček.

«Ali mi poveš, če ti dam 10 lir?»

«Da, toda z desno nogo morate stopiti za korak nazaj.»

Gospod je stopil z desno nogo korak nazaj in vprašal: «No, kaj je tako smešnega?»

Deček je odgovoril: «Tako, zdaj stojite z obema nogama v njem...»

POTRPEZLJIV LEKARNAR

V neko lekarno so prišli trije dečki. Magister je vprašal prvega, kaj želi.

«Za dve liri oblatov», je bil odgovor.

Magister je vzel lestev, se povzpel po njej do najvišje police, pograbil kozarec z oblati in jih dal dečku za dve liri. Nato je dal kozarec spet nazaj.

«No, mali,» je rekel drugemu, «kaj bi pa ti rad?»

«Za dve liri oblatov», je bil odgovor.

«To bi mi lahko že prej povedal», je odgovoril magister, stopil znova po kozarec in med tem iz previdnosti vprašal tretjega: «Ali bi tudi ti rad za dve liri oblatov».

«O ne», je bil vljuden odgovor.

Magister je dal drugemu za dve liri oblatov, dal kozarec nazaj na polico in vprašal tretjega: «Torej kaj dobiš, mali?»

«Za eno liro oblatov.»

DOBRA HRANA

Gospa sobarici: «Danes bom oblekla tisto modro obleko. Dajte mi jo ven iz omare.»

Sobarica: «V omari je ni. Tam kjer je visela, vidim samo še nekaj debelih moljev.»

DOKAZ

Učitelj razlaga otrokom, kako nevarno je poljubljati živali. Naposled vpraša: «Kdo mi ve povedati, kakšen dokaz za to trditev?»

«Jaz, gospod učitelj,» se oglasi Rogačev Tonček. «Moja teta je zmerom poljubljala, našo mačko.»

«No, in kaj se je zgodilo?»

«Pred štirinajstimi dnevi nam je mačka poginila.»

LOVSKA POZABLJIVOST

Gospod Cvek pride s polnim nahrbtnikom domov in ponosno položi pred ženo dva zajca. Žena ga je začudena pogledala in mu rekla:

«Jaka, saj si vendar vzel trnek s seboj, ne pa puške.»

PONOCI IN PODNEVI

Mati: «Kako ste drznili poljubiti mojo hčer sredi noči?»

On: «Da, zdaj ko je dan, se tudi sam temu čudim.»

SOGLASJE

«Samo enkrat v življenju sem bil z ženo istega mnenja.»

«In kdaj je bilo to?»

«Ko je gorelo in sva hotela oba hkrati skozi vrata.»

NAJHUJSI IZPIT

Izpiti so huda reč.

Student brzojavi svoji materi: «Pri izpitu padel! Pripravi očeta!»

Cez dva dni je dobil odgovor: «Oče pripravljen! Pripravi se ti!»

ZAGOVORIL SE JE

«Tone, le kako si mogel izgubiti poročni prstan?»

«Saj tem ti že ves teden govoril, da zašij gornji, desni žep telovnika.»

TUDI RES

«Očka, kaj je pa zarotniško gnezdo?»

«Tvoja mati in švilja.»

SKOTSKA

Škot je bil v cirkusu in je videl, kako je čarovnik zaprl v omaro žensko, potem je pa iz nje prišla papiga. Po predstavi je Škot obiskal čarovnika in ga vprašal:

«Ali bi lahko tudi mojo ženo spremenili v papigo?»

«Ali bi se je radi rešili?» ga vpraša čarovnik.

«Ne!» pravi Škot, «samo svojemu malemu sem obljubil papigo...»

SRECA V NESRECI

Znani državnik in učenjak Virhov je izpraševal nekega kandidata:

«Vaš pacient ima srčne krče. Kaj bi mu v takem primeru zapisali?»

«Digitalis, gospod profesor.»

«Lepo. Koliko?»

«Vsak dan eno kavino žličko!»

«Če bi pacient ozdravil, komu bi moral biti hvaležen za to srečo?»

«Zdravilom in zdravnikovi izkušenosti.»

«Motite se, mladi mož! V tem primeru samo okoliščini, da ni prišel vam v roke...»

GOSLI NE JEDO

Znani virtuoz na gosli Joachim (1871-1907) je imel na nekem koncertu v Švici izreden uspeh in so se ljudje za njegovo družbo kar pulili. Med drugim ga je povabil na večerjo tudi neki bogatin in mu dejal:

«Nikar pa ne pozabite prinesti s seboj gosli.»

Joachim ga je začudeno pogledal:

«Zakaj neki, saj moje gosli ne jedo.»

SIJAJNA PONUDBA

Scott, slavni polarni raziskovalec, je nekoč prosil Lloyda Georgea podpore za novo znanstveno odpravo, ta pa ga je — da bi bilo ceneje! — napotil do nekega podeželskega bogataša. Čez nekaj dni sta se srečala in je Lloyd George vprašal Scotta, kako je kaj opravil.

«O, prav dobro,» se je odrezal Scott, «dobil sem tisoč funtov, a dobim jih petdeset tisoč, če vas pregovorim, da greste z menoj, cel milijon pa v primeru, da vas ne privedem več nazaj...»

ODREZAVA ZENSKA

Ko je virtenberški vojvoda Karol strog gospod, na potovanju kosil v neki gostilni v Nagoldu, se je pripodil k njegovi mizi oblak muh in se je pričel udeleževati njegove gostije. Vojvoda se je razjezil in dejal gostilničarki: «Tristo vragov, serviraj vendar muham posebej!»

Gostilničarka se je priklonila, odšla in storila po njegovem naročilu. Ko se je vrnila, je dejala vojvodi: «Pogrnjeno je! Naj vaša visokost zdaj ukaže muham, da sedejo!»

NEDVOUMNO

Paganinija so vprašali, kateri njegov sodobnik je po njegovem mnenju prvi goslač. Odgovoril je:

«Kdo je prvi tega ne vem, a drugi je Lipinski.»

DVA OSLA

Državni kancler Kaunitz je nekoč predložil cesarju Jožefu II. novi zakonski osnutek, ki cesarju ni prijal. V svoji jezi je cesar pripisal: «Kaunitz je osel. Jožef II.»

Ko je potem prišel Kaunitz po odgovor, mu je cesar vrnil osnutek in mu naročil, naj na glas prebere njegovo pripombo. Kancler je črke naglo preletel in dejal: «Ne veličanstvo, tega ne morem; bilo bi razžalitev za veličanstvo.»

Toda cesar je mislil, da se hoče zviti Kaunitz le izviti in je vztrajal pri svoji zahtevi, nakar je kancler res prebral pripombo, lepo naglašujoč: «Kaunitz je osel, Jožef drugi.»

Cesar se je od srca nasmejal in svojo pripombo prečrtal.

ODREZAVI KMET

Avstrijski cesar Maksimilijan I. (1493 do 1519) je bil znan po tem, da je moral sleherno leto vsaj mesec dni preživeti na lovu. Ljubezen do lova ga je vlekla iz kraja v kraj; kadar je pa odhajal, je moral zmerom z njim tudi njegov dvorni norec, čigar burke so cesarja zelo zabavale.

Leta 1511. je bil Maksimilijan na lovu v Tirolah. Nekega večera se je s svojimi spremljevalci spuščal v dolino. Med potjo so srečali nekega starega Tirolca, ki je imel bujne, a kakor sneg bele lase. Dvorni norec se je hotel s starcem pošaliti. Ustavil ga je in dejal:

«Prijatelj, zdaj je jesen, vaši lasje pa že napovedujejo zimo...»

«Da, gospod, zima je na pragu», je odgovoril starec mirno, «ker se prvi znaki zime že javljajo».

«Kakšni znaki?» ga je vprašal dvorni norec, medtem ko je cesar z zanimanjem poslušal njun razgovor.

«Goved že zapušča planine in odhaja v dolino!» se je odrezal kmet in nadaljeval svojo pot.

DVORNI OBICAJI

Neki angleški popotnik, ki so ga v Londonu sprejeli tudi v kraljevski buckinghamski palači, je bil nekoč na potovanju po Ameriki tudi gost takratnega prezidenta Združenih držav, Calvina Cooligdea.

Ko je bil obed pri kraju, so servirali kavo. Gost je pa v svoje veliko presenečenje opazil, da je prezident kavo iz skodelice zlil na krožnik. Gost, ki se je spomnil pregovora «Druge dežele, drugi običaji» in se je v buckinghamski palači navadil, da je zmerom sledil kraljevemu zgledu, je prav tako zlil svojo kavo na krožnik. Potlej je pa videl — in njegovo presenečenje je bilo čezdalje večje — da je dal Coolidge tudi sladkor in mleko na krožnik in z žličko pomešal. Gost se je spet ravnal po prezidentovem zgledu. Ko je pa ta končal s svojim mešanjem, je postavil krožnik na tla svojemu psu, ki je med obedom sedel pod njegovim stolom.

V deželi mogočega in nemogočega

Kaj se lahko zgodi, če se človeku sreča nepričakovano nasmeje: zgradi si hišo ugank

Mister William Bell je bil neznan Američan in še brezposeln povrhu. Razen njegove žene in njegovih otrok ter nekaterih prijateljev ga ni nihče poznal. In tako ga pač tudi nihče ne bi spoznal, če bi ne napravil «kariere» z neko križanko. Na lepem ga je doletela sreča.

Lepega dne je namreč neki velik ameriški list razpisal veliko nagrado za rešitev težke križanke. Nagrada je bila tako velika, kakor se pač za Ameriko spodobi, torej ogromna. Mister Bell se je v prostem času kratkočasil z reševanjem ugank. In tako se je lotil z več sto tisoč drugimi ugankarji tudi nagradne križanke. Ko je časopisno vodstvo sedelo poleg kopice pravilnih rešitev, mu ni preostalo drugega, kakor da je poklicalo na pomoč boginjo sreče. Ona naj odloči, kdo bo srečni nagrajenec. Žrebalo je.

In tako je boginja sreče svojo milost naklonila mistru Bellu. Prav zaradi te naklonjenosti je postal mister Bell kmalu ameriška veličina. Vsa Amerika je govorila o njem. Mister Bell se je na globoko zamislil. Kako naj obrne veliko nagrado? Samo pomislite, kakšna skušnjava je tako velika vsota denarja za moža, ki ni nikoli živel v izobilju in ki prav za prav tudi velikih želja nima. Lahko bi to ali ono z njim začel in nihče mu ne bi zameril, če bi ga še tako nespametno zapravil, kar se po navadi zgodi, če siromaka na lepem obsije sreča.

Na dolgo in široko se je posvetoval s svojo ženo in je nazadnje prav za prav zelo pametno ukrenil, kot se je pozneje pokazalo. Denar, ki ga je dobil za rešitev uganke, je vsaj delno v uganke spet naložil.

S tem se je izognil veliki skušnjavi, katere žrtev so že pogosto postali siromaki, če so zadeli velik dobitek. Saj se gotovo spominjate še tiste pravljice o ženi in možu, ki ju je boginja sreče vprašala po treh željah? Siromašna žena si je vsa srečna zaželela klobaso, možu se je pa to neumno zdelo in si je zaželel, da bi klobase ženi na nos prirasle. Ko se je to zgodilo, je žena tako dolgo tarnala, da se je možu zasmilila in izrekel je tretjo željo: da bi boginja klobaso odstranila z ženinega nosa. In tako od vseh treh želja nista imela ničesar. To je sicer pravljica, simbol, ki pa ima mnogo skupnega z resničnostjo. Mistru Bellu bi se lahko prav tako zgodilo, a na srečo je imel glavo na pravem toporišču.

Zgradil je hišo, ki jo je brez pomisleka imenoval «Pri križanki», prav tako, kakor nekdo imenuje svojo hišo «Pri raci» ali «Pri petelinu». Opremil jo je od vrha do tal s križankami in ugankami. Že pročelje je pravcati raj za navdušenega ugankarja, ker je porisano v vsej svoji velikosti samo s križankami. Prazna polja so sestavljena iz oken. Res obilno obetajoč začetek!

Vhodna vrata so sestavljena iz samih rebusov. Če ste že rešili križanko na pročelju in rebus na vratih, potlej vstopite v prostor, kjer vas pričakuje vratar. Tudi vstopnina vam lahko služi za uganko, kajti znaša namreč nič manj kakor cel dolar. Potlej vam je pa muzej ugank odprt. Mehke preproge duše korake, a strastni ugankarji naj rajši naprej gledajo kakor na tla, ker jih utegne zapeljati kakšna prav mastna zlogovnica, ki jih je nešteto vtkanih v preprogo. Nikarte šele pogledati po stenah! Tam kar mrgoli zapeljivih ugank, rebusov, križank in vsega mogočega in potlej ne pridete prav hitro dalje.

Če obiskovalec srečno prispe v družinske prostore, se muzej izkaže še za zakrinkano okrepčevalnico, ki nudi utrujenemu popotniku vsemogoče užitke. Nikar ne mislite, da okrepčila niso spet v službi miselnega sporta. Sicer ne pijače in jedi same, pač pa pribor. Ves je namreč popisan in porisan z majhnimi križankami in ugankami vseh vrst.

Skratka, hiša, ki jo je zgradil srečni nagrajenec, je oreh vseh orehov za navdušene ugankarje in reševalce križank. Vendar je pa še kljub temu samo eden izmed orehov, ki jih srečaš v deželi mogočega in nemogočega — v Ameriki.

Kdo ugane?

Za bistre glave

1. Neki oče je star 45 let, njegov sin 15 let. Po koliko letih bo oče dvakrat toliko star kakor sin?

2. Diofant je preživel 1/6 svojega življenja kot deček, 1/12 kot mladenič; nato še 1/12 in 5 let, ko se mu je rodil sin, ki je postal polovico toliko star, kakor njegov oče; ta je preživel sinovo smrt za 9 let. Koliko je bil star Diofant?

3. Če poljubno število podvojimo in nato prištejemo vsoti 10, vzamemo od te vsote polovico in od te vsote mišljeno število odštejemo, dobimo vedno - ???

ODGOVOR:

1. Po 15 letih bo oče star 60 let in sin 30 let.

2. Diofant je bil star 84 let.

3. Mišljeno število je npr.: 365 + 365 = 730, 730 + 10 = 740, 740 : 2 = 370, 370 — 365 = 5.

Požar na jadrnici

Na stari jadrnici je izbruhnil požar, ki ga ni bilo več mogoče pogasiti. Na bregu sta stala dva moža in opazovala to nesrečo.

«Boste videli,» pravi eden od obeh, «da se bo stara škatla potopila veliko prej, preden bodo zgorele stene, ki štrle iz vode».

«Napačno,» odvrne drugi «jadrnica mora izgubiti še nekaj sten, ki se v tem trenotku še nahajajo pod vodo, preden se bo potopila!»

Kateri ima prav?

ODGOVOR:

Čim več ladje zgori, tem lažja postane in zaradi tega se preostali del dvigne više iz vode. Torej, če trdimo, da les, ki je ta trenotek še v vodi, spodaj gori, bo morala zgoreti vsa ladja. Drugi gledalec ima prav.

Zakaj je nastala razlika?

Moj ded je bil železničar. Še po dolgih letih, ko je bil že v pokoju, je rad pripovedoval doživljaje iz službe.

«Nekoč,» je pripovedoval, «sem se vozil kot zaviralec iz kraja A v kraj B. Ko smo odpeljali vlak iz kraja A, je bil vlak dolg točno 450 m; ko smo pripeljali v kraj B, je bil vlak dolg samo še 420 m».

Poslušalci so sicer o tem dvomili, a zgodba je bila resnična.

Kako je nastala razlika 30 m?

ODGOVOR:

Pri odhodu iz kraja A so bili spoji med vagoni zaradi teže vlaka raztegnjeni. V kraju B pa so se spoji in odbijači pri zaviranju stisnili, kar je pri tako dolgem vlaku dalo razliko 30 m.

V nebesnih znamenjih je zapisana vaša usoda

ZNAMENJE	BARVA	CVETLICE	KOVINA	KAMEN	DNEVI	TALISMAN	ZNAČAJ	LASJE	PAZITI MORATE NA	SPOSOBNOST
KOZOROG od 22. decembra do 19. januarja	črna temno rdeča rjava	pasjonska roža, krizantema, dalija, rumena lilija, mesečék	svinec železo	ametist granat	sobota torek	konj črn pes	zaprtost moralna energija	črni rdeče kostanjevi	kosti	muzeji trgovina
VODNAR od 20. januarja do 18. februarja	morn. modra siva bela in črna	šmarnica šipek	platina baker	diamant svetel safir	sobota sreda	črna mačka papiga	oportunizem iznajdljivost	temno in svetlo kostanjevi	živci, ne delajte ponoči	vse moderne stvari, znanost, raziskovanja
RIBI od 19. februarja do 20. marca	morn. modra vijoličasta	španski bezeg mačeha	radij bron	ametist temen safir	torek četrtek	riba belo lisast pes	človekoljubnost umevnost	zlato plavi svetlo kostanjevi	želodec jetra	posli, kjer je treba zapovedovati
OVEN od 21. marca do 20. aprila	rdeča oranžna živo roza	nagelj gladiola	železo zlato	rubin jantar	torek petek	ovčar fox-terrier	dobrota pogum	zlato in rdeče plavi	srce, pljuča, krvni obtok	finance trgovina umetnost
BIK od 21. aprila do 20. maja	pastelne barve bledo roza, bela roza in črna	rožnata vrtnica vresje	srebro	perla malahit	petek ponedeljek	golob mačka	vztrajnost ljubeznivost	kostanjevi temno in svetlo	živci, grlo	glasba tajništvo
DVOJČKA od 21. maja do 21. junija	siva in modra siva in roza siva in rumena	cinija orhideja	srebro železo	zeleni smaragd ahat	sreda nedelja	siv konj kanarček	socialen dobra in hitra odločitev	zlato kostanjevi	ledvice, vid	prehrana medicina
RAK od 22. junija do 22. julija	bela, neb. modra bela in siva bela, roza	jasmin lokvanj	platina srebro	diamant smaragd	ponedeljek sreda	perzijska bela mačka, bela papiga	okus požrtvovalnost	pepelnato in bledo plavi	prebava lahka hrana	skrb za bolne otroke hišo
LEV od 23. julija do 22. avgusta	rjava rumena in modra oranžna	narcisa platana	zlato svinec	diamant rubin	nedelja sobota	koder nemška doga	pravičnost pogum	črni plavi	pljuča, jetra, srce	cerkev gledališče slikanje
DEVICA od 23. avgusta do 22. septembra	siva in rumena siva in modra svetle barve	spominčica dišeči grah	bron pozlačen baker	ahat kornalin	sreda petek	modra in bela papiga	hitrost duha navdušenost	kostanjevi	čревesa, prebavila živci	trgovina svobodni poklici
TEHTNICA od 23. septembra do 23. oktobra	bledo roza in bela mor. modra kralj. modra	bela in rdeča vrtnica lilija	bron srebro	rdeča korala safir	petek četrtek	črna mačka majhen pes	lepota zvestoba	črni kostanjevi	živci prebavila jetra	vzgoja otrok vodilna mesta
ŠKORPIJON od 24. oktobra do 21. novembra	rdeča oranžna živo roza	geranija divji mak	železo med	topaz rubin	torek nedelja	konj pes peščene barve	pravičnost intuitivnost	plavi	žile vene sentimentalno nastrojenje	sport umetni ples
STRELEC od 22. novembra do 21. decembra	temno modra modra in bela mor. modra	modra hortenzija temen tulipan	bron posrebrene kovine	zeleni smaragd opal	četrtek sobota	črn konj črn pes	dobrota vernost	temno kostanjevi pepelnato plavi	ledvice dihanje	profesura literatura agronomija

ŽENSKI KOTIČEK

Omela prinaša srečo v hišo

Skoraj vsak narod jo ceni kot drag božični okras in vir sreče

Kadar prinesejo pred božičnimi prazniki na trg smrečje je med njim gotovo tudi omela, zelen, vejičast grm z bisernosivimi jagodami, ki ga čedalje bolj uporabljamo kot božični okras.

V naših krajih doslej še ni zelo razširjena navada, da bi uporabljali omelo za okras doma v božičnem razpoloženju. Slovenci imamo namesto omelinih vejic po vaseh jaslice, v mestih pa tudi okrašene božične smrečice poleg jaslic. Omelo uporabljajo posebno v anglosaških deželah in Ameriki. V Angliji so jo verjetno neredili za božični simbol zato, ker tam ni mnogo smerčja.

Čudne vrste je ta rastlina. Nima nobenega pravega plodu, nobenega pravega semena, nobene prave korenine in vendar ima organe, ki so prej naštetim sliční in uporabljivi. Čeprav je zelena, se le delno hrani s svojimi močmi. Nikdar ne raste na tleh, temveč vedno na lesu ostalih rastlin, na smrekah, jablanah in na drugem drevju in grmovju. S koreninami se zaje v les svojega gostitelja in

mu odjeda hrano. Cestokrat se les zaradi tega pokvari. Zgornji deli odmro, vrh se osuši ali pa nastanejo rakaste izrastline. Torej nič čudnega, da je ta rastlina že od nekdaj vanimala človeško domišljijo.

Že stari grški modrijan Teofrast je zapisal: «Najbolj čudno in nerazumljivo je, da nekatera semena ne morejo kot rastline zrasti v zemlji, kakor n. pr. omela. Nerazumljivo je, da morejo rasti le na rastlinah in ne na zemlji. Da pa sploh ne morejo rasti na zemji, je še posebno čudno, ko imajo vendar plodove in semena in zrastejo iz semena.»

Začudenje o nenavadnem načinu življenja omele, ki ga izraža to več ko 2000 let staro poročilo, se vleče kakor rdeča nit vse do naših časov. Redkokdaj je bila kakšna rastlina obdana s tolikšno privlačnostjo, vražami in izročili raznih vrst in redkokdaj se je taka vera ohranila stoletja in stoletja do naših dni. Ali naj bo sedanja uporaba omele za sobno okrasje zadnji odmev starodavnih, že skoraj pozabljenih predstav? Raziskovalci to zanikujejo. Zakaj v resnici ne predstavlja omela le sobnega okrasa, temveč je z njo združena tudi nedoločna predstava o zdravju in sreči.

Galcem je omela pomenila najsvetejšo stvar na svetu. Posebno tista redka, ki raste na hrastih. Druidi so jo potrgali šesti dan po mlaju z velikimi svečanostmi z drevesa, potem ko so pod drevesom vprizorili potrebne žrtve in pojedine in pripeljali dva bela vola, ki so jima nato okrasili rogove. Duhovnik, oblečen v belo svečeniško obleko, je nato zlezel na drevo in odrezal z zlatim srpom omelo. Nato so zaklali žrtvene živali... Položili so omelo v napajališče in neplodne živali so postale plodne, ker je omela zdravilno sredstvo proti vsem strupom.» (Plinij starejši).

Iz nordijskih pripovedk nam je znano, da je Friga, mati Balderja, dobrega boga svetlobe in pomladi zaprisegla vsa bitja in stvari, da ne bodo njenemu sinu, ki so ga sanje opozorile na zlo, nič zlega storile. Toda zlobni Loki je izvedel, da je Friga pozabila zapriseči vejico omele zahodno od Walhalle: odtrgal jo je in ukazal slepemu Hödu, da jo je kot kopje vrgel na Balderja, ki se je do mrtvega zadet zgrudil na tla.

To izročilo je eno izmed redkih, v katerih se pojavlja omela kot rastlina z negativnimi močmi. Drugače predstavlja povsod rastlino sreče, povsod prinaša blagoslov in zdravje.

Kot čarobna palica je kazala omela zakopane zaklade in odpirala zaklenjena vrata. Če je rastla na leski, je bil pod njo gotovo zakopan zaklad.

Prastari pomen omele kot simbola plodovitosti izhaja iz nekaterih čudnih običajev. Žene iz rodu Ainos na Japonskem jedo liste omele, da bi dobile otroke, na Sedmograškem postavijo pred hišo, kjer je ženitovanje, kol okrašen z omelo, v okolici Bordeauxa izroči jant dekletu za božič vejico omele in ji s tem nakaže skorajšnjo poroko. V Walesu uporabljajo omelo za poročne vence.

Omela ni le nosila sreče, ampak je varovala tudi pred zlimi močmi, čarovnicami in duhovi vseh vrst. Na Švedskem ščiti omela hišo in hlev pred zlimi duhovi. V Bretanji na Francoskem obešajo v varstvo živine omelo pred hlevska vrata. Norvežani verujejo, da obešena omela varuje hišo pred ognjem; v Švici poznajo vražo, da strela nikdar ne trešči v drevo, na katerem raste omela. Ponekod v Franciji mečejo med nevihto omelo v ogenj, kakor pri nas žgo butarice, da bi hišo obvarovali vsega zlega. Tudi vlak ne more izliriti, če se pelje z njim omela. Angleške ladje nosijo na jamboru na sveti večer vejo omele, da bi jih obvarovala vsega zlega in jim prinesla srečo. V Schlesvig-Holšteinu prepodi omela môro, ki tlači spečega človeka in mu seda na prsa.

Nič čudnega torej, da je omela igrala tudi v čarovniškem zdravilstvu veliko vlogo. Že Galcem je bila zdravilo za vse, in od takrat pa do danes jo uporabljajo za vse mogoče bolezni. Posebne zdravilne zmožnosti so ji pripisovali pri zdravljenju božjasti. Po nekem rokopisu iz 15. stoletja je njeno uporabo pri tej bolezni odkril kralju Davidu sam Bog: «... pa je prišel angel z neba in rekel: kdor ima hrastovo omelo v desni roki v prstu in se z omelo dotakne roke, potem se božjast človeka nikdar ne dotakne».

Omela ni nikdar izginila iz ljudskega zdravilstva; zdaj dobiva tudi v sodobni medicini čedalje večji pomen. Poleg drugih zdravilnih snovi vsebuje mešanico oholinskih derivatov. Tako lahko neposredno vpliva na menjavo hormonskih tvarin in posebno na žile. Kot eno izmed redkih, popolnoma nestrupenih sredstev za znižanje krvnega pritiska igra danes pri zdravljenju poapnenja žil in drugih motenj srčnega žilnega sistema pomembno vlogo. Tako je danes znanost iz klobčiča opazovanj in vraževernih dodatkov izluščila pravo jedro.

Se marsikaj zanimivega bi lahko povedali o omeli toda moramo končati. Morda bomo zdaj božično omelo opazovali z drugačnimi očmi in videli v njej bogat svet minulih dni.

S cveticami okrašeni gumbi

Hotela sem najti nekaj primernega za božične praznike — delo poleg katerega boste lahko sanjali o lepih časih, ko ti prazniki niso bili povezani s toliкimi skrbmi in bridkimi spomini. Saj ni matere, žene, dekleta, ki ne bi mislila na nekoga, ki ga več ni. Zaman si želimo vse naše drage, kakor nekoč zbrane ob jaslicah. Ni jih. Nekateri so še raztepeni po svetu, drugih ne bo nikoli več.

Da ne boste zapadli prečrnim mislim, sem vam pripravila delo, ki vas bo ravno prav zaposlilo in razvedrilo. Poleg tega je še praktično in boste z njim lahko okrasili obnošeno obleko. Kakor ste že iz naslova videli, so to izvezeni gumbi. Tudi gumbi imajo svojo zgodovino in so v teku stoletij preživeli marsikakšno izpremembo ter videli lepe in temne dneve človeštva. Na Kitajskem zapenjajo obleko z dragocenimi gumbi, mesto gumbnic imajo zanke iz tankega usnja. V Burmi krase obleko z dragocenimi gumbi iz stekla, ki so poslikani z zlatom in srebrom. Nekaj podobnega bodo tudi gumbi, ki si jih boste sami izvezli.

Gotovo imate pri rokah ostanke svilenih ali volnenih nitk ter krp blaga obleke, katero želite osvežiti z novimi gumbi. Na blago narišite za vsak gumb krog, ki ga razdelite na šest, osem ali deset enakih delov, izpolnite jih z vejicami, cvetlicami in oblikami, ki vam padejo na um. Pustite proste roke fantaziji in ko bodo gotovi, se vam bo zdelo nemogoče, da ste sami ustvarili kaj tako posrečenega. Vzorec izvezite v verižnem ali tihem vbodu. S tem prevlečite stare gumbe, gledati morate, da je vzorec lepo v sredini. Odvišno blago obrežite in z nekaj ubodi pritrdite na zadnji strani gumba.

Gumbi so gotovi. Treba jih bo samo še prišiti na obleko. Tako boste za Silvestrov večer lahko novi — saj boste samo ve vedele, da je obleka stara — in vse znanke vas bodo občudovale.

Imeli boste delo in zabavo — vse obenem. Prazniki, ki ste se jih morebiti bali, bodo prekmalu potekli, vi boste pa polni upanja šli novemu letu naproti.

BOŽIČNA KRIŽANKA

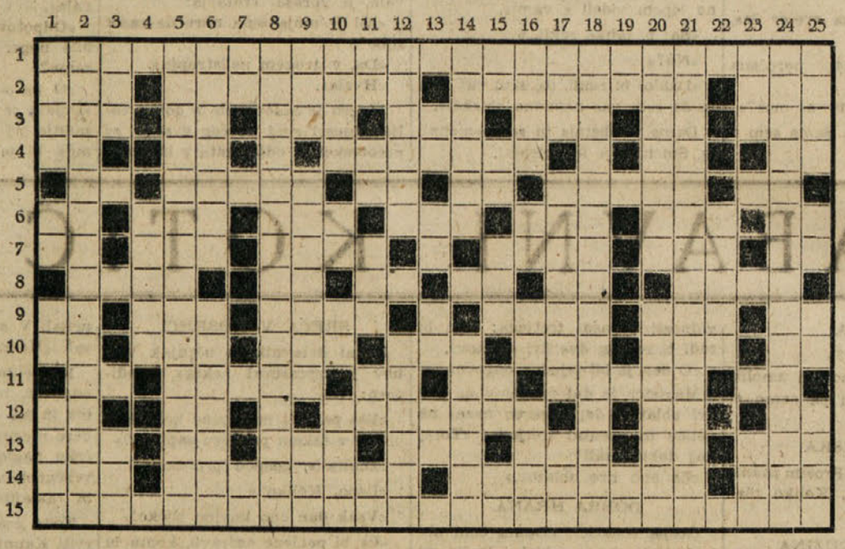

VODORAVNO: 1. in 15. božično voščilo; 2. švicarska reka - mali oglasi - reka v Sloveniji - vrsta angleškega piva; 3. poseduje - predlog - kratica za severnoameriško državo - gora na otoku Samoa - pisemska kratica v socialistični državi - gora v Švici, tudi srbski predlog - ne celota; 4. začetnici priimka in imena francoskega skladatelja iz Rouena (rojen 1886) - začetnici imena in priimka madžarskega skladatelja, kritika in folklorista (rojen 1882) - posebne vrste porod - dvanajsta in dvaindvajseta črka slovenske abecede - veznik; 5. nota - kraj v Italiji - števnik - vrsta pesnitve - obrtnik - začetnici imena in priimka slovenskega pisatelja in politika; 6. glina - angleška kratica za ladjo britanske poštne službe - začetnici priimka in imena francosk. histologa iz Lyona (1835-1922) - pritok Rodana - holandski prebivalec Afrike - krajevni prislov - egipčanski bog sonca; 7. kratica za enoto sile - prva, šestnajsta in enaindvajseta črka slov. abecede - ameriško moško ime - skrajšano ime - žensko ime - predlog; 8. zlitina - t. j. (lat.) - veznik - kazalni zaimek - začetnici pravega priimka in imena francoskega pisatelja Georgesa Duhamela - pravljični grad iz romana Vladimira Bartola; 9. nikalnica - nemško filmsko podjetje - klada (rodilnik množine) - črnomorsko pristanišče - oče - veznik; 10. ploskovna mera - nemaren - kratica bivše jugoslovenske stranke - koroško moško ime - izpuščaj dober (nemško) - veznik; 11. japonska igra - krste - začetnici priimka in imena glavne osebe Londonovega romana - igralna karta - Shakespearejev bajeslovni kralj (podvojena zadnja črka) - veznik; 12. Prešernova okrajšava veznika - začetnici imena in priimka avstrijskega zdravnika, ki je leta 1914 dobil Noblovo nagrado - hranilo - dva samoglasnika - kemični znak za prvino; 13. zaimek v sklonu - švicarska reka - industrijska rastlina - danes zvečer (koroški izraz) - začetnici priimka in imena znanega ruskega koreografa, ideologa ruskih plesov (1872-1929) - osma in petnajsta črka slov. abecede - šivalna potrebščina; 14. trčenje - znani angleški pisec novel in potopisov (1815-1882) - kemični proizvod - del voza.

NAVPIČNO: 1. arabsko ime - ribiški drog - predlog - moško ime; 2. priimek in ime nemškega kemika, utemeljitelja mineraloške kemije (rojen 1813); 3. doba (tujka) - smuči; 4. francosko moško ime; 5. kraj v Piemontu; 6. eno izmed treh gesel francoske revolucije - žensko ime in slikarska potrebščina (zadnje v rodilniku množine); 7. je (angl.) - del kolesa; 8. mestece v severno - ameriški državi Ohio; 9. predlog - mesto v Mehiki - planinski pašnik (nem); 10. danski jezikoslovec, eden izmed začetnikov primerjalnega jezikoslovja (1787-1832) - švicarska reka - igralna karta - partizanska kratica; 11. latinski zaimek - členica - afriška reka - romanski spolnik - začetnici imena in vzdevka ruskega carja; 12. špansko mesto - italijansko moško ime; 13. neprijetna živalica - vas pri Ljubljani - veznik - akademska kratica; 14. temen, mračen - vojaške naprave; 15. glagolska nikalnica - začetnici imena in priimka znanega pokojnega srbskega politika - vrsta drevesa - oblika pomožnega glagola - bivša kratica za denarno enoto; 16. severni narod - oblika pomožnega glagola - siamski bronasti novec - barva; 17. del plota - mesto v Sovjetski zvezi (jugovzhodno od Aralskega jezera) - počiva; 18. kraj na toku Mauricij; 19. nemški predlog - egipčansko božanstvo; 20. do kraja iztočiti solze - skupina strojev (tujka) - latinski izrek sholastikov, po katerem je narava vir vsega drugega; 22. eden izmed voditeljev francoske revolucije; 23. posoda - ptica; 24. preskrbe s sodobno razsvetljavo in industrijsko silo; 25. čebelino orcže - jaz (bolgarsko) - romanska nikalnica - dih (nemško). Rešitev prihodnjič.

Smučanje = zimski sport

Ni samo zabava, temveč ena izmed najbolj zdravih sportnih panog - Gibanje, sveži zrak in sonce

Bloška planota na Notranjskem je zadnja leta pred vojno postala znana kot središče letalskega jadralnega sporta, ker s svojimi naravnimi pogoji le malo ali pa nič ne zaostaja za srbskim Zlatiborom in nemškim Wasserkuppe. Mnoge domače in tudi tuje novejše sportne knjige pa navajajo Bloke, kot najstarejše središče smučanja v Južni in Srednji Evropi.

Smuči starih Bločanov so bile še zelo primitivne, vendar so z njimi ravnali dokaj spretno in so jih uporabljali tudi za vsakdanja opravila. Izdelali so jih iz jesenovih desak in so jih imenovali «plohci». To ime nam je ohranil Valvazor v svoji knjigi «Slava vojvodine Kranjske». Za odrivanje so navadno rabili le eno samo in precej dolgo palico. Še dandanes je videti na Blokah starejše možake, pa tudi dekleta, ki s takimi primitivnimi napravami prihajajo ob nedeljah k maši.

Smuči

Kot vsaka stvar, so se tudi smuči dalje razvijale in danes imamo že za vsako vrsto smučanja svoj tip smuči. Za navadno turno smučanje so se udomačile v Sloveniji navadne jesenove smuči z enim žlebičem. Zadnje čase njihove robove opremijo navadno z jeklenimi robniki, da postanejo trpežnejše. Skakalne smuči bi še danes zaslužile ime plohi. Navadno imajo tri žlebiče, so precej daljše, širše in težje od turnih smuči ter jih izdelujejo po velikí večini iz hickoryja, ki je les nordijskega izvora. Smuči za slalom in smuk so jim precej podobne, le da imajo samo dva ali celo en sam žlebič in so opremljene z jeklenimi robniki. Smuči za tek pa so tem boljše, čim lažje in čim ožje so. Za te zadnje uporabljajo tekmovalci često les finske breze in hickoryja, a se je v poslednjih dveh letih pred vojno udomačil v Sloveniji svojevrstni in izvirni tip tekalnih smuči. Izdelovali so jih iz domačega jesenovega lesa in so precej kratke. Pri njih je zanimivo dejstvo, da je pod čevljem drsna ploskev precej ožja, kot vrhnja, na kateri leži podplat. Pri prečnem prerezu bi dobili torej obliko trapeza.

Prav tako kot smuči, so se tudi stremena ali vezi razvile, za vsako vrsto smučanja posebej. Pri skakanju, slalomu in smuku je potrebno, da stoji noga čim trdneje, medtem ko je za tek potrebna čim večja sproščenost. Turno smučanje, ki združuje vse vrste, je s svojimi zahtevami nekako na sredi. Za skoke, slalom in smuk so so se v zadnjem času udomačile različne izvedbe Kandaharja, ki so stremena na diagonalni poteg. Originalni Kandahar je švicarskega izvora. Diagonalni poteg pri tej vrsti stremen onemogoča vsak dvig pete in je zato popolnoma neprimeren za vzpon v breg. Za turno smučanje je najbolj priporočljiv tip, ki nosi ime po svojem izumitelju prof. Bildsteinu. Močno pero in priprava, s katero spreminjamo diagonalni poteg v navadnega, omogočata dvig zadnjega dela čevlja in z njim vred tudi vzpon. Pri stremenih za tek pa je noga vezana samo preko prstov in peta je popolnoma sproščena. Še pred nedavnim so za to vrsto smučanja uporabljali stremena Betschen, ki jih je zadnje čase izpodrinil tip Rotafelle.

Palice segajo pri turnem smučanju praviloma do pod pazduhe, pri teku nekoliko čez, pri slalomu pa so zaradi potrebnega predklona nekoliko krajše. V Sloveniji so že od nekdaj za to uporabljali ravne leskovke, pa tudi poprovke in bambus. Za tek so v rabi največ palice iz indijske trstike ali tonkina.

To bi bila glavna smučarska oprema, medtem ko se obuvalo, obleka in pokrivalo pri smučanju ravnajo tudi po modi.

Pri vsakem smučanju je treba upoštevati, da mora stati telo pri vožnji navzdol vsaj pravokotno na smuči, če nima morda še predklona. Osnovni liki smučanja so smuški korak, plužni zavoj, plužna kristijanija, prestopanje in še kaj drugega, kar je manjše važnosti.

Mazanje

Danes si pravega smučanja brez mazanja skoraj ne moremo misliti. Tehnika mazanja, maže in dr. je snov za dolgo razglabljanje, za kar tu ni prostora. Zato le na kratko.

Nadvse važno je impregniranje smuči, ki ga izvršimo enkrat za vselej pred prvo uporabo smuči. Za to se rabi laneno olje ali tudi parafin. Zelo uporabni, toda za večino ljudi predragi, so tudi neke vrste laki. Nabolj priporočljiv je za impregnacijo voščeni klister, ki ga nato s kleparskim špiritnim gorilcem ali čim podobnim takorekoč vžgemo v les. Namen impregniranja je onemogočiti lesu, da vpija vlago.

Ko je to izvršeno, nam preostane še mazanje pred vsakim smučanjem, ki zavisi od vremenskih prilik in od vrste snega, ki je z njimi v zvezi.

Mazanje za turno smučanje je že bolj zapleteno, vendar ni nikaka umetnost. S štirimi mažami, ki so: voščeni klister, Tempo I, Tempo II in Medium, dosežemo zadovoljive uspehe. Omeniti je treba, da so domače maže, ki jih je izdeloval v Ljubljani znani tekmovalec Istenič Rado, enakovredne tujim izdelkom. Klister se uporablja navadno za podlago in za južen sneg. Tempo I za vsak sneg pri temp. pod -2 C, Tempo II za vsak sneg pri temp. nad 2 in Medium za pršič in zmrznjen sneg oz. srenj. Maže so navadno razen klistra, ki je običajno v dozah, v nekakih tubah, iz katerih jih nanesemo na drsno ploskev. Nato mažo z roko ali plutovino enakomerno razmažemo oz. utremo v les. Pravilo pri tem je, mazati in utirati vedno od krivine navzdol.

Mazanje za tek na smučeh je prava umetnost. Med tekmovalci je udomačen izraz, da se je nekdo zamazal. To pomeni, da ga je pač polomil, da se mu je sneg lepil, da mu je drčalo nazaj in še druge neprilike. Da to mazanje res ni enostavno, naj služi tale primer.

Tekmovalec za maratonski tek na smučeh, pri katerem je proga dolga 42 km, prejme skico proge z označenimi višinskimi razlikami. Pri mazanju se mora ozirati na vreme in na dejstvo da se maža slej ko prej obrabi. Mogla mu pove, da bo v času, ko bo prispel na cilj, sijalo sonce. Start je napovedan na prisojnem pobočju in istotam cilj. Razumljivo je, da bo mazal tiste maže, ki jih bo rabil nazadnje, najprvo. Če bi uporabljal samo omenjene maže domačega izvora, bi si plasti od vrha navzdol sledile po sledečem redu: Za prvih 12 km proge, ki poteka po zmrznjenem pobočju-debela plast Tempo I; nato za 3 km vzponatanka plast lepljivega klistra; nadaljnjih 10 km na prisojni strani, kjer bo sijalo sonce in se bo nekoliko ojužilo - debela plast Tempo II; nato 8 km skozi gozd po pršiču in zmrzlini - nekoliko tanjša plast Mediuma in pred ciljem 9 km rahlega vzpona po popolnoma ojuženem prisojnem pobočju - debela plast voščenega klistra.

Slovenski sport

Smučanje postaja sčasoma tudi tekmovalni sport. Morda ni niti ene panoge, ki bi v tako kratkem času dosegla tako višino. Planica v Sloveniji, Garmisch-Partenkirchen v Nemčiji, Davos v Švici, Cortina d'Ampezzo v Italiji in Zakopani na Češkoslovaškem, so glavna središča, kjer so se razvijala mednarodna tekmovanja.

Na našo Planico smo lahko res ponosni. Se prav dobro se spominjam zanimanja, ko sta brata Sigmund in Birger Rud skakala v Planici preko 80 m. Toda že dve ali tri leta potem je po postavi majhni Avstrijec Josef Bradl dosegel za tiste čase nekaj nemogočega. Brez kril in padala je letel po zraku 104 m daleč in nato varno pristal.

Višek so dosegli v zadnjem letu pred vojno, ko je mladi Nemec Goering pristal na 118 m. Istočasno sta dosegla stometrske znamke tudi dva Slovenca: Finžgar Rudi in Novšak Karel. Bradl tisto leto ni imel sreče. Planica je ponesla slavo v svet.

Pri skokih ne gre samo za daljavo, ker se ocenjuje tudi stil. Slovence in Jugoslovane so častno zastopali na mednarodnih tekmovanjih: Bevc, Palme, Stopar, Pribošek, Novšak, Klančnik in dr.

Zelo razširjeni tekmovalni panogi sta tudi smuk in slalom. V Sloveniji, ki je polna smučarskih terenov, je znan tradicionalni «triglavski smuk». Več kot smuk, pri katerem gre za velike brzine, pa zahteva od tekmovalca slalom. Tehnično mora biti zelo izurjen in njegovo tehnično znanje mora biti na višku, da prevozi vse wende, loke in zavoje, ki mu jih narekujejo posamezna vratca. V mednarodnem svetu sta poznana kot slalomaša brat in sestra Lantschner. Slovenske rekorde so branili: Heim, brat in sestra Praček, Polda Pernuš, Stopar, Lukanc in mladi nadebudni Mulej Tinček.

Najredkejši pa so dobri tekači na smučih. Ne gre pri tem za tek v pravem pomenu besede, ker morajo smuči praviloma ves čas drseti po tleh. Mnogo bolj kot pri nas, so tekači na smučeh poznani na severu. Tako smo brali, da so bili finski vojaški smučarski tekači v sovjetsko-finski vojni za Sovjete trd oreh. V tej panogi tekmujejo na progah najrazličnejše dolžine, do 42 km, ki jo imenujejo maratonsko. V mednarodni konkurenci sta poznana Finec Kurikala in Nemec Demetz, pa tudi naš Smolej in Knific sta nas v tej panogi častno zastopala. Pri domačih prvenstvih so se zadnja leta pred vojno uveljavili: Lichteneger, Žemva, Korenin, brata Starmana in drugi.

Dalje tekmujejo tudi v alpski in klasični kombinaciji. Bolj kot alpska, ki obstaja iz slaloma in smuka, je poznana klasična, ki združuje tek in skoke. Tudi tu Slovenci niso med zadnjimi, saj so rezultati treh Slovencev, Razingerja, Istenča in Dekleve za evropske razmere zelo dobri, če ne celo odlični.

V zadnjih letih pred vojno, pa se je udomačil patrolni vojaški tek, med katerim je treba streljati tudi na balončke. V tej panogi je slovensko oz. jugoslovansko zastopstvo s Smolejem na čelu, doseglo v Garmischu menda 12. mesto.

Na jezeru pri Zurichu tekmujejo tudi v skjöringu. Skjöring je vsako smučanje, če se smučar drži za vrv, ki jo vleče konj, avtomobil, ali kaj drugega.

SINE

ZDRAVSTVO

Nastanek in zdravljenje plahosti

Nobeno življenje ni tako ubožno, da bi ga ne mogli obogatiti

Imamo dolgo vrsto psiholoških postopkov in pedagoških poskusov, ki obravnavajo vprašanje nastanka in pobijanja plahosti. Največji njihov nedostatek je v tem, da hočejo razlagati plahost na podlagi enega samega doživljaja, enega samega ravnanja in preveč obljubljajo iz spoznanja plahosti.

V splošnem je tako, da ima človeška plahost različne vzroke, ki morajo nastopati skupno, da iz človeka, ki se boji določenih opravil, napravi bojazljivca, ki ni več sposoben oblikovati in voditi svojega življenja, ki bi bilo primerno njegovim zmožnostim. K zdravljenju spada tako rekoč razen spoznanja, zakaj smo plahi, tudi možnost začeti na podlagi močnega osvežujočega doživetja novo življenje. Poraz, ki smo ga nekoč pretrpeli, moramo izravnati z novim uspehom.

Nekaj vzrokov otroške plahosti

Zdrav otrok že po sami naravi ni plah. Težave in strahove, ki so zvezane z dojemanjem sveta, premaga v splošnem lahko, dokler čuti soglasje s svojo okolico. Plahost se zaone tedaj, ko je porušeno to soglasje, ta skladnost.

Ena izmed najobičajnejših motenj: otroka zasmehujejo zaradi nekega njemu naravnega dela ali opustitve. Večinoma so zasmehovalci odrasli, ki merijo stopnjo svoje odraslosti na otroškem svetu, ali pa so to starejši otroci, ki se že prištevajo k odraslemu svetu.

Zasmehovalci skoraj nikoli nimajo prav, otroci imajo skoraj vedno prav. Vendar otrok zelo težko prodre s svojim pravim mnenjem, zakaj odrasli stoje pred otroki preveč trdno, odločno in nepremagljivo v svojih življenskih navadah. Otroci se zato umaknejo premoči in opuste svoje spontane in naravne izjave. Skilijo po obnašanju drugih, si ga skušajo prisvojiti vseeno, ali jim to pristoja ali ne. Ne žive več in ludi ne ravnajo več naravno, ampak po tujih zakonih. Na zunaj ne narede nobene napake več, na znotraj pa so in ostanejo negotovi.

Pametni starši in vzgojitelji vedo, da otrok ne smemo zasmehovati. Zato pojmujejo otroški svet tako resno (in tako veselo), kakor se spodobi. Res pa je, da moramo biti v svojem svetu trdni in sigurni, da lahko razumemo drugačni otroški svet in moremo otroka presojati in voditi po meri otroškega sveta. Trdota in sentimentalnost sta v otroškem svetu neuporabni.

Mnogi otroci postanejo plahi zaradi doživljajev v šoli ali težav pri učenju. Redko je otrok v vseh predmetih enako nadarjen (in redko so enako nadarjeni otroci, najboljši otroci). Če učitelj ni dober pedagog, vzame pogum neenako nadarjenim otrokom, ako jih dovolj previdno in trajno ne navaja k izravnavanju njihove slabosti. Otroka, ki je n. pr. odpovedal v matematiki, ali mu šolski način učenja ne prija, bodo mnogokrat označili za neumnega; dobil bo skoraj neozdravljivo brazgotino na duši za vse življenje.

Na podlagi raziskovanj in poskusov moderne pedagogike vemo, da popolnoma nenadarjenih otrok sploh ni — razen, če imajo biološke motnje. Iz vsega tega povzemamo, da je treba obstoječe sposobnosti vsakega otroka izravnati z zahtevami, ki jih stavi socialno življenje do slehernega človeka. Šola, v kateri mnogo otrok «odpove», iz katere pridejo mnogi bojazljivci v življenje, je slaba šola.

Mnogo plahosti izhaja še vedno iz socialne, to je denarne razlike med družinami.

Ker še danes velja bogastvo za vrlino in revščina za «greh», se čutijo revni otroci manjvredne nasproti bogatim. Če nam ne uspe, da jih pravočasno ozdravimo strahu pred denarjem in jih rešimo privzgojene plahosti v boju za obstanek, se bodo tudi kot odrasli zelo težko iznebili materialne in materialistične plahosti. Končno je še telesna plahost, ki se pojavi — posebno pri mladih — zaradi slabe razvitosti ali (posebno pri dekletih) zaradi dozdevne grdosti. Lepi in močni otroci navadno niso plahi. Tu more pomagati samo skrbna, negovana vzgoja, ki naj dokaže zapostavljenim otrokom, da tisti, ki je sam zase skrben, v splošnem dalje pride s svojimi nevidnimi lastnostmi, kakor tisti, ki je obdarjen z lepoto in zdravjem ter zelo lahko nagiblje k lenobi, udobnosti in zapravljanju.

Odrasli bojazljivci

Plahost odraslih izhaja navadno naravnost iz otroške plahosti, odrevenelosti in ranjenosti. Priključijo se še doživljaji in razočaranja, ki jih prinese «življenje», to je svet dela, ljubezni in moči. Ženske postanejo plahe zaradi nesrečnih ljubezenskih doživljajev ali popolnega pomanjkanja teh doživljajev, moški zaradi neuspehov v poklicu ali na področju socialne veljave. Končni sklep je neizpodbitna vera, da je «naše sedanje življenje» nevzdržno težko, da je svet poln nevarnosti in težkoč in da vsi drugi ljudje mnogo laže žive ali pa so pravi vražji ljudje, ki se dobro znajdejo v vseh težkočah sveta.

Zdravljenje plahosti

Zdravljenje plahosti se prično navadno v trenotku, ko plah človek spozna, da so skoraj vsi ljudje v kakšnem položaju negotovi in da se mora torej vsak človek truditi, da se v svojem življenju uveljavi in razvije. Nihče ni enako sposoben na vseh področjih. Vsak je nekje že kdaj odpovedal.

Ali moramo biti na vseh področjih enako sposobni? Gotovo ne. Smo pa skoraj vsi grozno nečimerni. Sanjamo o tem, da smo povsod sposobni in da se v vseh stvareh odlikujemo: vzrok naši plahosti pa so želje, ki se nam v pravem svetu niso izpolnile. Plahi smo zato, ker bi radi nekaj predstavljali, pa ne znamo. Nihče ni plah na področju, ki ga popolnoma obvladuje. Nikomur ni treba biti plah, če si samemu sebi in drugim prizna, da mnogočesa ne ve, ne zna in ne obvladuje. Pregovor pravi, da ni nihče padel učen iz nebes, zato ni prav nobena sramota, če nismo povsod enako sposobni. Če smo na enem polju sposobni in smo dosegli uspeh, se bomo za drugega morali še učiti, da bomo kaj dosegli.

Zdravljenje plahosti bo tem laže, čim prej pridemo na kakšnem koli področju do posebnega in temeljitega uspeha. Tedaj šele vemo, kako težko je pridobiti vsako zmožnost in obvladanje znanja, in odločili se bomo, da bomo vsak predmet, ki ga hočemo obvladati, zares študirali. Z znanjem bomo najbolj hitro premagali plahost. Sele, ko se izurimo na kakšnem področju, bomo kmalu dobili dober nastop v življenju. Vemo, kako težko je snov v resnici obvladovati, zato nočemo ničesar podarjenega. Tedaj ne postanemo niti oholi niti ponizni, ampak se nam zdi vse samo ob sebi umevno. S tem pridemo na tisto točko življenja, ki smo jo imeli kot nemoteni naravni otroci.

Ostanejo samo brazgotine in odrtine, ki smo jih dobili z mladostnimi doživljaji in težavami in ki se tudi v poznejšem uspehapolnem življenju ne dado popolnoma zabrisati.

Naše mnenje je, da naj otrokom prihranimo vse ranitve in težkoče, a za odraslega je boljše, da rane končno pozabi in izbriše. Slabi mladostni doživljaji naj ne bodo opravičilo za nesposobnost zaradi plahosti. Enkrat moramo pozabiti, da so nas zasmehovali, da smo bili revni in zapostavljeni od usode.

Enkrat moramo vendar doumeti, da nas zapostavljanja niso samo oslabila, ampak mnogokrat ohrabrila. Čudovit biološki zakon pravi, da nam težave dajejo moč, da te težave premagamo. Če bi ne bilo tako, bi iz nepomembnih revnih in zapostavljenih otrok postali le lenuhi, medtem ko bi morali iz bogatih, lepih in nadarjenih otrok postati samo vzorni možje. V resnici ni tako. Bogastvo pogosto slabi, lepota zapeljuje k toposti, nadarjenost k lenobi. Če opazujemo življenje velikih mož in žena, bomo videli, da je bila njihova genialnost v tem, da so prebolели svoje slabosti in tako postali močni.

To je edino dejstvo življenja, edino glavno spoznanje, ki si ga nay vsakdo, kdor je plah, vtisne v spomin, če hoče v resnici premagati svojo plahost. Vsak človek ima moč, narediti iz svojega življenja popolno življenje in nobeno življenje ni tako revno, da bi ga ne mogli obogatiti.

Božična razmišljanja

V Trstu, na zlato nedeljo

«Naj bo kar hoče, a Božič je največji praznik v letu!»

«Velika noč je še večji!»

«Kakor koli, toda vsi se Božiča najbolj veselimo.»

«Božič brez snega ni pravi Božič. Če bi vsaj malo snega zapadlo do svetega večera!»

«Brrr, vesel sem, da ga ni. Če bo sneg bo mraz... In moja soba je že tako dovolj mrzla.»

«Res je. Toda kar malo se zamisli in si predstavljaj smrečnico v zasneženem gozdu. Polno snega, polno idilične...»

«...in če te pri tem v noge zebe, te bo lepota prav kmalu minila!»

«Tiho bodita, zdaj se bomo pogovarjali o Božiču! Pri nas...»

In tako je šlo naprej. Razgovor o Božiču v Trstu, kjer ni snega, kjer ne bo jaslic.

Čudno tesno mi je pri srcu, ko pišem te vrstice. Vrstice o Božiču, dan pred Božičem, pred svetim večerom. Kako bo jutri. Kako bom preživel prvi Božič v miru?

Ob uredniški mizi sem se zasanjal v leta nazaj.

Jaslice. Že v adventu smo jih vzeli iz škatelj, kjer so bile spravljene čez leto. S strahom smo pregledovali kipce, če so še celi in ali jih niso načeli črvički. Nekaj dni pred Božičem smo odšli v gozd in

nabrali mahu. Pripravili smo beli pesek za stezice k hlevu. Potem smo jih začeli postavljati tam v kotu, vsako leto nekoliko drugače in vsako leto smo bili bolj iznajdljivi. Vsako leto smo si izmislili kaj novega in smo bili bolj ponosni na naše jaslice.

V mestu so imeli navado postaviti božično drevo. Malo ali veliko, toda jaslic niso postavljali. To mi ni bilo povšeči. Za oko so bila lepa ta drevesca, okrašena z belimi in srebrnimi okraski, do stropa je morala segati velika zvezda, toda predstavljala niso tistega, kar naše jaslice.

Bolj so mi ugajale jaslice. Še kot otrok sem čutil, da jaslice nekaj pomenijo, nekaj izražajo, božično drevesce pa mika samo zato, ker je ovešeno s sladkorčki in ker na njem vise okraski in gore svečice.

A letos bo šel Božič mimo, brez jaslic in brez božičnega drevesca. Težko bo, a življenje terja svoje. Zahteva resničnost, ne sentimentalnosti.

Jutri bo sveti večer.

Da, zbrali smo se vedno vsi: oče, mati, brat, sestra... Darilca so bila položena ob jaslicah.

Oh, koliko skrbi smo imeli s tem. Saj je Božič čas velikega obdarovanja.

Mnogi ljudje si belijo glave, kaj bodo darovali. Stvarni ljudje in sumničarneži imajo za take prilike posebne sezname in rubrike: ovetlice, knjige, obleka, jedača. In obdarovanci pridejo v prvo ali drugo izmed teh rubrik. Nekateri sestavljajo sezname po darilih, ki so se točno določena, za vsakega posebej, za vsako leto. Toliko in tolikokrat darujejo nekomu knjigo, drugemu ovetlice, ročno torbico, itd. Drugi spet hodijo po mestu in gledujejo bogato okrašene izložbe. Je, pravim, če bi človek imel denar, si mu ne bilo težko izbirati: saj dandanes je na pretek in se človeku kar sama ponujajo.

Tudi v Trstu je letos tako. Polne izložbe — toda...

Sicer pa, saj sem zašel. Skrbi me z darovanjem res imel, a senamov ne. Daroval sem vedno tisto, kar sem čutil, da bo obdarovancu všeč in meni napravilo notranje zadovoljstvo.

Tudi letos bom daroval. Malo, a vendar. Spomin na sveti večer mora ostati. Da, moral bi.

A žal ne bo. Preveč je še na svetu gorja, veliko jih še ni doma, ker jih je vojna zanesla daleč z doma. Zalosten bo njihov Božič. Upali bodo samo spomin, spomine, ki bole.

Vrata uredništva so se nenadoma odprla.

«Vesele praznike!»

Stresla me je. Zbudil sem se iz spominov.

Da, vesele praznike!

Saj se je končala vojna in letošnji prazniki morajo biti veseli. Mir je na zemlji. Nič več ubijanja, morjenja, zaporov, internacij, preganjanj...

Mir na zemlji. Sprava med ljudmi. Življenje vsem.

Spet je vse tiho okoli mene. Spet se mi bude spomini, utrinjajo želje.

Jutri bo sveta noč...

Danilo S.

Slovenska narodna pesem

Ljudski pevec poje o božičnih skrivnostih

Siromašna je v zapiskih slovenska jezikovna dediščina iz zadnjih stoletij srednjega veka. Zato pa je tem bogatejša in nič manj dragocena iz tega časa tista dediščina, ki je noben zunanji pretres ni mogel uničiti, marveč ji je dajal celo snovi in jo je poživljal-to je slovenska narodna pesem.

Na to izredno bogastvo preproste in lihe lepote so postali pozorni romantiki; začeli so zbirati in zapisovati te verze in nekateri pesniki so kesneje idejo in tematiko narodnih pesmi znova, v lepši in popolnejši obliki zapisali. (Pri Slovencih: Prešeren, Gregorčič, Zupančič..)

Narodno pesem je ljudski pevec zapel. In potem so jo peli romarji, vojaki, študentje, kmetje pri raznih opravilih. Šla je od ust do ust, iz roda v rod, se sem ter tja malo spremenila, a živela kot najlepše narodovo izročilo v srcih in v ustih.

Slovenske narodne pesmi pojo o dogodkih, o življenju, o čustvovanju in o verovanju slovenskih ljudi.

Veliki zgodovinski dogodki so zapustili v ljudskem pevcu globok vtis. Strahote turških vpadov, krvoločnost in neizprosnost napadalcev, na drugi strani pa nemoč slovenskega ljudstva, to je rodilo nešteto lepih, zgodovinsko in socialno pomembnih narodnih pesmi. Obenem pa je v teh pesmih zajeta lepota doživetij človeka, ki brezmočen, ves ubog in ves predan usodi veruje samo v končno zmago dobrega nad zlim. Tedaj so nastale pesmi o kralju Matjažu, ki bo prišel in bo rešil narod iz stiske. Ni čudno, da je ljudstvo tedaj prisluhnilo melodiji ljudskega pevca in je pelo z njim in za njim in si tako lajšalo težke dni.

Tej pesmi najbližja je gotovo verska narodna pesem, kar je tudi notranje veročno utemeljeno. Močna vera je rodila nešteto verskih pesmi. Ljudski pevec poje o dogmah po svoje, preprosto enostavno, tako kot je on to razumel. Nič čudnega ni, da je zato nastalo največ pesmi ob velikih praznikih, ob katerih se je vernik najbolj približal cerkveni liturgiji.

Danes se ustavimo samo pri božični narodni pesmi. V adventu so kmetje najbolj doma. Opravil so svoje delo, zemlja počiva pod snegom. In ko so se v toplo zakurjenih hišah zbirali, so večkrat poslušali ljudskega pevca, ki je pel prav o božični skrivnosti. In za njim je pela vsa družina. To je bila priprava na Božič, ki je dosegla višek na božični večer. Tako se je po slovenskih hišah ohranila do današnjih dni ta narodna navada. Ded s svojim starim in tresočim glasom poje daleč v gorski koči pesem tako doživeto in živo, da joka pri tem. Otroci, ki komaj znajo izgavarjati prve besede, ga občudujejo in ponavljajo za njim melodijo. Tako živi narodna pesem v nove rodove.

V narodni pesmi ni filozofiranja, vendar je včasih zajeta v njej globoka filozofija, življenska resnica, ki pa je izražena s preprostimi, vsakdanjimi besedami.

Božična narodna pesem poje o učlovečenju Boga, o brezmadežnem spočetju, ki si ga predstavlja ljudski pevec tako, da prinese angel Mariji grozdič ali šopek rož in ga ona poduha. Dalje poje pesem o vseh dogodkih v Betlehemu in si izredno nazorno predstavlja revščino božjega Sina.

Taka pesem je na primer:

«Perjatu moj,
le pojd z menoj,
greva v Betlehem nocoj.

Tam v štalici
na slamici
eni mali Bogec spi.

Ni srajčice
ni rjuhice,
ni nobene odejice.

Osu in vov
je Ješčka grov,
k' je mraza drgetov.

Sta pihala
sta dihala,
sta s sapo grela ga.

Pesem navajam zaradi tega, ker nam pokaže enostavnost izražanja, preprostost besednega izraza in starost nastanka. Tudi zgodovinski nastanek teh narodnih pesmi je za Slovence zelo zaniniv. Iz sloga, besed, izraza, besednih oblik govori poreklo pesmi in njen nastanek. Zanimivo je, da je na primer pel na Koroškem v srednjem veku in dalje do današnjih dni ljudski pevec pesmi v svojem narečju. Da live na Primorskem prave obredne pesmi, na primer kolednice, ki sta jih od nekdaj pela dva zbora na dvorišču pred hišo. To pomeni, da je v davnih dneh, ko morda Slovenec še ni bil tako vešč pisane besede, izražal svoje misli in čustva v govorjeni besedi, ki jo je spremljala melodija. Po teh hišah in hiškah je torej živela slovenska beseda. To so važni in izredno dragoceni dokumenti, ki jih noben narod ne zametuje, ki mu je mar njegova kulturna zakladnica.

Res pa je verz narodnega pevca preprost, včasih ves okoren, rima nerodna. Tudi tematika lahko za današnjega «prosvetljenega» človeka kar naivna, zaostala. A vendar drži, da v teh pesmih živi duh, zgodovina, mišljenje in čustvovanje slovenskega ljudstva. Tudi to drži, da so te narodne pesmi še danes preprostemu človeku bližu, da jih rad posluša, v mnogih krajih pa tudi poje. Poje posebno ob dogodkih kot je Božič. V narodni pesmi je namreč toliko notranje moči, toliko nepotvorjene lepote, tudi toliko resnice, da bo zmerom znova oživela, čeprav ji je morda sodobnik odkazal pot v zgodovino. J. P.

Zavezniška vojaška uprava, 13 zbor

Javna objava št. 9

1. V zvezi s splošnim ukazom št. 5, ki ga je izdala Zavezniška vojaška uprava dne 10. julija 1945 glede zbiranja žitnih pridelkov, opozarjamo vse pridelovalce koruze, da je treba prijaviti obdelane površine ter količino pridelka, kakor določa čl. 11 navedenega ukaza, občinskim statistično-gospodarskim uradom za kmetijstvo (Uffici Comunali Statistici Economici dell'Agricoltura (U.C.S.E.A.) do 31. decembra 1945.

2. Količine, ki jih je treba oddati, je izročiti skladiščem Pokrajinskega poljedelskega konzorcija (Consorzio Agrario Provinciale), ki mu je poverjeno upravljanje «ljudskih žitnic», do 20. januarja 1946.

3. Količine, ki so dovoljene pridelovalcem za družinsko uporabo, za živinsko krmo ter seme, so določene v čl. 6 omenjenega ukaza.

4. Cene, ki jih je plačati pridelovalcu za koruzo, oddano v skladišču, so določene na 1000 lir za stot, na osnovi 16% vlažnosti in vključno nagrade za obdelavo.

5. Vse pridelovalce opozarjamo na določbe čl. 10, ki predvideva kazni za tiste, ki ne bi oddajali predpisanih pridelkov.

Navodila za nabavo božičnih drevesc

Obveščamo prebivalstvo, da čl. 78 pravilnika o gozdarski straži prepoveduje sekanje katerih koli iglavcev od 1. dec. do 6. januarja. Kdor želi v tem času uporabiti iglavce, mora pravočasno prositi Gozdarsko policijo, Trst, ulica bivše Caserma dei RR. CC. ter navesti kraj, kjer namerava izvršiti posek, količino in vrsto dreves in namen uporabe.

TRST

DVE BOŽIČNICI

Včeraj dopoldne je borzna palača nudila drugačen videz; tam, kjer po navadi kupujejo in prodajajo vrednostne papirje in delnice, so priredili dvorano za sprejem vojnih sirot, katerim so priredili božičnico.

V sredini dvorane je stalo razsvetljeno božično drevo, ki je bilo polno igrač. Poleg drevesca je stal Božiček, ki je milo gledal; na drevo. Z obrazov številnih otrok, je bilo mogoče razbrati njih radost ob teh božičnih praznikih, ki jih letos prvič obhajamo v miru. Polkovnika Bowmana, ki je prišel, da otvori božično slovesnost, so sprejeli v velikim navdušenjem.

Polkovnika Bowmana so spremljali nekateri častniki Zavezniške vojaške uprave. V njegovem spremstvu so bili nadalje odvetnik Edmondo Puecher, podpredsednik dr. Palutan ter predsednik tržaške občine odvetnik Miani. Kot zastopnika društva vojnih sirot, ki je organiziralo to božičnico, sta bila navzoča dr. Pecorari in dr. Zeno.

Ko je polkovnik Bowman pozdravil navzoče, se je razgovarjal z otroci.

Stevilna darila so podarila krajevna podjetja, toda sodelovali so tudi otroci sami, da so tako tembolj obogatili ribolov. Prireditev je imela namen zbrati denar za popravilo bolnice vojnih sirot.

Božičnica v «Stazione Marittima» pri trgu Unità

Včeraj popoldne so pripravile čete 13. armadnega zbora v «Stazione Marittima» božičnico 500 revnim tržaškim otrokom. Na prireditvi so nudili pester zabavni spored, pri katerem je največji uspeh žel čarodej, ki je malim gostom izpod las čaral različne predmete.

Na koncu slovesnosti so dobili vsi mali gledalci darilo, ki je sestojalo iz slaščic, čokolade in igrače. To so odnesli otroci s seboj domov, ker so imeli že prej obilno pojedino.

Tržačani so znatno pripomogli k uspehu te prireditve s tem, da so poslali denar in igrače. Zavezniške čete so popravile rabljene igrače, da so bile kot nove.

Podobna prireditev bo 30. decembra, na kateri upajo, da bodo mogli razdeliti darila vsem 500 otrokom, ki so jih povabili; predvidevajo, da bodo tekom tedna uspeli, da preskrbe število daril, ki je potrebno, da osrečijo vse male goste.

SEJA POKRAJINSKEGA SVETA

V soboto je bila v sprejemni dvorani vladne palače pod predsedstvom ing. Gandusia seja pokrajinskega sveta. Seji sta prisostvovala predsednik okrožja odv. Puecher in podpredsednik profesor Palutan, ki sta posegla v razgovore in podala svoja mnenja.

Po odobritvi zapisnika prejšnje seje je predsednik ing. Gandusio povabil svet, naj poda svoja mnenja o odloku občinskega predsednika, ki so ga odobrile zavezniške oblasti. Odlok je v zvezi s tarifami mestnih podjetij «Acegat», ki so zdaj v veljavi. Na predlog dr. Bugattija je svet odlok soglasno odobril.

Ing. Gandusio je po kratkem uvodnem govoru o težavnem krajevnem gospodarskem položaju prepustil besedo svetniku Peressoniju, ki je prisotnim orisal sedanje finančno in fiskalno vprašanje ter podal poročilo, ki se je opiralo v glavnem na številke. V preračun za leto 1946 je stavil 10 milijonov lir za vso pokrajino.

Nadalje je svetnik Peressoni omenil, da bo Zavezniška vojaška uprava v kratkem izdala splošni ukaz fiskalnega značaja, s katerim bodo določili nove najnižje davčne osnove za dohodninski davek kategorije C 2 in za dopolnilni davek. Za vsote do 180 tisoč lir letno naj bi zvišali davek od 1% na 1,5%. Imenovali so ožjo komisijo, ki bo preučila ta vprašanja in namesto tistih preniznih, ki jih misli določiti Zavezniška vojaška uprava, določila primerne najnižje davčne osnove.

Na povabilo ing. Gadusia je svetnik Gentilli poročal o položaju zapuščene mladine, kar zadaja vsem veliko skrb. Omenil je zvišano mesečno oskrbovalnino, ki jo plačuje pokrajinska uprava družinam, ki imajo v reji otroke. Oskrbovalnino bodo ponovno zvišali. Orisal je vprašanje pomanjkanja razpoložljivih prostorov, kar zahteva nujno rešitev, sicer bi bila vsa pomožna akcija pokrajinske uprave za zaščito mladine zaman. Vzel je v pretres tudi težko vprašanje prehrane, ker so finančna sredstva zavoda za matere in otroke popolnoma nezadostna. Nadalje je svetnik Gentilli omenil položaj dečkov, ki jih običajno vidimo ponoči, da se potepajo po ulicah. Predlagal je ukrepe za preprečitev velike nevarnosti, da bi zašli na slabe pota.

To važno vprašanje je bilo predmet dolgih in izčrpnih razgovorov raznih svetnikov. Dr. Pincherle je omenil težak položaj, ki je nastal v tem pogledu v Rimu, kjer šal niso mogli niti policijski ukrepi rešiti tega žalostnega vprašanja. Po mnenju dr. Pincherla s katerim se strinjajo tudi ostali, je neobhodno potrebno, da ponovno otvorijo zavetišča ter jih primerno opremijo.

Končno je dr. Pincherle poročal, da je italijansko-švicarski pomožni odbor obljubil znatno pomoč za tržaške otroke, in sicer popolno oskrbo za 1000 otrok v starosti pod 3 leti in malico za šoloobvezne otroke.

Časniki med prazniki

Ob priliki božičnih praznikov bo 25. decembra izšli: «Primorski dnevnik», «Giornale Alleato» in «Corriere di Trieste». 26. decembra: «Glas zaveznikov», «Voce libera» in «Lavoratore».

Trgovine med prazniki

Združenje trgovcev sporoča, da bodo trgovine danes zaprli ob 19. uri, ravno tako na Silvestrovo.

Brivci in frizerji med prazniki

Danes bodo brivci in frizerji delali običajno, jutri, v torek, bodo obrati ves dan zaprti, v sredo, 26. pa bodo imeli obrate odprte dopoldne.

PREHRANA

Predbeležba racioniranih živil za mesec januar. Sepral sporoča, da bodo v Trstu in v občinah pokrajine prejemali od 24. do 29. decembra predbeležbo za racionirana živila.

Razdeljevanje marmelade. Od danes dalje bodo razdeljevali potrošnikom od 0 do 19 let in osebam nad 65 leti po 250 gr marmelade. Cena ji je 96 lir za kg.

Testenine za pokrajino. Od 26. t. m. bodo v pokrajini razdeljevali potrošnikom po 1 kg testenin. Razdeljevanje bodo zaključili 31. t. m.

Uporaba plina in elektrike med božičnimi prazniki

Zavezniška vojaška uprava sporoča naslednje zmanjšanje omejitev pri uporabi električnega toka in plina za čas božičnih praznikov:

od danes do 26. decembra zvečer, je razen nepredvidenih izjem, mogoče izvesti naslednje zmanjšanje omejitev:

1) čez dan ne bo dveurne ukinitve električnega toka; 2) cestna železnica bo obratovala ves dan do 21 ure; 3) 24. decembra bodo trgovine ostale odprte do 18 ure; 4) povečana dobava pitne vode bo ostala.

Prebivalstvo bo gotovo pravilno ocenilo to obvestilo, ki bo omogočilo ljudem, ki ta čas večinoma prebijejo pri družinah, da bodo pripravili za Božič, kar nameravajo. Vendar pa pripominjajo, da ni upanja na trajno ukinitev zmanjšanja uporabe električnega toka in plina.

Zaradi sodelovanja plinarne so prihranili majhno količino plina v preteklih dneh. To povišanje proizvodnje pa ni bilo dovoljno, da bi bilo mogoče raztegniti dnevno dobavo plina in bo rezerva plina dana na razpolago na božični dan za eno uro posebej zjutraj, ko bo dobava plina pod normalnim pritiskom in zvišanje pritiska na božični dan zvečer. Plin bo torej pod polnim pritiskom od 9.30 do 12.30 ter od 19. do 20. ure, pritisk pa bo zmanjšan, toda še vedno dovolj močan za uporabo od 18. do 19. ure ter od 20. do 22. ure.

Med navedenim časom zmanjšanja utesnitev, je neobhodno potrebno, da prebivalstvo skrajno varčno ravna, da ne bo treba čezmerno črpati iz zalog. To velja posebno za dobavo plina.

Ladja „Gradiška" preurejena za prevoz čet

Tržaški delavci so izvršili veliko delo s tem, da so popravili 15.000 tonsko ladjo «Gradiška» v rekordnem času desetih tednov.

Ladjo «Gradiška» so uredili za prevoz čet in bo vzdrževala redno službo med Port Saidom ali Aleksandrijo in Tolonom ter bo prevažala britanske čete, ki potujejo iz Velike Britanije, na Srednji vzhod in obratno.

Ladja «Gradiška» ima zelo razgibano zgodovino. Zgradili so jo leta 1913 v ladjedelnicah Stephens and Sohn v Glasgowu na račun nizozemskih brodolastnikov. Tržaški Lloyd je kupil ladjo kmalu po zaključku prve svetovne vojne. Leta 1936 so jo spremenili v bolničarsko ladjo na račun italijanske vlade. Proti koncu vojne v Evropi so jo uporabljali Nemci.

Ko so zavezniki prišli v Benetke, so našli ladjo zapuščeno in skoraj popolnoma oropano. Ladja «Gradiška» ostane last tržaškega Lloyda, ki jo je dal v najem britanski vladi za prevoz čet. Poveljnik in posadka ladje je italijanska, a ima na krovu za zvezo britanske častnike. Zdaj so ladjo preuredili in more prevažati poleg posadke in zveznih častnikov, 365 častnikov in 1507 vojakov. Spalni prostori so pripravljeni poleg jedilnice in imajo postelje za vsakega posameznega moža. Število kopalnic in toplih prh je večje od normalnega.

GORICA

Prodaja slaščic

Na vsem ozemlju goriške občine je izdelovanje in prodajanje močnatih jedi in slaščic dovoljeno samo ob sobotah in nedeljah. Ta omejitev velja samo za tiste slaščice, pri katerih uporabljajo snovi, ki bi jih lahko uporabili za prehrano prebivalstva, kot na primer: pšenično moko, jajca, sladkor, mleko, maščobe itd. Omejitev ne velja za slaščice, kot na primer: piškote, karamele, jestvine iz kakava, škroba, suhega sadja itd.

Izjemoma lahko kljub tej odredbi prodajajo slaščice ob priliki božičnih in novoletnih praznikov ter Sv. Treh kraljev, in sicer od 24. decembra 1945 do 6. januarja 1946. Kršilci te odredbe bodo kaznovani.

GORICA

Dvanajst milijonov za javna dela

Nagrade ob koncu leta - Predujmi občinskim uslužbencem in upokojencem

Goriški mestni svet je imel 19. decembra svojo dvanajsto sejo, na kateri je razpravljal o raznih važnih vprašanjih občinske uprave. Odobril je poročilo Tehničnega urada za mesec november, iz katerega je razvidno, da so v novembru začeli in nadaljevali mnogo del za obnovo šol, mostov in cest, vzpostavitev cestnih tlakov, hodnikov itd. Dela imajo v zakupu zasebna podjetja, ki so jih dobila po licitacijskem načinu, kar je odobrila Zavezniška vojaška uprava, ki je zagotovila tudi finaciranje del. Skupni znesek del, ki so jih v novembru oddali v zakup, znaša 11.998.776 lir. Pri delih je zaposlenih 143 delavcev.

Občinski svet je razpravljal tudi o Poljedelskih konzorcijih, ki so podrejeni Trstu, ki je industrijsko in trgovsko središče. Na predlog predsednika občine je Svet odločil, da bo na pristojnem mestu skušal doseči odredbo, da bo delovanje konzorcija bolj odgovarjalo poljedelskim koristim pokrajine.

Mestni svet je nadalje odobril predlog o imenovanju novega upravnega sveta civilne bolnišnice. Imenovanje je bilo potrebno, ker je dosedanji komisar odstopil. Pri izberi oseb za vodstvo bolnišnice je svet pazil na to, da so v njem zastopane vse socialne, strokovne in politične skupine.

Že na prejšnjih sejah se je Mestni svet zanimal za položaj občinskih upokojencev in odobril predujme na predvideno povišanje pokojnin. Zdaj je Zavezniška vojaška uprava za Goriško področje izdala odredbo, s katero dovoljuje predujme na povišanje pokojnin občinskih in provincialnih upokojencev. Predujem je enak osnovni plači z dne 30. junija 1945, a ne sme presegati 1000 lir na mesec. Omenjeni predujem je izplačljiv s povratno močjo od 1. julija 1945 dalje in mora biti določen po posebni določitvi prizadetih združenj. Pri upoštevanju te odredbe je Svet sklenil, da bodo upokojenci dobili čim večje predujme na pokojnine v skladu z odredbo Zavezniške vojaške uprave. Podobno je Mestni svet sklenil izplačati občinskim in pokrajinskim uslužbencem letno nagrado, ki znaša 20% osnovne plače, določene za mesec december.

Seja Pokrajinskega sveta

Nagrade za zasebne delavce predlagane ZVU v odobritev

Goriški Pokrajinski svet je imel v petek redno sejo pod predsedstvom g. de Braunizerja. Po potrditvi zapisnika prejšnje seje, so na predlog svetnika Pocarja odgodili sprejetje nove tarife za javno tehtnico v Kraminu; občina naj preuči potrebo ureditve vse službe in odkaže poslovodstvo SAPRIC-u.

Za tem je Svet razpravljal o prošnji Reda dobrodelnih bratov za otvoritev javne lekarne v Zdravstvenem zavodu v vili San Giusto. Svet je soglasno sprejel imenovanje tričlanske komisije, gg. Testa, Fornasin in Pocarja in jim poveril nalogo, da do 30. januarja predložijo pismeno poročilo o tem vprašanju.

Glede zahteve Cassa di Risparmio za povračilo stroškov 620 tisoč lir za blagajno Ente Comunale di Assistenza, je Svet soglasno odločil, da dobe še nadaljnja obvestila.

Soglasno je Svet izrazil povoljno mnenje za postavitev delavnice za hišno opravo v Mossi.

V zvezi s Splošnim ukazom št. 15 je goriški Pokrajinski svet soglasno izrazil mnenje, ki priporoča, da bi okrožno predsedništvo posredovalo pri pristojnih zavezniških oblasteh, ki naj bi razširilo izplačevanje dnevne podpore lir 66.66 kot prehranjevalni priapevek in kot zvišanje plače tudi na osebje, ki uživa brezplačno hrano samo ob delavnikih.

Na predlog svetnika Pocarja, je Svet odločil, da bo predlagal Zavezniški vojaški upravi, naj razširi tudi na Julijsko krajino v Rimu sklenjeni sporazum med prizadetimi organizacijami o izplačilu božičnih nagrad delavcem in zasebnim uslužbencem; podobno naj odredi tudi za državne, pokrajinske in občinske nastavljence.

Predsednik je zaključil sejo ob 20.30. uri in opozoril navzoče, da bo prihodnja seja v petek 28. decembra.

Božična poslanica 88. amer. divizije

Ob božičnih praznikih je poslal poveljnik 88. ameriške divizije goriškemu prebivalstvu naslednjo božično poslanico kot izraz svojega prijateljstva in prisrčnosti odnošajev, ki vladajo med njegovim vojaštvom in prebivalstvom:

«Noben dan v letu ni bolj primeren kot je Božič, da navdihne ljudi s čustvi dobre volje, ki naj vlada med ljudmi. Mi, ki živimo med Vami, smo posvetili svoje sile delu miru na svetu. Kot dokaz iskrenosti naših čustev Vam izrekamo na današnji dan čestitke našega poveljnika, vseh častnikov in moštva 88. ameriške pehotne divizije».

Kino predstava „Special Servica"

«Special Service» 88. divizije «Modrih vragov» je v soboto popoldne v gledališču Verdi priredil brezplačno kinopredstavo za goriško prebivalstvo. Občinstvo je z veseljem sprejelo povabilo in do zadnjega kotička napolnilo dvorano, kjer so predvajali ameriški barvni film.

Kdor oglašuje, ta napreduje

Glavni urednik:
PRIMOŽ B. BRDNIK
Izdaja A. I. S.

MALI OGLASI

BLAGOVI za moške obleke, čista volna, volnene tkanine: Industria lana, Zabarella 55, Padova. 5133 O

VINO, belo in rdeče, za družine po 86 lir liter, dobite v ulici Tarabochia 7, tel. 93-785 (vogal ul. Maiolica 17). 45744 O

HIŠO v Banjaluki zamenjam za protivrednost v Trstu ali Gorici. 12613 M

Slovenski mesečni stenski koledar za leto 1946
je izšel v knjigarni in papirnici
STOKA - TRST - ul. Milano 37
Cena lir 16.—

Dr. GAETA, zobozdravnik
izvršuje vsa zobna dela v protezah z jamstvom - skrbna izdelava - zmerne cene.
Torre Bianca 43, vogal Carducci (ordinira od 10.-12. in 15-16.)

VSE VRSTE ČEVLJEV V TRGOVINI VECA BORZNI TRG 1

Vojna se poslavlja

Pretekli teden so na Obrežju 3. novembra zaropotali motorni svedri. Delavci so se zagrizli v železobetonske mase bunkerjev, ki so med vojno «krasili» to priljubljeno tržaško sprehajališče. Delo gre le počasi in s precejšnjim naporom od rok. Slika kaže rušenje največjega bunkerja na nabrežju, ki bo kmalu spet dobilo svoje predvojno lice.

SINE

BOŽIČNA NOČ V PLANINAH

Trije smo bili v majhni in samotni planinski koči. Janez, Štefan in jaz. Sami smo jo napravili v poletju na planini, ki je bila last Štefanovega strica. Tudi z drvmi za zimo smo se založili.

Bil je dan pred Božičem. Popoldne smo pečico kurili s smolnatimi trskami, da je kar žarela. Smuči so stale v kotu pri pogradih. Zunaj je melo, kot bi trgal cunje. Skozi okno se ni videlo v breg niti za dolžino kože. S Štefanom sva si v prijetni toploti s šahom preganjala dolgčas. Janez pa, ki je bil pesnik, je menda pisal pesem. Nenadoma se je obrnil k nama in dejal:

«Kot kaže, ne bomo mogli v dolino k polnočnici, saj se še krivine smuči ne vidijo v takem metežu, kaj da bi vozil celo med drevjem. Napravimo jaslice, da bomo praznovali Božič sami, če bomo morali ostati v koči.»

«Prav. Toda kako? Saj nimamo niti pastircev, niti ostalih potrebnih stvari,» mu je ugovarjal Štefan.

«Za vse bom poskrbel, vidva pa prinesita od macesnov pri studencu mahu in lišajev,» je odgovoril.

Kmalu potem sva odšla, ogrnjena s pelerinama in oborožena z nožem in škatlo k studencu. Novega snega je bilo skoraj do kolen. Smuči nisva vzela, ker so bile že namazane in pripravljene za vožnjo v dolino.

Mah je bil razen v najbližji okolici izvirka trd kot kamen. Zato sva nabrala tem več lišaja, ki se je kot majhne bradice lepil po starikavih macesnovih deblih.

Ko sva se vrnila, sva bila presenečena. Janez je sedel pri mizi in izrezoval pastirce, ki jih je popreje narisal na trd papir. Delo je nato prepustil nama, sam pa je vzel v roke košček sveče. Kaj kmalu je iz njega nastal nebogljen Jezušček, za katerega smo napravili majcene jaslice.

Medtem se je mah in lišaj ob pečici že precej osušil. Jaslice smo postavili na majhno polico ob oknu. Iz olja in škatle ribje konserve smo napravili večno luč.

Zunaj se je zmračilo in sneg je nekoliko pojenjal. Čez dobre pol ure ni padala nobena snežinka več. Družno s temo pa se je pod zasneženimi vrhovi prebudil močan veter. Podil se je po snežnih planjavah in pihal sneg raz skale. Ko sem odprl vrata, da bi prinesel novih drv, je zaneslo napihani sneg s praga, prav do razbeljene pečice, kjer se je cvrčę spremenil v paro. Nebo je bilo še oblačno.

Janez je pogledal skozi okno in ugotovil, da bo mogoče priti v dolino. Tudi midva s Štefanom sva bila istega mnenja.

Takoj po večerji smo prižgali večno lučko pri jaslicah in utrnili petrolejko na steni. Posedli smo okrog jaslic in nemo zrli v sence, ki so jih metale redke postave pastircev po mahu in lišaju. Jezušček je ležal v jaslicah z dvignjeno ročico.

Vsak je mislil svoje. Janez si je od časa do časa napravil kratko beležko na list papirja. Jaz sem mislil na vse, ki so mi bili pri srcu. Mudil sem se v mislih pri domačih, pri prijateljih in znancih, pa tudi pri svoji Danuški. Poslijal sem jim preko gozdov in dolin božične pozdrave.

Kmalu po enajsti uri je kočo spet napolnila svetloba petrolejke. Oblekli smo vetrne jopiče in s smučmi v rokah stopili na plano.

Okolica koče je bila čudovita. Kot da bi se mesec zavedal veličastja božične noči, je prav tedaj priplul izza oblaka na jasnino. Nebo je bilo posuto z drobnimi oblački med katerimi so žarele, številne kot pesek ob morju, svetle zvezde.

Tudi veter se je nekoliko pomiril. Popreje je zametel vse kotanje in globeli in razkril skale v pobočju. Le od časa do časa je rahla sapica dvignila na beli planjavi meglico suhega snega.

Pripel sem smuči in nataknil rokavice. Ko smo bili vsi nared, sem dvignil palico in nato zapeljal po pobočju. Do gozda sem vlekel palice za seboj in užival lepoto neba in narave. Med drevjem pa sem moral paziti, da nisem zgubil poti. Še nekaj minut in dvignil sem s sunkovito kristijanijo sneg na pobočju nad vasjo.

Pogled je bil prelep.

Sredi doline je stala razsvetljena cerkev. Veliki zvon je tekel, majhna dva pa sta vmes drobila. Ljudje, ki so hiteli k polnočnici, so kljub svetli noči nosili v rokah prižgane slamnate škopnike. Tako so delali že stoletja in stoletja.

Manjša zvonova sta za trenutek potihnila in čulo se je le enakomerno udarjanje velikega. Stali smo kot prikovani in zrli v dolino pod seboj.

Zmotil nas je sneg, ki se je sprostil na veji bližnje jelke, se vsul raz njo in zavil v oblak svojo okolico.

Pri bližnji bajti, ki je čepela visoko v bregu, nas je objel vonj kadila, mi pa smo brzeli dalje in v lica nas je rezal nočni hlad.

V "Centru za obvestila „Piazza della Borsa št. 8 dobite te publikacije v slovenščini:

S. V. Benét: «Amerika», cena 10 lir. (Kratka in preprosto pisana zgodovina Združenih ameriških držav).

«Ameriške znanstvene zanimivosti», cena 10 lir. (Poljudno pisan pregled najnovejših odkritij na zdravniškem, kmetijskem, tehničnem in drugih področjih v Ameriki).

«1939-1944», cena 5 lir. (Pregled vojnih dogodkov v teh letih, s številnimi slikami).

Bodimo ljudje!

Trst, 24. decembra

Grški filozof Aristotel je dejal, da je «za mlade ljudi (in tudi za mnoge, ki niso več mladi) najtežje otresti se prve skrajnosti in ne pasti v drugo, ki je prvi nasprotna».

S temi besedami je povedal resnico, ki je še danes prav tako živa, kot je bila pred več kot dva tisoč leti. Nič lažjega ni, kakor ogreti se za neko skrajnost: ni potrebno premišljevanje, dovolj je le slepa vera.

Skrajneži vidijo svet le v dveh barvnih odtenkih: v najsvetlejšem, ki je seveda njihov, in v najtemnejšem, s katerim označujejo vse svoje politične nasprotnike, prav gotovo pa vsaj tiste, ki niso popolnoma na njihovi strani. Ne poznajo vmesnih odtenkov in različnih barv. Ne vidijo, da priroda ni samo bela ali črna, temveč tudi zelena, modra, rdeča...

Seveda je takšno gledanje primitivistično. Včasi je bila navada v filmih, da so kazali junake z najlepšimi lastnostmi in grešnike ali zločince z najslabšimi. Danes tega ne delajo več, vsaj v dobrih filmih ne, ker vsak človek ve, da tudi največji grešnik ni pedno čisto črn in tudi najboljši junak ne bel. V književnosti in drugih umetnostih je bilo tako, dokler so bile v razvojni dobi ali na nizki kakovostni stopnji. Ko se je vrednost knjig izboljšala, so se ljudje smejali primitivističnemu gledanju pionirjev književnosti.

Ljudje pa se sami sebi prav nič ne smejijo, čeprav prav pogostoma gledajo na svet samo z naočnikí v dveh barvah. Medtem ko se norčujejo iz primitivističnega gledanja v umetnosti in drugih panogah umstvenega delovanja, se jim zdi samo po sebi umevno, da drugače «ne more» biti, kajti tako kot oni mislijo. «mora» biti.

Angleško govoreči ljudje imajo lepo navado, da skoraj nikoli ne začno stavka z besedami: «Tako je...», temveč pravijo navadno: «Mislim, da je tako». S tem se hočejo že vnaprej zavarovati proti zmoti. Istočasno dopuščajo tudi sobesedniku njegovo mnenje.

Neki Američan nam je nekoč dejal: «Mi Američani nočemo nikomur vsiljevati našega načina življenja. Mislimo, da je demokracija, kakršno smo si zgradili mi, za nas najprimernejša. Kako hočejo živeti drugi narodi, nas ne zanima — v kolikor seveda ne ogražajo svetovnega in s tem tudi našega miru».

Krive vere, ki so Evropo in ves svet privedle v to strašno vojno, se niso ravnale po takšnih in podobnih načelih strpnosti in uvidevnosti. Tu je najbrže vzrok za večino nesporazumov na svetu. Fašizem ni umrl s svojimi očeti in ljubljka, ki jo je zasejal v glavah in srcih ljudi, bo človeštvu še dolgo časa delala preglavice.

Nedavno smo čitali nekje: «Pravi pravcati fašist je, pa naj bo član katere koli stranke, tisti, ki hoče drugim ljudem vsiliti svoje mišljenje». Živeti zares, in ne samo z besedami, na demokratični način, se predvsem pravi spoštovati mišljenje drugih ljudi. Nacisti so hoteli narediti svet, v katerem bi sami poveljevali, vsi ostali pa bi jim morali biti slepo pokorni. Američani pa so že 1788 zapisali v svoji ustavi, da so «vsi ljudje rojeni enaki».

To so precej drugačne besede. Vsak človek ima v začetku enake možnosti, da v življenju uspe ali propade. Večinoma je res tako, ker zavisi od njegovih sposobnosti, seveda pa velikokrat tudi od srečnih ali nesrečnih okolnosti.

Ne smemo pozabiti, da je življenjska raven najvišja vprav v državah, ki poznajo demokracijo na delu. Ljudje živijo najboljše v tistih državah, kjer je vsakomur dovoljeno izražati svoje mišljenje,kjer politični nasprotniki spoštujejo medsebojno mišljenje in kjer je zaradi tega veliko manj ljudi, ki bi gledali na svet samo v dveh barvah.

V predvojnih časih smo videli, da v demokratičnih državah nihče ni preganjal skrajno levičarskih ali desničarskih strank in gibanj. Poleg anarhistov, komunistov in drugih levičarjev so imeli enake možnosti za delovanje tudi desničarski ekstremisti: v Ameriki nacisti in v Angliji fašisti. Obe državi se nista dosti zmenili za vsa ta ekstremistična gibanja, ker so se jim ljudje večinoma smejali. Stopili so na prste nacistom in fašistom šele, ko so videli, da mislijo svet spraviti v vojno.

Tega veliko ljudi v deželah, kjer je bila demokracija neznana ali vsaj redka bilka, ni razumelo. «Kako neki morejo dovoljevati kaj takšnega?» so se spraševali. Najboljši odgovor je bil pogled na volitvne izide ali vsaj na število članstva takšnih gibanj. Njihova popolna nepomembnost je do skrajnosti razjasnila položaj in potrdila pravilnost demokratskih načel.

Najnovejše izkušnje človeštva, ki se je moralo v tej vojni v imenu demokracije bojevati proti totalitarizmu, bi morale odpreti oči vsakomur: da je pogoj za izboljšanje življenjske ravni in osnova miru na svetu vprav demokratični način življenja. Bodimo demokrati, da bomo ljudje! **PRIMOZ BRDNIK**

Srečne in zadovoljne božične praznike želi vsem čitateljem «Glasa zaveznikov»

Uredništvo

VESTI IZ VSEGA SVETA

ANGLO-AMERIŠKO PRIZNANJE JUGOSLOVANSKE REPUBLIKE

Vlada Združenih držav ugotavlja kršitev prevzetih obveznosti o jamstvih državljanskih svoboščin in poudarja, da volitve 11. novembra niso bile svoboden izraz ljudske volje - Velika Britanija podčrtava prevzem obveznosti bivše kraljevine Jugoslavije

Washington, 24. decembra

Ameriško zunanje ministrstvo je v navodilih, katera je poslalo svojemu veleposlaniku pri jugoslovanski vladi v Beogradu, Richardu C. Pattersonu, o priznanju nove jugoslovanske vlade, objavilo vsebino poslanice, katero je jugoslovanski veleposlanik pri ameriški vladi, Stanoje Simić, predal dne 10. decembra v Washingtonu in v kateri je javil vladi Združenih držav ukinitev kraljevine in oklicanje ljudske republike.

V zgoraj omenjenih navodilih je objavljen tudi odgovor vlade Združenih držav, katerega je slednja izročila 22. decembra jugoslovanskemu veleposlaniku: «Vršilec dolžnosti zunanjega ministra vlade Združenih držav, Dean Acheson, izraža svoje spoštovanje njegovi ekselenci poslaniku Jugoslavije, Stanoju Simiću, ter ima čast obvestiti ga, da je vlada Združenih držav vzela na znanje vsebino poslanice, katero je predložil 10. decembra 1945 in izjavlja, da priznava spremembe, ki so bile izvršene v ustavi Jugoslavije, in vzpostavitev republike pod nazivom Federativna ljudska republika Jugoslavija v smislu sklepov ustavodajne skupščine, katera je omenjena v poslanici.

«Prepričani smo, da bo nova jugoslovanska vlada na temelju mednarodnih določb kot članica Združenih narodov in podpisnica izjave o načelih Združenih narodov prevzela odgovornost mednarodnih dolžnosti Jugoslavije ter še nadalje priznavala sporazume, ki so v veljavi med Združenimi državami in Jugoslavijo. Ko bo sprejela zagotovila v tem smislu, bo vlača Združenih držav pripravljena predati poverilnice preko poslanika Združenih držav v Beogradu, novi jugoslovanski vladi.»

V navodilih, ki jih je ameriško zunanje ministrstvo poslalo veleposlaniku v Beogradu, poudarja, da je vlada maršala Tita kršila prvotni dogovor, katerega je sklenil maršal Tito ob prevzemu oblasti v Jugoslaviji z dr. Ivanom Subašičem, bivšim jugoslovanskim zunanjim ministrom kot kraljevim predstavnikom. Dogovor je določal postavitev kraljevega namestništva treh oseb, ki bi vladalo namesto kralja, dokler bi ne prišlo do ljudskega glasovanja. Dalje je dogovor jamčil osebno svobodo državljanom in svobodne volitve.

«Vlada Združenih držav je z ozirom na obveznosti, ki jih je prevzela na konferenci v Jaltiji, že objavila svoje stališče, po katerem ima jugoslovansko ljudstvo pravico zahtevati, da se uresničijo jamstva osebne svobode, svobode vesti, govora in tiska, zborovanj in združevanja in da jugoslovansko ljudstvo dobi možnost izraziti svojo voljo v svobodnih volitvah, kot je to bilo določeno v sporazumu med maršalom Titom in dr. Subašičem v skladu z jaltskimi izjavami.»

«Če pogledamo današnje stanje v Jugoslaviji, ni mogoče trditi, da so bila izvedena obljubljena jamstva o svobodi, niti da so volitve, ki so jih izvedli 11. novembra, dale možnost za svobodno izbiro ljudskih zastopnikov. Ob takšnih okolnostih želi vlada Združenih držav poudariti, naj bo vsakomur jasno, da se vzpostavitev diplomatskih odnošajev s sedanjo jugoslovansko vlado ne sme tolmačiti kot potrditev politike današnjega režima, načina, katerega se je poslužil, da je prišel na oblast v državi in dejstva, da je opustil izvršiti prevzete obveznosti kot jamstva za osebno svobodo, katero je obljubil dati narodu».

Ameriška vlada je tudi naročila svojemu poslaniku v Jugoslaviji, naj pri oblasteh in pri ljudstvu tolmači njena prijateljska čustva ter istočasno želi, da bi se dogodki razvijali tako, da bi med obema državama bilo mogoče čim prej ustanoviti take, bodisi politične, bodisi gospodarske odnošaje, kot jih želi Amerika.»

Angleško priznanje

Angleško zunanje ministrstvo je javilo, da je Velika Britanija priznala novo jugoslovansko republiko pod vodstvom maršala Tita. Jugoslovanska ustavodajna skupščina je 29. novembra uradno odpravila monarhijo.

Britanska vlada je jugoslovanskemu poslaniku v Londonu izročila naslednjo noto: «Britanska vlada priznava spremembo, ki se je izvršila v jugoslovanski ustavi in iz nje izhajajočo proglasitev republike. Britanska vlada predpostavlja, da bo nova vlada v skladu z mednarodnimi pravili in zagotovili, ki jih je 6. decembra dala britanskemu poslaniku, sprejela odgovornosti iz obstoječih mednarodnih obvez Jugoslavije».

Odbor, ki ga je imenovala jugoslovanska ustavna skupščina, da pripravi načrt nove jugoslovanske ustave, je objavil, da bo predlagal določbo, po kateri bo uvedena obvezna vojaška služba za moške in ženske.

Ustavni načrt določa tudi neodvisnost šol in cerkve ter uvedbo zakona o avtorskih pravicah. Verski pouk bo svoboden, a se bo moral vršiti izven šolskih poslopij.

Sveti sinod, ki je najvišja oblast srbske pravoslavne cerkve, je obvestil jugoslovansko vlado z noto, ki jo je podpisal namestnik patriarha Josifa, da se ne upira ločitvi cerkve od države, ki jo predlaga zakonski osnutek nove jugoslovanske ustave.

Istočasno je sinod zastavil vladi nekatera vprašanja o zakonu, verskem pouku, zasebni lastnini in cerkvah, da bi upoštevali ta vprašanja na podlagi načel o svobodi misli in vere, ki jih vsebuje osnutek nove ustave.

Božična poslanica polkovnika Bowmana

«Ni stvar izbora, temveč nujne potrebe, da se ob tem božičnem času, prvem po šestih letih brez vojne, ljudje vsake vere, rase ali narodnosti zamislijo v praznični duh bratstva, strpnosti in ljubezni, kar vse skupaj imenujemo «dobra volja».

Ta duh je odgovoren za resnični napredek v zadnjih 2.000 letih; v strahotah in težavah te najbolj uničujoče vojne so pametni možje in žene po vsem svetu vedeli, da je v tem duhu edini up za rešitev izmučenega sveta.

Zato se obrnimo vsi spet k tej dobri volji in bodimo odločeni, najsi nam grozijo kakršna koli vprašanja, ki bi nas hotela razdeliti, da bomo kot dobri sosedi živeli v miru in razumevanju drug drugega.

V imenu Zavezniške vojaške uprave pošiljam vsem možem, ženam in otrokom, ki so dobre volje, v Julijski krajini, iskrene božične čestitke in želje, da bodo živeli v miru, tako v tem božičnem času, kakor tudi v bodočnosti.»

Slikar Picasso in kritika

London, 24. decembra

Dopisnik lista «Daily Express» je objavil poročilo o mnenju znanega slikarja Pabla Picassa o kritiki njegovih del. Kritika, ki so jo njegova dela doživela v Londonu, je bila zanj silno zanimiva in povsem naravna. Njegov tajnik Sabarthes je izjavil, da pričakuje Picasso neugodno kritiko od vseh tistih, ki niso dovolj nadarjeni, da bi razumeli njegov revolucionarni položaj v moderni umetnosti.

O mnenju britanske kritike, da bi bilo najpravilneje čuti mnenje povprečnega človeka, ki mora biti merodajno za človeka, ki se kot slikar Picasso navdušuje za komunizem, je slikarjev tajnik Sabarthes izjavil, da je Picassova umetnost za povprečnega človeka nerazumljiva. Sicer je res Picasso komunist, ki pravi, da je umetnost tukaj za povprečnega človeka, toda s tem ni rečeno, da sta trgovski pomočnik ali šivilja dovolj zmožna, da bi mogla pravilno oceniti njegova dela.

Gospodarski položaj v Grčiji

Atene, 24. decembra

Grški ministrski predsednik, Temistocles Sofhoulis, je sklical vlado na izredni sestanek, da preuči posledice naglega povišanja cen življenjskih potrebščin

Drahma je spet padla. Njen tečaj na črni borzi je 120.000 drahem za angleški funt, medtem ko je uradni tečaj 4000. Komunistični časopis «Rizospastis» pravi, da se je življenje podražilo v zadnjih dveh letih za 100%. Pred sestankom vlade je finančni minister Alexander Mulonas imel sestanek z ameriškim poslanikom Lincolnom Mc Veaghom. Minister je še prej izrazil svoje prepričanje, da bodo pogajanja z zavezniškimi velesilami dovedla do zadovoljivega zaključka o gospodarski ustaltvi.

Sedem smrtnih obsodb v Ljubljani

LONDON, 24. decembra. — *Beograjska radijska postaja je javila, da so v soboto zaključili prvi veliki proces proti različnim skupinam, ki so pod okupacijo politično ali vojaško nasprotovale narodno-osvobodilnemu gibanju maršala Tita v Sloveniji. Sodišče v Ljubljani je sedem obtožencev obsodilo na smrt in trinajst na več let prisilnega dela. Pred sodiščem se je moralo zagovarjati v tej skupini 34 oseb.*

Obtožnica, katero je postavil državni tožilec Jernej Stante,, ki je v tej vlogi nastopal že za časa zasedbe na različnih razpravah, obtožuje skupino «Mlade Jugoslavije», da je odklonila sodelovanje v «Osvobodilni fronti», ker slednja ni priznavala obstoja Jugoslavije in oblasti jugoslovanske vlade v Londonu. Obtožnica to označuje kot idejni začetek izdajstva. Gibanje je podpiralo tudi organizacijo redne jugoslovanske vojske generala Draže Mihajlovića. Med idejnimi voditelji te skupine navaja obtožnica dr. Köstla in dr. Vrčona. Dalje državni tožilec obtožuje idejne voditelje in organizatorje bele garde in poznejšega domobranstva sodelovanja z okupatorjem, vohunstva v škodo narodnoosvobodilnega gibanja in ovajanja sodržavljanov zasedbenim oblastem. Pri isti razpravi so se morali zagovarjati tudi nekateri člani belogardističnih in domobranskih oddelkov; katere obtožnica dolži umora znanih in neznanih žrtev.

Razpravi je predsedoval sodnik Jože Baričevič, prisednika pa sta delavec Henrik Sotler in kmet Janez Kimovec. Namestnik prisednikov je bil delavec Viktor Kogej. Iz časopisnih poročil je razvidno, da je pri razpravi sodelovalo tudi občinstvo, ki je posamezne obtožence ogorčeno napadalo.

Božičnica za dunajske otroke

London, 24. decembra

Angleški vojaki bodo priredili božičnico za revne dunajske otroke, ki se je bo udeležilo 23.000 otrok. Vsak vojak se je prostovoljno odpovedal enemu dnevnemu obroku, da pripomore k uspehu božičnice.

JUAN PERON
argentinski diktator

Strahovlada v Argentini

Za državni udar - šest mesecev zapora

BUENOS AIRES, 24. decembra. — *Generala Rawsona, voditelja vojaškega udara, ki je pred nekaj meseci vrgel argentinskega diktatorja Juana Perona za dva dni s predsedniškega mesta, je vojaško sodišče obsodilo na šest mesecev zapora in izgubo vojaškega čina. Proti takšni nezaslišani kazni se ni pritožil državni tožilec, ampak general Rawson na argentinsko vrhovno sodišče. Rawson trdi, da sodišče ni zakonito sestavljeno in ga ne more obtožiti upora, ker je vlada, katero je nameraval vreči, bila nezakonita, ker ni prišla zakonito na oblast.*

Po brzojavnih vesteh iz Buenos Airesa se je argentinski diktator Juan Peron pritoževal v nekem govoru zaradi malo prijateljskih stikov med argentinsko in severnoameriško vlado. Odgovornost za to je zvračal na dve «skupini visokih denarniških krogov» v Združenih državah. V svojem četrtkovem govoru je Peron rekel, da je Rooseveltova smrt in prihod poslanika Spruillea Bradena v Buenos Aires preprečil sklenitev različnih «gospodarskih sporazumov» med argentinskimi vojaškimi osebnostmi in načelnikom ameriškega zunanjega ministrstva, Avrom Warrenom. Te sporazume bi morala skleniti že v začetku leta vojaška odposlanstva Združenih držav in Argentine.

Malta predlaga

Malta, 24. decembra

Maltska narodna skupščina je odobrila predlog, v katerem zahteva, naj prevzame upravno nadzorstvo nad otokom ministrstvo za dominione, ne pa ministrstvo za kolonije.

Francosko britanska konferenca

London, 24. decembra

Radio Pariz poroča, da je sirijska vlada zahtevala udeležbo Sirije pri francosko-britanski konferenci, ki so jo sklicali v Bejrut, da bi preučila pogoje za umik francoskih in britanskih sil

Le čevlje sodi naj kopitar...

Dopisnik ameriškega tednika «Newsweek» je v Nürnbergu vprašal Michaela Wurleja, kaj misli o razpravi proti vojnim zločincem. «Jaz sem čevljar — mu je odgovoril Wurle — in to bom tudi vedno ostal. Vendar sem in bom dober čevljar. Če bi pleskarji in prodajalci šampanjca ostali pri svojih poklicih, bi Nürnberg bil še vedno najprijetnejše mesto na svetu, jaz pa si ne bi belil glave, kdaj bom spet imel dobro usnje in dobro pivo!»

Naseljevanje beguncev v Združenih države

Washington, 24. decembra

Predsednik Truman je določil, da bodo zaradi omejitve naseljevanja tujcev v Združene države sprejeli vsako leto 39.000 evropskih beguncev. Največ izmed njih bo iz Srednje in Vzhodne Evrope.

Predsednik Truman je izjavil: «Ameriki se zdaj nudi prilika, da olajša človeško bedo in da tako zgled vsemu svetu».

Atomski plin

Posledice radioaktivnosti pri eksplozijah atomskih bomb v Novem Meksiku, Hirošimi in Nagasakiju

NEW YORK, 24. decembra. — *Dr. Chaun Suits, glavni kemik «General Electric Corporation», je izjavil, da je ves svet občutil radioaktivne posledice eksplozije atomskih bomb v Novem Meksiku, Hirošimi in Nagasakiju. Tovarnarji fotografskih filmov so nekaj časa po eksploziji opazili, da so se filmi zameglili. Tudi zastopniki fotografskih tovarn «Eastman Kodak» so izjavili, da so več tednov po eksploziji prve atomske bombe v Novem Meksiku — ki je oddaljen okoli 2.400 km od Rochestera v državi New York, kjer ima družba skladišča — opazili, da so na filmih nastali madeži. Mislijo, da so delci zraka zaradi eksplozije postali radioaktivni. Mentijo, da bi bile posledice neprimerno hujše, če bi bila atomska bomba v Novem Meksiku desetkrat močnejša. Pravijo, da eksplozija treh atomskih bomb ni povzročila nobenih posledic za življenje na svetu. Toda dokazano je, da so na vsem svetu zaznamovali posledice eksplozije teh treh bomb. Angleški atomik Oliphant je izjavil, da zadnji napredek na področju raziskovanja atomske sile naznačuje možnost izdelave atomskih plinov, ki lahko ubijejo vsa živa bitja na površini 2.500 kvadratnih kilometrov. Na Škotskem so odkrili dragoceno rudnino, za katero pravijo atomiki, da je «prvenstvene važnosti za bodočo proizvodnjo atomske sile na široki osnovi». O odkritju niso dali nobenih podatkov, mislijo pa, da je nova rudnina mnogo uporabnejša kot uran. Angleški radiolog prof. Sydney Russ je dejal, da je prav verjetno, da bo atomska sila pomagala človeštvu pri zdravljenju raka. Prof. Oliphant zatrjuje, da lahko pol kilograma urana da na osnovi atomske sile toliko energije kot 1.500 ton premoga. Iz Svedske prihaja vest, da je vlada prepovedala vsak izkop in izvoz uranove rude.*

Byrnes odložil odhod v Washington

Moskva, 24. decembra

Šesta konferenca treh zunanjih ministrov v Moskvi je trajala dve uri. Seji je predsedoval ameriški zunanji minister James F. Byrnes. Niso izdali nobenega poročila. Herve Alphand, vodja francoske trgovinske misije v Moskvi, se je sestal s sovjetskim zunanjim ministrom Molotovom.

Iz dobro poučenih krogov v Washingtonu se je izvedelo, da se bo sedanja konferenca treh velikih sil, ki jih predstavljajo zunanji ministri Velike Britanije, Združenih držav in Sovjetske zveze, nadaljevala tudi po Božiču.

Ameriški zunanji minister Byrnes je zelo poudaril svojo željo, da bi se konferenca pravočasno končala, ker bi se rad vrnil v Washington v torek, da bi prve dni januarja odpotoval v London kjer bo prisostvoval sestanku organizacije Združenih narodov. Želel je, da bi pred tem opravil nujne posle v ministrstvu zunanjih zadev v Washingtonu.

Uspehi, ki so jih dosegli na sestanku, so narekovali odločitev, da se bo konferenca nadaljevala in je na to tudi Byrnes pristal.

Albanska poslanica

Po poročilu, ki ga je izdala albanska brzojavna agencija, je antifašistični odbor Albancev v Grčiji, poslal zunanjim ministrom poziv v imenu 20.000 Albancev, ki žive kot manjšina v Grčiji. V tem pozivu zahtevajo odločno intervencijo pri grški vladi, da bi dosegli repatriacijo vseh albanskih beguncev, ki so morali zbežati v Albanijo zaradi preganjanj helenske reakcionarne klike. Odbor zahteva repatriacijo vseh, izročitev imovine albanskim manjšinam, varnost življenja in časti družin.

ZADNJE VESTI

Turški radio je sinoči označil nedavne predloge moskovskega tiska o odstopu dela turškega ozemlja georgijski sovjetski republiki za neumestne. Turčija gleda z zaupanjem v jamstva ustanove Združenih narodov.

Včeraj je moskovski radio postavil Turčiji novo zahtevo. Poročal je, da so v Egiptu živeči Armenci ustanovili tako imenovani «narodno osvoboditni svet», katerega cilj je vključitev obmejnega ozemlja Turčije v sovjetsko Armenijo.

Zunanji ministri v Moskvi so se včeraj sedmič sestali. Ponovni sestanek bo jutri.. Byrnes dve uri pri Stalinu.

V Londonu zastopniki 51 narodov zaključili osnovno delo za skupščino Združenih narodov.

Papež imenoval 32 novih kardinalov. To je največji dogodek v poslednjih štiristo letih. Britanski kardinal dr. Griffin, westminsterski nadškof. Novi kardinali so iz 16 držav, trije med njimi iz Nemčije.

Avstrijski zunanji minister je izjavil, da Avstrija zahteva Berchtesgaden.

Sinoči se je v Parizu na vprašanju devalvacije franka razšel ministrski svet.

Turški odgovor na sovjetske zahteve

Ankara, 24. decembra

General Karabekir, poveljnik turške vojske med vojno za neodvisnost Turčije, je v svojem govoru pred turško narodno skupščino zanikoval, da bi Turčija bila s silo zasedla pokrajino Karsum ob svoji vzhodu meji. Karabekir, ki je kot poveljnik ob vzhodni meji vodil turško-sovjetska pogajanja, je dejal: «Mi nismo iztrgali Sovjetski zvezi teh pokrajin. Ko so naše čete vkorakale v te pokrajine, je Sovjetska zveza že umaknila svoje sile. Te pokrajine so odvzeli armenskim upadnikom, ki so poklali polovico turškega prebivalstva. Sovjetski zvezi in Turčiji je koristilo medsebojno prijateljstvo. Rusi so pod vodstvom Lenina imeli med revolucijo podporo Turčije in če bi mi takrat Rusiji napovedali vojno, bi se stanje drugače zasukalo.»

Karabekir je odgovarjal na zahteve sovjetskega tiska, ki je v zadnjih mesecih zahteval, da bi Turčija vrnila Sovjetski zvezi pokrajini Karsum in Ardahan ob sovjetski meji.

IZ SLOVENIJE

Na Savi pri Medvodah gradijo 70 metrov dolg in 10 metrov širok betonski most. Kljub mrazu so uspešno dokončali betoniranje. S posebno pripravo so segrevali vodo na 60 stopinj. Skozi ležišča peska so napeljali ogrevalne cevi. Izdelali so napravo, ki je dovajala vročo paro v stroj za mešanje betona. Na ta način je imela mešanica, ko je prišla na most 11 stopinj toplote, kljub temu, da je voda malo niže zmrzovala. Delavci so delali z veliko naglico nepretrgoma 24 ur, nekateri pa celo po 48 ur.

V Novem mestu so razpravljali o ustavi. Kakor javlja «Slovenski poročevalec», je neki meščan dejal, da bi bilo treba nastaviti človeka, ki bi učil mladino - morale, Ljudje so odgovorili, da jih uči morale Osvobodilna fronta

V Kočevju so razpravljali o ustavi in ugotovili, da je bila ustava stare Jugoslavije diktirana od zgoraj navzdol, nova ustava pa je ljudska.

Komisija za pobijanje nedovoljene spekulacije v Ljubljani, je kaznovala 26 črnoborzijancev in spekulantov z različnimi kaznimi.

USA odobrile anglo-siamsko pogodbo

Washington, 24. decembra

Ameriško zunanje ministrstvo je naznanilo, da so Združene države umaknile zahtevo o preložitvi podpisa anglo-siamske pogodbe.

Objavili so, da so zdaj zaključili angloameriške razgovore o nekaterih točkah predloga anglo-siamskega sporazuma. Ameriško zunanje ministrstvo je sporočilo britanski in siamski vladi, da bo umaknilo svojo nedavno zahtevo po preložitvi zaključka sporazuma, medtem ko so bili razgovori še v teku. Vlada Združenih držav se je zahvalila obema vladama za ugoden sprejem omenjene zahteve.

Sporazum pomeni konec vojnega stanja med Veliko Britanijo in Siamom in določa, da bo Siam dobavil količino riža, ki jo bo predala mednarodna komisija Indiji, Malajski in Nizozemski Vzhodni Indiji.

Namestnik zunanjega ministra Združenih držav, Dean Acheson, je preteklo sredo izjavil, da so Združene države izrazile Veliki Britaniji in Siamu željo, naj bi ne sklenili sporazuma, dokler ne bo britanska vlada popolnoma obveščena o ameriškem stališču.

ZAPISKI

Avstrijska obnova

Sestava nove avstrijske vlade ki je izšla iz izvoljenega parlamenta, je dala svetovnemu tisku priliko, da je podal pregled dosedanjega razvoja, za kateri je bil merodajno na eni strani delo zavezniške nadzorne komisije, na drugi strani pa udejstvovanje začasne avstrijske vlade.

Mesece po osvoboditvi Avstrije označujejo težavne okoliščine, v katerih je prišlo do sestave in delovanja zavezniške nadzorstvene komisije; v njej sodelujejo predstavniki štirih zasedbenih zavezniških sil — Sovjetske zveze, Velike Britanije, Združenih držav in Francije.

Zavezniška nadzorstvena komisija ni hotela začeti delovati dokler niso rešili nekaterih važnih vprašanj, med katerimi je bilo predvsem vprašanje prehrane avstrijskega prebivalstva. Tako se se želeli izogniti težavnemu položaju, ki je tako značilen za Berlin in zavezniško zasedbo Nemčije. Ko je to vprašanje bilo rešeno, je nadzorstvena uprava v Avstriji začela uspešno in zadovoljivo delovati.

Prav tako je bilo s priznanjem začasne avstrijske vlade pod predsedstvom dr. Karla Rennerja. Vprašanje je rešila avstrijska vlada sama, ki je vztrajno in tiho delala. Saj je rešila najtežje vprašanje, ki je motilo soglasje zavezniških sil v Avstriji: — dogovor o petroleju, katerega je pod pritiskom sovjetskih zasedbenih čet morala sklenitj proti svoji volji. Dogovor je propadal po zaslugi avstrijske začasne vlade samo boljkot pa zaradi prizadevanja drugih članov nadzorstvene komisije.

Naloga nadzorstvene komisije pri gospodarski obnovi je v mnogo večji meri izdelovanje načrtov kot pa njihovo izvajanje. Načrt za prehrano prebivalstva je sicer del nadzorstvene komisije, vendar njegova izvedba spada v pristojnost posameznih zasedbenih oblasti. Tehnično izvajanje pa je v roka avstrijskih uradov. Podobna je uprava avstrijskih železnic. Promet preko razmejitvenih črt v drugje zasedbene predele je zadeva, katero urejujejo organi zasedbene komisije na Dunaju, izvajajo jo pa posamezne zasedbene oblasti.

Vmešavanje zasedbenih oblasti v življenje avstrijskih državljanov je največje v sovjetskem zasedbenem predelu — Nižji Avstriji, Gornji Avstriji severno od Donave in na Gradiščanskem. Toda tudi med ostalimi zasedbenimi oblastmi so razlike. Četudi je skupna nadzorstvena komisija prinesla nekoliko enotnosti v življenje in udejstvovanje Avstrije, vendar je Avstrija kot celota razdeljena v štiri ločene odseke.

Kako ravnanje posameznih zasedbenih oblasti vpliva na mišljenje in delo avstrijskega prebivalstva najlepše pokaže primer dodeljevanja gradbenega materiala za popravilo [illegible] vojni poškodovanih zgrad in drugih naprav. Sovjetska oblasti so gradbeni material in delovne sile, ki so bile po načrtu odrejene za nujna popravila stolnice sv. Stefana na Dunaju, porabile za druga dela, ki naj bi bila bolj nujna; prebivalci so z nejevoljo sprejeli to nenadno spremembo, ker ji niso videli pravega razloga, ko je začela delovati zavezniška nadzorstvena komisija, je uredila točen načrt za dodeljevanje. Med temi so bila tudi dela, da zgradbo dunajske stolnice zavarujejo vsaj pred vremenskimi neprilikami.

Sovjetsko nadzorstvo nad avstrijskimi železnicami je bilo pred ustanovitvijo zavezniške komisije vse prej kot samo neposredno; bilo je neredno in samovoljno. Stroji, katere so Avstrijci popravili v železniških delavnicah na Dunaju, so sovjetske oblasti brez predhodnega opozorila zaplenile in poslale na sovjetsko mejo. Mejo preko donavskega prekopa pri Dunaju, katerega so Avstrijci z velikimi napori popravili, so tako prevzeli Sovjeti za svoje potrebe. Takšen način zaplemb je bil vsaj drugega kot vzpodbuda za obnavljanje gospodarskega življenja. Na sovjetsko mejo niso poslali samo stroje, temveč tudi veliko število vagonov, odkoder se nikdar niso vrnili.

Značilnost za tiste dni je bila tudi velika propaganda, katero so sovjetske oblasti naredile iz vsakega dela, ki so ga izvedle na svojem ozemlju. Ko so sovjetske ženijske čete zgradile most preko Donave, kakšnih 60 km od Dunaja, so proslavile otvoritev z veliko slavnostjo, katere se je udeležil sam maršal Konjev z veliko skupino sovjetskih častnikov v paradnih uniformah. Niso pokličali k otvoritvi samo predsednika avstrijske vlade dr. Rennerja temveč tudi vse glavne urednike dunajskih listov ki so potem te den dni polnili stolpce svojih časnikov s poročili o svetovni velepomembnosti tega mostu. Skoraj neopazno pa so šle skozi časniške vesti o desetinah mostov, velikem številu predorov in stotin kilometrov cest, ki so jih popravile ameriške in angleške čete. Te so v istem času spravile v obrat številne rudnike, ki so v veliki meri prispevali k obnovi avstrijskega gospodarstva. Nihče seveda ni imel v načrtu, vse te obnovitvene ukrepe obesati na velik zvon. Ta značilnost propagandnega izrabljanja je ostala lastna sovjetski upravi, ki ni v tem zaostajala za svoječasnimi fašističnimi in nacističnimi režimi.

Stalno poseganje sovjetskih oblasti v gospodarsko življenje na svojem zasedbenem področju je povzročalo malodušje in nejevoljnost.

Začasna avstrijska vlada je izdelala tudi nov volivni zakon, ki je vsem strankam dal možnost udeležiti se volitev. Njihov izid je pokazal na stalnost avstrijskega političnega življenja ter potrdil nade, ki so jih zavezniški zunanji ministri polagali na avstrijsko ljudstvo, ko so izdali v Moskvi znano izjavo o avstrijski neodvisnosti, ki je bila obenem tudi tiho odrekanje sosednih držav na kakršno koli razširitev v škodo Avstrije.

Izjave poljskega poslanika v Washingtonu

Washington, 24. decembra

Dr. Oskar Lange, ki so ga nedavno imenovali za poljskega poslanika v Washingtonu, je na svojem obisku v Beli hiši pri predaji poverilnega pisma, predsedniku Trumanu, izjavil: «Socialne in gospodarske reforme na Poljskem preveva isti duh kot Američane pri njihovem boju za neodvisnost. Poljska si želi miru, svobode ter pomoči Združenih držav, da bo mogla obnoviti državo in si ustvariti svobodno in neodvisno narodno življenje.

Predsednik Truman je prisrčno sprejel poslanika in izročeno poverilno pismo ter rekel: «Prepričan sem, da bo tudi v bodoče obstojalo tradicionalno prijateljstvo in medsebojno razumevanje med našima dvema narodoma, ki ga je še povečal znatni prispevek, ki ga je dalo naši državi na tisoče Poljakov.»

Ponovna aretacija finskih ministrov

Helsinki, 24. decembra

Finsko vrhovno sodišče za vojne zločince je zahtevalo ponovno aretacijo treh obtožencev, ki so jih ob pričetku razprave meseca novembra spustili na svobodo, da se iz prostosti branijo. Četudi so bili obtoženci skoraj mesec dni na svobodi, ni nihče pobegnil. Sodišče je zahtevalo ponovno aretacijo, ker so njihovo izpustitev na začasno svobodo označile sovjetske oblasti kot kršitev pogojev o premirju. Razpravo bodo nadaljevali 9. januarja 1946.

Nemška kršč. dem. stranka in agrarna ref rma

London, 24. decembra

Kongres nemške krščanske demokratske stranke, ki je bil v Bad Godesbergu v britanskem zasedbenem področju, je obravnaval predvsem vprašanja, ki zadevajo razne dele Nemčije, krajevne volitve v ameriškem področju ter vedno večja nasprotja med krščanskimi demokrati in ostalimi strankami v sovjetskem zasedbenem področju o agrarnih reformah.

Izvršni odbor demokratsko-krščanskega sindikata v Berlinu je odstavil svojega predsednika dr. Andreasa Hermesa, ker se je uprl načrtu o agrarni reformi, ki so ga zdaj uvedli na sovjetskem zasedbenem področju. Njegov naslednik je znani znanstvenik Jakob Kaiser.

Sovjeti so dr. Hermesu zamerili, ker ni hotel podpisati načrta štirih strank o agrarni reformi. To so pokazali s tem, da mu sovjetske oblasti niso hotele izdati dovoljenja, da zapusti Berlin in se udeleži sestanka demokratsko krščanske stranke